

11—12 maj.

Debatter m. m.

Tisdagen den 11 maj

	Sid.
Minnesord över avlidnen ledamot av kammaren	3
Svar på fråga av fröken Karlsson ang. redogörelse för de åtgärder, som vidtagits för att bringa klarhet i försvinnandet av motorfar- tyget »Dan»	3
Svar på interpellation av herr Edström ang. de honorära konsulernas kontorsomkostnader	5
Svar på fråga av herr Christenson i Malmö med anledning av att vissa främmande flygplan kränkt svenskt territorium natten mellan den 28 och den 29 april	8
Svar på interpellationer av:	
herr Fröding ang. den av riksdagen begärda utredningen om en revision av utsökningslagen	12
herr Rimmerfors ang. erfarenheterna av vissa flyktingläkares verk- samhet i Sverige m. m.	14

Onsdagen den 12 maj.

Svar på interpellationer av:

herr Svensson i Stenkyrka ang. automatisering av Gotlands tele- fonnät och herr Nordkvist i Kalmar ang. verkställandet av riks- dagens beslut angående Ölands telefonförhållanden	19
herr Ericsson i Näs i anledning av 1951 års trädgårdsutrednings förslag	24
herr Larsson i Hedenäset ang. indragningen till kronan av vissa ströängar i Norrbottens län	25
herr Hansson i Önnarp ang. indragningen av skolor på landsbygden	26
Filmgranskningsverksamheten	35
Byggnadsarbeten vid statens sinnessjukhus m. m.	49
Riktlinjer för förstärkning av trafikövervakningen	51
Anslag till statens polisskola m. m.	51

	Sid.
Avskaffande av skyldigheten för vissa högre militära och civilmilitära befattningshavare att underkasta sig överförande på disponibilitetsstat	53
Lag om moderskapshjälp m. m.	65
Undantagande av vissa arbetstagare från den obligatoriska sjukförsäkringen	85

Samtliga avgjorda ärenden.

Tisdagen den 11 maj.

<i>Statsutskottets</i> memorial nr 120, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut i fråga om vissa anslag för budgetåret 1954/55 under åttonde huvudtiteln, avseende anslagen inom ecklesiastikdepartementets verksamhetsområde (voteringspropositioner godkända) ..	18
--	----

Onsdagen den 12 maj.

<i>Statsutskottets</i> utlåtande nr 112, ang. anslag till statens biografbyrå m. m.	35
— nr 113, ang. anslag till byggnadsarbeten vid statens sinnessjukhus m. m.	49
— nr 114, ang. förstärkning av ordningsstatspolisen m. m.	51
— nr 115, ang. anslag till statens polisskola m. m.	51
— nr 116, ang. anslag till vissa ersättningar åt befattninghavare vid polisväsendet m. m.	53
— nr 117, ang. lönegradsplaceringen för vissa tjänster m. m.	53
— nr 118, om avskaffande av skyldigheten för vissa högre militära och civilmilitära befattningshavare att underkasta sig överförande på disponibilitetsstat	53
— nr 119, om förbättrade pensionsförmåner för vissa sjömän	65
<i>Bevillningsutskottets</i> betänkande nr 50, ang. vissa ändringar i kommunalskattelagen med anledning av de vidtagna ändringarna i stadgan om ersättning för riksdagsmannauppsatser fullgörande ..	65
— nr 51, ang. debitering och uppbörd av sjukförsäkringsavgifter, m. m.	65
— nr 52, om ändring i förordningen den 19 november 1914 angående stämpelavgiften, m. m.	65
<i>Första lagutskottets</i> utlåtande nr 20, ang. ändring i lagen den 6 juni 1925 om polisväsendet i riket	65
— nr 24, ang. godkännande av en den 31 mars 1954 avslutad överenskommelse mellan Sverige och Japan angående skydd av rättigheter på den industriella äganderättens område, vilka berörts av det andra världskriget, m. m.	65
<i>Andra lagutskottets</i> utlåtande nr 32, ang. lag om moderskapshjälp m. m.	65
— nr 33, ang. förordning om skyldighet för arbetsgivare att lämna uppgift rörande arbetsanställning	85
— nr 34, om undantagande av vissa arbetstagare från den obligatoriska sjukförsäkringen	85
— nr 35, om ändring i militärsättningsförordningen den 2 juni 1950 ..	102
<i>Tredje lagutskottets</i> utlåtande nr 26, ang. ändrad lydelse av 18 § lagen den 30 maj 1916 om vissa inskränkningar i rätten att förvärva fast egendom eller gruva eller aktier i vissa bolag	102
<i>Jordbruksutskottets</i> utlåtande nr 30, ang. försäljning av kronoegendomen Kolstad 1 ¹ , 2 ¹ och 3 ¹ i Mjölby stad	102

Tisdagen den 11 maj.

Kl. 16.00.

På grund av förfall för sekreteraren tjänstgjorde undertecknad, jämlikt herr talmannens förordnande, vid protokollet.

§ 1.

Minnesord över avliden ledamot av kammaren.

Herr TALMANNEN öppnade sammanträdet med följande ord:

Meddelande har i dag ingått att ledamoten av denna kammare Åke Olofsson i Höganäs avlidit.

Åke Olofsson tillhörde denna kammare under aderton riksdagar. Hans huvudsakliga verksamhet var förlagd till bevillningsutskottet, där han som vi alla vet nedlade ett mycket intresserat och plikttroget arbete. Han hade även tillhört sitt hemläns landsting och var till dess sjukdomen bröt ned honom ordförande i Höganäs stadsfullmäktige.

Här ibland oss minns vi Åke Olofsson som en försynt man, som vann bara vänner. Vi lyser frid över hans minne.

Detta anförande åhördes av kammarens ledamöter stående.

§ 2.

Justerades protokollen för den 4 och den 5 innevarande maj.

§ 3.

Herr talmannen meddelade, att herr Edström, som vid kammarens sammanträde den 22 april med läkarintyg styrkt sig från och med den 19 april tills vidare vara hindrad att delta i riksdagsgöromålen, denna dag åter intagit sin plats i kammaren.

§ 4.

Svar på fråga ang. redogörelse för de åtgärder, som vidtagits för att bringa klarhet i försvinnandet av motorfartyget »Dan».

Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena UNDEÉN erhöll på begäran ordet för att besvara fröken Karlssons fråga angående redogörelse för de åtgärder, som vidtagits för att bringa klarhet i försvinnandet av motorfartyget »Dan».

Svaret, som före sammanträdet i stencilerad form tillställts kammarens ledamöter och nu upplästes av hans excellens herr ministern för utrikes ärendena, var av följande lydelse:

Herr talman! Ledamoten av denna kammare fröken Karlsson har frågat mig, om jag kan lämna en redogörelse för de åtgärder, som av utrikesdepartementet vidtagits för att bringa klarhet i försvinnandet av motorfartyget »Dan» den 14 januari 1953.

Den 17 januari 1953 hemställde ägaren till m/s »Dan», Maskinaffären Generator AB, Göteborg, att efterforskningar genom utrikesdepartementets försorg måtte göras efter fartyget, vilket icke hade avhört sedan den 14 i samma månad, då det strax före kl. 12.00 avgick från Gdańsk. »Dan» var destinerad till Degerhamn på Öland och hade i Polen intagit last av kolstybb. I anledning av redarens begäran instruerades konsulatet i Gdańsk, beskickningarna i Moskva och Köpenhamn samt generalkonsulatet i Berlin att vidtaga erforderliga åtgärder för fartygets efterforskning.

Konsulatet i Gdańsk tillskrev omgående vederbörande myndigheter och organisationer med begäran om efter-

Svar på fråga ang. redogörelse för de åtgärder, som vidtagits för att bringa klarhet i försvinnandet av motorfartyget »Dan».

forskningar av det saknade fartyget. På hemställen av konsulatet gjorde konsulsagentskapsagenturen i Szczecin framställningar av samma innebörd till motsvarande institutioner inom sitt distrikt. De efter hand mottagna svaren var helt negativa — gjorda efterforskningar hade icke lett till resultat. Den östtyska generaldirektionen för skeppsfart, till vilken generalkonsulatet i Berlin hänvänt sig i ärendet, förklarade, att inga underrettelser angående »Dan» förelåg. Den 24 januari underrättade sovjetiska utrikesministeriet beskickningen i Moskva om att verkställda efterforskningar icke lett till något positivt resultat. Inga upplysningar hade kunnat lämnas vare sig från sovjetiska hamnar eller kustposteringar, och inga vrakspillror e. d. hade påträffats. Ej heller vederbörande danska myndigheter kunde lämna upplysningar ägnade att sprida ljus över fartygets öde.

I maj månad anmodade departementet nämnda svenska utlandsmyndigheter att i nya hänvändelser begära förnyade efterforskningar efter fartyget. De i anledning härav företagna undersökningarna har varit lika negativa som de tidigare gjorda. Även beskickningen i Warszawa har instruerats att till vederbörande polska centralmyndigheter göra framställning om efterforskning av fartyget. Polska utrikesministeriet har såväl muntligt som skriftligt underrättat beskickningen om att från polsk sida vidtagna efterforskningar efter »Dan» och dess besättning icke givit något resultat.

En omfattande utredning angående såväl fartyget självt som de omständigheter, vilka kan ha inverkat på dess sjövärdighet eller kunnat förorsaka olyckan, har företagits genom statspolisens försorg och i samband med vid Göteborgs rådhusrätt den 16 april 1953 hållen sjöförklaring och sjöförhör. Bl. a. har statspolisen förhört ett 30-tal personer, vilka kunnat tänkas lämna upp-

lysningar ägnade att bidra till frågans lösning. Ingen av de hörda har emellertid kunnat lämna några som helst säkra uppgifter rörande anledningen till fartygets försvinnande. Ett flertal teorier härom har emellertid framförts, nämligen minsprängning, kollision med drivande föremål eller fartyg, kantring genom lastens förskjutning, vattenfyllning genom av sjön uppslagna lastluckor, maskinhaveri med maskinstopp samt därefter nedbrytning, grundstötning med därpå följande sjunkning samt uppbringning. I anledning av att sistnämnda hypotes framförts har förhör hållits med en lettisk flykting, som uppgavs ha iakttagit fartyg utanför baltiska kusten, nära Libau. Hans uppgifter har dock icke bidragit till att skapa klarhet i saken.

Ej heller har sjöförhöret bidragit till frågans lösning.

Slutligen kan jag nämna, att två flygplan ur Blekinge flygflottilj den 19 januari i fjol utan resultat utförde flygspaning efter »Dan».

Härpå anförde

Fröken KARLSSON (h):

Herr talman! Jag ber att till hans excellens herr utrikesministern rikta ett tack för den redogörelse som kammaren har fått angående de åtgärder som vidtagits för att bringa klarhet om »Dans» försvinnande. Ingenting har efter vad man kan förstå försummats härvidlag, men tyvärr står alltjämt frågan kvar: Hur har det gått med »Dan» och dess besättning?

För alla, men i alldeles särskilt hög grad för de anhöriga till dem som försvann med båten, är ovissheten om »Dans» öde mycket påfrestande. De har hittills ännu inte upphört att hoppas att full klarhet skall kunna vinnas. Jag vill till det tack jag riktade till hans excellens utrikesministern föga den förhoppningen, att man inte skall anse att

Svar på interpellation ang. de honorära konsulernas kontorsomkostnader.

efterforskningarna är avslutade, utan att man alltjämt skall göra vad göras kan för att bringa visshet om hur »Dan» har försvunnit. Vad som kan framkomma i detta avseende bör — om nu inte »Dans» besättning är i livet — i varje fall ge de anhöriga visshet om hur fartyget förolyckats.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 5.

Svar på interpellation ang. de honorära konsulernas kontorsomkostnader.

Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena UNDÉN erhöll på begäran ordet för att besvara herr Edströms interpellation angående de honorära konsulernas kontorsomkostnader.

Svaret, som före sammanträdet i stencilerad form tillställts kammarens ledamöter och nu upplästes av hans excellens herr ministern för utrikes ärendena, var av följande lydelse:

Herr talman! Herr Edström har med kammarens tillstånd till mig ställt följande frågor:

1. Har Ers Excellens uppmärksamheten riktad på betydelsen av att de svenska honorära konsulernas i utlandet med befattningen förenade kontorsomkostnader i största möjliga utsträckning täckes av statligt bidrag?

2. Vill Ers Excellens medverka till att 1920 års förordning om expeditionsavgifter vid beskickningar och konsulat revideras på ett sådant sätt att staten tillföres ökade inkomster, varigenom förutsättningar skapas för ökat bidrag till de honorära konsulernas kontorskostnader?

Till svar får jag meddela följande:

De olönade konsulerna är skyldiga att hålla lämpliga kontorslokaler samt skrivhjälp och annan personal, som är nödvändig för arbetets behöriga gång.

De statliga bidrag som utgår till olönade konsulter är:

1) Författningsenlig ersättning för post- och telegramavgifter samt andra

kostnader för försändelser eller meddelanden i tjänsten, utgifter för anskaffande av handlingar o. d. som insändes till svenska myndigheter eller erfordras såsom grundval för tjänsteberättelser, utgifter för tjänsteresor, för rätts hjälp o. s. v.

2) Bidrag ur det i tredje huvudtiteln upptagna anslaget Ersättningar åt olönade konsulter.

3) Vid vissa olönade konsulat, där arbetsbelastningen är särskilt stor eller där ärendenas natur det fordrar, har departementet placerat lönade tjänstemän i kanslistställning. Detta är fallet vid ett tiotal konsulat.

4) De expeditionsavgifter, som i frågan nr 2 avses.

Anslaget till ersättning åt olönade konsulter användes för att bereda särskilt arbetsbelastade konsulter bidrag för sina kostnader, huvudsakligen för lokalhyra och biträdespersonal. Bidrag ur anslaget utgår endast till ett 50-tal av de omkring 450 olönade konsulaten. Anslaget har för nästa budgetår beräknats till 400 000 kronor.

Enligt gällande förordning är olönad konsul — i motsats till vad interpellanten synes ha utgått från — inte skyldig att till statsverket redovisa de expeditionsavgifter han uppburit utan äger behålla dessa såsom en direkt till honom utgående ersättning för den tjänsteåtgärd för enskild persons räkning, som avgiften avser. De expeditionsavgifter, som uttages av lönade konsulter, redovisas till staten. En inom utrikesdepartementet gjord undersökning av frågan, vilken betydelse expeditionsavgifterna har som inkomst för staten och för de olönade konsulerna, har visat att under räkenskapsåret 1950/51 icke någon expeditionsavgift alls uppburits vid något mindre än hälften av de olönade konsulaten. Vid endast ungefär en tiondedel av konsulaten hade inkomsten överstigit 800 kronor. Inkomsten för staten utgjorde cirka 595 000 kronor, varav över hälft

Svar på interpellation ang. de honorära konsulernas kontorsömkostnader.

ten hänförde sig till avgifter för passvisering och cirka 150 000 kronor för arvsärendena i Amerika, medan återstoden, cirka 115 000 kronor, fördelade sig på avgifter för av- och påmönstring av sjömän, legalisering av handlingar, utfärdande av pass och övriga diverse ärenden.

Viseringsavgifterna är fastställda efter reciprocitet. Genom att viseringstvånget numera upphävts beträffande de flesta stater, som haft någon betydelse i förevarande avseende, har man att i detta sammanhang bortse från inkomsten av passvisering. Då vidare arvsavgifterna redan beräknas efter procentsatser, som ej kan väsentligt ändras, kan en inkomstökning för de olönade konsulaten vinnas endast genom en höjning av de övriga expeditionsavgifterna.

Frågan om revision av 1920 års förordning angående expeditionsavgifter vid beskickningar och konsulat är under utredning inom utrikesdepartementet och sedan någon tid föreligger förslag till ny författning i ämnet, enligt vilket vissa avgiftshöjningar skulle ske. Vid avvägning av dessa har man särskilt haft att beakta, att höjningen hålles inom sådan ram, att avgifternas karaktär av expeditionslösen blir oförändrad.

En höjning av expeditionsavgifterna med 66—100 % — såsom man räknat med i det föreliggande förslaget — skulle innebära en inkomstökning för staten med omkring 40 000—50 000 kronor. För flera av de olönade konsulerna skulle sannolikt avgiftshöjningen medföra, att eljest nödvändig ökning av kontorskostnadsersättningen kan undvikas.

Även efter en höjning av expeditionsavgifterna får man dock räkna med att anspråken på det i budgeten upptagna anslaget kommer att nödvändiggöra en ökning av detta.

I 1953 års utredning rörande automatiska utgiftsförändringar beräknas an-

slagsbehovet uppskattningsvis komma att ökas till omkring 700 000 kronor under de närmaste fem budgetåren. Det torde också bli nödvändigt att i större utsträckning än hittills placera lönade tjänstemän vid de olönade konsulaten.

Härefter yttrade:

Herr EDSTRÖM (h):

Herr talman! Jag skall be att få tacka hans excellens herr utrikesministern för svaret på min interpellation. Det innehåller i vissa punkter mycket tillfredsställande uppgifter. Jag tänker då närmast på utrikesministerns upplysning, att frågan om en revision av 1920 års förordning angående expeditionsavgifter vid beskickningar och konsulat för närvarande är under utredning inom utrikesdepartementet. Denna utredning tycks vara inne på samma tanke som jag har framfört i min interpellation, nämligen att de utgifter som nu utgår enligt 1920 års förordning genom den svåra penningvärdeförsämringen har blivit så små, att en höjning av lösen och expeditionsavgifter blir fullt berättigad.

Jag har emellertid i motiveringen till de frågor jag har ställt till hans excellens utrikesministern sökt vidga problemet något och inte endast hållit mig till den något torra förordningen av 1920. Det gäller enligt min uppfattning att försöka förbättra de ekonomiska villkoren för den del av den svenska utrikesrepresentationen, som utgöres av de oavlönade konsulerna. Den vidgade anknypning till utlandet för Sveriges vidkommande, som kännetecknat efter krigstiden, har ställt stora anspråk på det servicearbete, som de svenska utlandsrepresentationerna måste utföra. Av egen erfarenhet vet jag att det många gånger är en mycket otacksam uppgift att fungera som honorärkonsul. Förutom den personliga insatsen efterdras nämligen att man håller ett kontor som kan sköta de löpande ärendena; man måste många gånger hålla

Svar på interpellation ang. de honorära konsulernas kontorsomkostnader.

sig med sekreterare, o. s. v. Allt detta kostar pengar som för närvarande inte täcks av de bidrag som svenska staten lämnar till konsulerna. Det är därför inte så underligt att det finns vissa svårigheter att rekrytera honorärkonsulposterna med duktigt folk och särskilt svenska medborgare. Det står emellertid enligt min mening utom all tvekan att en svensk medborgare har betydligt större förutsättningar med sin känedom om moderlandets speciella förhållanden att utföra det allmänna servicearbetet på ett bättre sätt än en utlänning kan göra.

Hans excellens utrikesministern tycks vara fullt medveten om att det råder speciella svårigheter för vår honorärkonsulsrepresentation. Han räknar därför med att det i framtiden kan bli nödvändigt att i större utsträckning än hittills placera lönade tjänstemän vid de olönade konsulatet; det framkom i sista satsen av hans excellens utrikesministerns svar.

En sådan utveckling är enligt mitt förmenande inte enbart glädjande. Det innebär att vi ytterligare ökar den stora kåren av statliga tjänstemän, och jag måste av principiella skäl vända mig mot en sådan utökning. En bättre lösning vore att öka omkostnadsbidraget till de olönade konsulerna för att därigenom stimulera kunniga och väl skickade svenskar som är bosatta i utlandet att åta sig dessa befattningar.

I detta sammanhang kan man kanske också säga, att det inte skulle skada med en revision av listan över de honorära konsulerna i utlandet. En del av dessa konsulter verkar kanske litet överåriga. Vad vi behöver är unga, driftiga och energiska konsulter, helst av svensk härstamning, för att på bästa sätt tillvarata svenska intressen i utlandet.

Herr DICKSON (h):

Herr talman! Jag skulle vilja understryka vad herr Edström nu sist sade, att en översyn över beståndet av sven-

ska konsulter skulle vara påkallad. Jag har haft tillfälle att resa ganska mycket, och jag har därvid ofta besökt våra representanter på de platser dit jag kommit. I de flesta fall blir det en mycket angenäm kontakt, och vederbörande konsul förefaller att vara glad över att få en påhälsning från det land han är satt att representera. Men det ges vissa markanta undantag där en påfallande nonchalans demonstreras och där man inte alls får den personliga kontakt som vore önskvärd. Därtill kommer också, som herr Edström nyss sade, att många har blivit litet till åren, och där kanske en förnyring på något sätt borde komma till stånd.

Jag tror att denna sak har en viss betydelse. För några år sedan framhöll jag att det är viktigt att vi har framstående medborgare i olika städer runt omkring i världen som representerar Sverige och ger en påminnelse om att Sverige existerar. Saken är inte oviktig.

Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena **UNDÉN**:

Herr talman! Jag är självfallet alldeles ense med de båda föregående talarna om att det är önskvärt att få svenska medborgare som olönade konsulter. Det är emellertid uppenbart för alla, att det finnes många platser med behov av konsulter, där det inte finns någon lämplig svensk medborgare eller kanske över huvud taget inte någon svensk, som kunde åtaga sig detta uppdrag.

Vad beträffar de personliga kvalifikationerna sker det kontinuerligt en viss översyn över kåren av olönade konsulter, och när någon kommit till den åldersgräns, att han anses lämpligen bära avlösas, göres en påstötning därom. Det sker alltså i detta avseende en kontinuerlig översyn genom utrikesdepartementets personalavdelning och våra legationschefer i de olika länderna.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 6.

Svar på fråga med anledning av att vissa främmande flygplan kränkt svenskt territorium natten mellan den 28 och 29 april.

Herr talmannen lämnade på begäran ordet till

Chefen för försvarsdepartementet, herr statsrådet **TORSTEN NILSSON**, som yttrade:

Herr talman! Herr Christenson i Malmö har frågat mig om jag vill lämna riksdagen upplysning om vilken nationalitet de främmande flygplan tillhörde, som natten mellan den 28 och 29 april kränkte svenskt territorium, och huruvida åtgärder vidtagits i syfte att hindra att dylika kränkningar återupprepas.

Följande överflygningar av svenskt territorium natten 28—29 april 1954 har fastställts.

Ett eller flera flygplan, sannolikt reaktivna, har rapporterats på relativt hög höjd omkring kl. 21.00 över Ängelholm, omkring kl. 21.05 över trakten av Ljungbyhed och kl. 21.12 över trakten av Rinkaby. Omkring kl. 21.30 observerades ett flygplan på hög höjd och med nordostlig kurs, även detta sannolikt readrivet, över Fårösund. Mellan kl. 23.23 och kl. 00.55 iaktogs vid upprepade tillfällen två stora, upplysta flygplan kretsas på ett par tusen meters höjd över Öresund mellan Malmö och Köpenhamn. Flygplanen var vid två tillfällen (omkring kl. 23.55 och 00.45) inne över svenskt land. Under huvuddelen av tiden uppehöll sig flygplanen över Öresund. Kl. 00.30 flög ett flygplan in i trakten av Kivik och kl. 00.38 anslöt det till de båda flygplanen över Öresund. Omkring kl. 00.55 försvann dessa tre flygplan mot sydväst. Ytterligare ett flygplan flög kl. 01.00 in över Kivikstrakten. Det lämnade svenskt territorium i västlig riktning norr om Malmö kl. 01.10. Av de gjorda observationerna förefaller det, som om det kunde vara fråga om samma flygplan,

som först gått i östlig och sedan i västlig riktning.

Av dessa flygplan har endast de över Öresund kunnat iakttagas med ögat. Observationerna gjordes under mörker och på relativt stort avstånd och det var därför inte möjligt att se några nationalitetsbeteckningar.

De nu relaterade iakttagelserna lämnar icke svar på frågan om flygplanens nationalitet. I motsats till vad som förmodats i en del tidningar, föreligger inga tecken som tyder på, att det skulle ha varit ryska flygplan.

Utöver de nu nämnda *konstaterade* överflygningarna har två flygplan syns väster om Torslanda vid 20-tiden. Det ena flygplanet var av större typ och upplyst på liknande sätt som flygplanen över Öresund. Det kom från nordväst och kretsade omkring en halvtimme inom synhåll från land. Till detta flygplan anslöt sig ett mindre flygplan, varpå de båda planen försvann söderut. Det synes icke osannolikt att flygplanen varit inne över svenskt territorium. Deras nationalitet har icke kunnat fastställas.

Vad beträffar frågan, huruvida åtgärder vidtagits i syfte att hindra att kränkningar av ifrågavarande slag upprepas, må till en början framhållas, att viss beredskap upprätthålles i syfte att iakttaga och avvisa gränskränkningar. Omfattningen och arten av denna beredskap bör emellertid icke offentliggöras, då syftet med den därigenom skulle förfelas. Upprätthållandet av beredskap medför extra kostnader och verkar i vissa avseenden hämmande på utbildnings- och annan verksamhet. Det måste därför göras en avvägning mellan beredskaps- och andra krav. Denna avvägning måste anpassas med hänsyn bl. a. till det utrikespolitiska läget. Skärpes detta, måste beredskapen ökas. Om vi emellertid i fred under längre tid skulle hålla en hög beredskap, skulle det innebära ökade försvarskostnader. Principiellt måste vid den aktuella avvägningen riktpunkten

Svar på fråga med anledning av att vissa främmande flygplan kränkt svenskt territorium natten mellan den 28 och 29 april.

vara, att försvaret i krig skall kunna utveckla högsta effekt och att i fred beredskapen vid behov snabbt skall kunna höjas.

Föreskrifter för krigsmaktens ingripande i sådana fall som de nu aktuella återfinnes i »Instruktion för krigsmakten vid hävdande av rikets oberoende under allmänt fredstillstånd samt under krig mellan främmande makter varunder Sverige är neutralt jämte Överbefälhavarens tillämpningsföreskrifter (IKFN)». En kort sammanfattning av huvuddragen i fredsbestämmelserna lämnas i det följande.

Enligt ifrågavarande instruktion skall krigsmakten i samarbete med vederbörliga civila myndigheter och *i den mån förhållandena medgiva* övervaka, att för fredstillstånd gällande föreskrifter angående bl. a. tillträde till svenskt territorium icke överträdes ävensom ingripa mot överträdelse av dessa föreskrifter.

Vad beträffar ingripande mot *militära* flygplan gäller i huvudsak följande.

1. Enskilda flygplan (eller högst två, som uppträder tillsammans), som utan tillstånd flyger in över svenskt territorium, avisas genom varning. Om flygplanet inte ändrar kursen bort från svenskt territorium, beskjudes flygplanet.

2. Flygplan, som är i uppenbar nöd eller genom tecken och/eller manöver klart visar, att det önskar landa, avisas om möjligt landningsplats.

3. Mot flygplan, som i uppenbart fientlig avsikt begår våldshandling mot mål inom svenskt territorium samt mot flygförband (= tre eller flera flygplan som flyger i formering) över svenskt territorium, tillgripes vapenmakt utan föregående varning.

4. I Öresund får flygplan utan onödigt upphåll flyga genom luftområdet över svenskt yttre territorialvatten, varvid de dock skall hålla sig på stör-

sta möjliga avstånd från svenska kusten. Iaktas uppenbarligen icke denna föreskrift ges varning, och om denna inte åtlödes, beskjudes flygplanet.

5. Mot enstaka flygplan, som inflyger till eller framföres inom svenskt luftterritorium under omständigheter, som uppenbarligen tyder på fientlig avsikt, tillgripes vapenmakt utan föregående varning. Denna föreskrift träder dock i tillämpning först på särskild order.

Civila flygplan avisas endast om de överflyger för luftfart förbjudet område och då genom varning, som upprepas vid behov.

Några motåtgärder från svensk sida vidtogs som bekant inte vid överflygningarna. Att så inte blev fallet får ses mot bakgrunden av dels det sätt på vilket flygplanen uppträdde, dels den för tillfället rådande beredskapen.

Flygplanen över Öresund var av en typ, som mycket liknade trafikflygplan. De hade samma slags positionsljus som civila flygplan. Deras uppträdande och den omständigheten att de var fullt upplysta tydde icke på några onda avsikter, utan man hade i varje fall till en början anledning anta, att det rörde sig om civila flygplan. I detta sammanhang bör också beaktas, att flygplanen var inne över den civila flygplatsen vid Kastrup. De banor i luften, som följes av flygplan, som skall landa på Kastrup, sträcker sig i vissa fall långt ut över Öresund och in på svenskt område. Reaktionen på de civila flygplatserna Bulltofta och Kastrup tyder också på, att man bedömde det vara flygplan, som avsåg att landa.

Med hänsyn till dessa omständigheter tilldrog sig flygplanen över Öresund till en början icke något större intresse militärt sett.

För att avvisa inflygningar under mörker behövs det nattjakt och denna var — som i regel är fallet i fred — på sin hemmabas i Västerås. Att sätta

Svar på fråga med anledning av att vissa främmande flygplan kränkt svenskt territorium natten mellan den 28 och 29 april.

in nattjakt från Västerås mot flygplanen över Öresund skulle ha varit meningslöst; för även om nattjakten flyger mycket fort, skulle de främmande flygplanen för länge sedan ha kunnat försvinna, innan nattjakten hunnit fram. Detta gäller också inflygningarna över Ängelholm och i Kivikstrakten. Det bör kanske också framhållas att även om nattjakt hunnit ingripa är det inte säkert, att man under rådande mörker kunnat fastställa vare sig flygplanens nationalitet eller om det var militära eller civila plan.

I krig eller vid beredskapstillstånd är emellertid förhållandena annorlunda. Då har nämligen flygförbanden en mycket högre beredskap än i fred och är beredda för omedelbar insats. Då finns också nattjakt på andra platser än i Västerås, även om vi inte heller då kan täcka hela landet med nattjakt och avvisa alla inflygningar. I detta sammanhang bör framhållas att i nu förevarande fall luftbevakningen har fungerat på ett sådant sätt att, därest beredskapen i övrigt varit den i krig avsedda, ett ingripande i tid skulle ha kunnat ske.

De aktuella överflygningarna kan inte anses vara av den art, att någon principiell höjning av vår beredskap på ifrågakvarande område f. n. för den skull är motiverad. I detta sammanhang må även framhållas, att genom den förstärkning av luftbevakningens personalorganisation, som föreslagits i proposition till årets riksdag, vår beredskap på denna punkt kommer att öka. Skall ständig beredskap upprätthållas landet runt erfordras ytterligare förstärkning av luftbevakningens fredsorganisation, medförande kostnader som hittills icke ansetts motsvara ändamålet.

Vidare anförde:

Herr CHRISTENSON i Malmö (fp):
Herr talman! Jag ber att få tacka

herr statsrådet för det utförliga svaret. Tyvärr är försvarsministerns redogörelse till riksdagen nedslående, då det visar sig att de främmande planens nationalitet inte har kunnat fastställas. Jag noterar med tillfredsställelse, att det föreligger klara instruktioner för vårt flygvapen att handla vid inflygningar av främmande flygplan.

Det bekräftades av statsrådets svar att främmande flygplan natten mellan den 28 och 29 april mellan kl. 21 och kl. 01 överflög svenskt område bl. a. vid Barkåkra, på Gotland och upprepade gånger vid Malmö. Från militärt håll har gjorts gällande, att flygplanen var upplysta. Flygpersonalen på Bulltofta och Kastrup, som besitter sakkunskap på detta område, har ansett att det var säregna flygplan. Enligt vad flygplatspersonalen på Bulltofta meddelat mig om sina iakttagelser, vilka de också delgett pressen, överflögs Malmö fem å sex gånger. Flygmaskinerna var försedda med mystiska ljusbeteckningar. På vissa turer hade de ljusen tända, medan de på vissa andra var delvis mörklagda.

Överflygningarna har väckt stor uppmärksamhet i Danmark. I den danske försvarsministerns undersökning hänvisas bl. a. till att svenska luftförsvaret också förhöll sig passivt.

Man skall givetvis för vårt vidkommande inte dra alltför allvarliga slutsatser av dessa överflygningar. Jag vore tacksam om statsrådet närmare ville förklara, varför luftvärnets strålkastare inte trädde i aktion. Att våra jaktplan inte gick upp beror väl på att vi har normal beredskap och endast har en nattjaksflottilj. Från de militära instansernas sida och även på vissa håll här i riksdagen har man påyrkat utvidgning av nattjaksplansbeståndet. Det har pekats på att nattjaksflottiljen i Västerås knappast kan vara ett tillräckligt skydd för Skåne och Västsverige med tanke på dessa landsdelars stora

Svar på fråga med anledning av att vissa främmande flygplan kränkt svenskt territorium natten mellan den 28 och 29 april.

befolkningstäthet. Om vi bör ha högre beredskap och större antal jaktplan är emellertid ett militärekonomiskt avvägningsproblem, som jag i dag inte har anledning ta ställning till.

Enligt vad svenska militära experter har upplyst medför vårt geografiska läge vissa fördelar. Sverige är en halvö, omsluten av i stort sett betryggande havsområden. Denna vattenyta är en gynnsam »terräng» för radarspaning, vilket förlänger förvarningstiden för våra jaktförband. De främmande flygplanens aktivitet över svenskt område kunde följas med radar. Det hade därför funnits möjlighet för svenskt militärflyg att komma tillstädes för observation.

Även om statsrådets reflexioner över dessa överflygningars karaktär och uppgifter skulle vara riktiga, kan man vid denna tidpunkt ingenting veta därom.

En passus i försvarsministerns svar är dunkel. Han säger att: »Även om nattjakt hunnit ingripa är det inte säkert att man under rådande mörker kunnat fastställa vare sig flygplanens nationalitet eller om det var militära eller civila plan.» Detta skulle betyda, att man under mörker inte har möjlighet att avslöja främmande plans nationalitet, ett påstående som verkar svår-förståeligt med tanke på att det finns radar och strålkastare.

En av flygets främsta uppgifter såväl i fred som i krig är att spana och utröna belägenheten av hamnar, radaranläggningar, hemliga flygplatser o. s. v. Att det särskilt för stormakterna under det s. k. kalla kriget bedrivs intensiv spanings- och underättelseverksamhet till lands, till sjöss och i luften torde för alla framstå som klart. Detta motiverar stor vaksamhet från vår sida.

Chefen för försvarsdepartementet, herr statsrådet **TORSTEN NILSSON**:

Herr talman! Herr Christenson ansåg

det vara nedslående, att den svenska luftbevakningen och det svenska flyget inte lyckats fastställa de överflygande planens nationalitet. Denna syn på dessa ting är kanske i och för sig förklarlig på civilt håll, där man tydligen underskattar de svårigheter som oavsett luftbevakningens art och oavsett skickligheten hos flygvapnets representanter består i att i mörker fastställa nationaliteten av överflygande plan. Det för mig väsentliga är emellertid att vår luftbevakning har fungerat på ett tillfredsställande sätt och att, därest vår beredskap varit påkopplad, ett ingripande mot de överflygande planen skulle i tid ha kunnat äga rum.

Nu kan man naturligtvis såsom herr Christenson finna det märkligt, att det inte var möjligt att fastställa vad de plan hade för sig, som uppehöll sig över Öresund. Vi bör emellertid komma ihåg att såväl på Bullofta som på Kastrup utgick man tydligen till en början ifrån att det var fråga om civila flygplan, och det är ganska naturligt att det i ett sådant läge inte skedde något ingrepp från militärt håll. Jag skulle tro att det ganska ofta förekommer att ett flygplan av en eller annan anledning kretsar över, låt oss säga Kastrup, innan flygplanet blir i tillfälle att landa. Det är också naturligt att man i en situation som den förevarande inte handlar överilat från svensk sida.

Herr Christenson hade fått den uppgiften att det skulle ha skett fem överflygningar över svenskt område. Där emot står de upplysningar som vi införskaffat och som säger, att det skulle ha förekommit två inflygningar. Hur stort antalet är har emellertid inte så stor betydelse i detta sammanhang.

Herr Christenson anser det mycket väl tänkbart att stormakterna under det kalla krig som pågår skulle bedriva spionverksamhet emot svenskt land. Vad skulle det i så fall kunna vara fråga om när det gäller dylika överflyg-

Svar på interpellation ang. den av riksdagen begärda utredningen om revision av utsökningslagen.

ningar? Jo, möjligen om fotografering av svenskt land. Tyvärr, vill jag säga, kan man här i landet fritt köpa kartor, som gör att den komplettering, som skulle kunna ske genom låt oss säga infrafotografering över ifrågasatt delar av Skåne, inte skulle ha så stor betydelse ur militär synpunkt. Men en sak skall vi komma ihåg: om den svenska luftbevakningen hade reagerat på det sätt herr Christenson ifrågasatte, skulle man på de kartor som utan vidare kan inköpas i handeln ha kunnat pricka in de upplysningar om den svenska luftbevakningen som vi inte är beredda att utlämna åt dem bland stormakterna, som försöker, såsom herr Christenson här talat om, ta reda på hur vi har det ställt i detta avseende.

Det kommer säkerligen alltid att kunna diskuteras, huruvida vi här i Sverige har tillräckligt med jaktflygplan till vårt förfogande eller icke. Jag tror att det vore nyttigt, om svenska folket från början gjorde klart för sig att vårt land aldrig kan få ett sådant antal nattjaktflygplan eller en sådan flygorganisation över huvud taget, att vi skulle kunna avvisa alla eventuella framtida inflygningar. När beredskapen dras på, har vi givetvis större möjligheter att reagera än vad som skulle ha kunnat ske vid de aktuella överflygningarna. Vi får inte glömma att det här också är fråga om en avvägning. Vi lever under djupaste fredstillstånd, och flygplanens uppträdande var icke sådant att man hade anledning att utgå ifrån att de flög in över Sverige i några onda avsikter.

Herr CHRISTENSON i Malmö (fp):

Herr talman! Jag håller med försvarsministern om att det kanske inte betyder så mycket om dessa plan flugit över Malmö fem eller sex gånger eller kanske endast två gånger. Jag ville bara göra ett litet påpekande med

anledning av en uppgift, som står i försvarsministerns svar.

Däremot är jag inte riktigt nöjd med herr statsrådets förklaring till varför strålkastarna icke trädde i funktion. Man kan väl också utgå ifrån att det borde ha varit större effektivitet från svensk sida vid detta tillfälle.

Jag skall inte gå in på en mera detaljerad diskussion med försvarsministern. Jag är, som jag förut sagt, tillfredsställd med svaret. Det faktum kvarstår emellertid att spökflygarna har gäckat vårt försvar.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 7.

Svar på interpellation ang. den av riksdagen begärda utredningen om revision av utsökningslagen.

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för justitiedepartementet, herr statsrådet ZETTERBERG, som yttrade:

Herr talman! Med kammarens tillstånd har herr Fröding frågat mig, huruvida jag ville ange de omständigheter som föranlett att den av riksdagen i skrivelse 1945 begärda utredningen om revision av utsökningslagen ännu icke kommit till stånd och huruvida jag har för avsikt att tillsätta en sådan utredning.

Såsom interpellanten angivit anhöll 1945 års riksdag på hemställen av första lagutskottet om revision av utsökningslagen och i samband därmed stående lagstiftning. Utskottet framhöll, att utsökningslagen trädde i kraft 1879 och att den därefter blivit föremål för ett flertal ändringar och kompletterats med åtskilliga fristående lagar. Lagens huvudgrunder hade dock ej rubbats. Utskottet fann det vara ovedersägligt att den nu vore föråldrad och ej längre svarade mot nutida krav.

I detta omdöme kan jag helt instämma. Härav följer att jag anser en refor-

Svar på interpellation ang. den av riksdagen begärda utredningen om revision av utsökningslagen.

mering av hela exekutionsrätten vara en angelägen lagstiftningsuppgift. Det är emellertid samtidigt att märka, att uppgiften är synnerligen omfattande. Den inrymmer också en mängd komplicerade spörsmål. Den ändring i samhällets struktur och medborgarnas ekonomiska förhållanden, som inträffat efter utsökningslagens tillkomst, ger anledning till omprövning av förhållandet mellan olika exekutionsformer, i främsta rummet utmätning och införelse.

Reformeringen av exekutionsrätten har emellertid samband med åtskilliga andra spörsmål. Sålunda måste utsökningsrätten ansluta sig till rättegångsförfarandet; de nya reglerna härom — rättegångsbalken och dess följdförfattningar — trädde som bekant i kraft den 1 januari 1948. Vidare är att märka, att utformningen av utsökningsrättens regler om exekution i fast egendom är beroende av vad som gäller i fråga om överlåtelse av fastigheter och inteckning däri. Gällande utsökningslag uppftar bl. a. vidlyftiga stadganden om exekution av gemensamt intecknade fastigheter. För närvarande arbetar ju lagberedningen på att utforma nya fastighetsrättsliga regler. En fråga som därvid överväges och som återverkar på utsökningsrätten är ett förslag om att avskaffa de gemensamma inteckningarna och ersätta dem med andra rättsliga anordningar.

Även med hänsyn till organisatoriska frågor är en utsökningsreform beroende av andra utredningar. Såsom utskottet framhållit bör det nämligen övervägas, huruvida vissa exekutiva göromål bör överflyttas till domstolarna. Det synes lämpligt att utredningen i detta hänseende på visst sätt samordnas med frågan om förställdandet av rådhusrätterna och magistraterna, på vilka överexekutorsgöromålen i rådhusrättsstäderna nu vilar.

Av de skäl som nu antytts har jag

funnit, att det hittills icke varit lämpligt att påbörja en utredning om utsökningsrättens reformering. De problem, med vilka denna stora fråga har samband, befinner sig dock nu i det läget, att tiden snart kan vara inne att ta upp arbetet med utsökningsrättens nydaning. Med hänsyn till detta arbetes mycket krävande natur och utsökningsrättens centrala ställning i rättsordningen synes mig det mest lämpliga vara, att arbetet utföres av lagberedningen. Min mening är alltså — om ej omständigheter inträffar som påkallar annan ordning — att lagberedningen, sedan den framlagt förslag till jordabalk, skall erhålla i uppdrag att behandla den med interpellationen avsedda lagstiftningsfrågan.

Härpå anförde

Herr FRÖDING (h):

Herr talman! Jag ber till en början att till herr justitieministern få framföra mitt tack för interpellationssvaret. Vidare ber jag att med tillfredsställelse få notera, att justitieministern helt instämt i första lagutskottets år 1945 uttalade uppfattning att utsökningslagen vore föråldrad och ej längre svarade mot nutida krav.

Jag tillåter mig i detta sammanhang även att citera ett kort avsnitt ur ett brev, som jag efter interpellationens framställande fått mottaga från stadsfogden i Örebro och vari han om utsökningslagen säger: »Vi som i vår dagliga gärning har att arbeta med utsökningslagen ser med oro på förhållandena. Den är icke nu något lämpligt medel i de exekutiva organens tjänst. Därmed vill jag inte ha sagt att den inte varit bra, det har den säkert. Men mycket har ju skett sedan den 10 augusti 1877.»

Däremot måste jag beklaga, att herr justitieministern inte ansett sig kunna utlova ett omedelbart igångsättande av ifrågavarande lagstiftningsarbete. Här-

Svar på interpellation ang. erfarenheterna av vissa flyktingläkares verksamhet i Sverige m. m.

om uttalar svaret ju endast, att justitieministerns mening är att — om omständigheter ej inträffar som påkallar en annan ordning, vilket väl är lika med att Orsa kompani lovar ingenting bestämt — låta lagberedningen sedan den framlagt sitt förslag till jordabalk ta itu med ifrågavarande uppgift. Från lagberedningen har jag under dagen inhämtat att dess förslag till jordabalk med därtill hörande lagstiftning icke lär vara att förvänta förrän tidigast om ett par tre år. Sammanställer man detta förhållande med herr justitieministerns uttalande om att utredningen i vissa hänseenden synes böra samordnas med frågan om förstатligandet av rådhusrätter och magistrater, förefaller det åtminstone mig inte otroligt att igångsättandet av utskökningslagens omarbete kan komma att dröja ännu åtskilliga år.

Med vilken oro de exekutiva organen ser på ett ytterligare dröjsmål torde framgå av ännu ett brevcitat, hämtat ur ett brev från ordföranden i Föreningen Sveriges stadsfogdar, vari bl. a. säges: »Föreningens styrelse har vid åtskilliga tillfällen, minst tre, uppvakat chefen för kungl. justitiedepartementet — men utan resultat. Till en början gjordes invändning om att rättegångsbalkens ikraftträdande borde inväntas, och sedan så skett, förklarade statsrådet vid ett senare tillfälle, att man saknar tillgång på tillräckligt kvalificerad juridisk arbetskraft, som verkligen kunde skriva en lag; man hade endast tillgång till 'Gärde och ett par tre andra', men dessa voro så strängt upptagna att förhållandena icke medgävo att belasta dem med ytterligare arbetsuppgifter. Emellertid, tillade han, stöde frågan högt på 'departementets restlista'. — — Saknas det, såsom herr Zetterberg antydde, kvalificerad arbetskraft för lagstiftningen, går det väl ändå att i vårt land med så många högt stående jurister skaffa fram personer,

som med biträde av män med erfarenhet från det praktiska rättslivets område kunna åstadkomma den av riksdagen begärda revisionen, som är synnerligen efterlängtd av dem, som dagligen nödgas i sitt arbete tillämpa vår i och för sig goda, men numera ohjälpligt föråldrade utskökningslag.»

Jag slutar, herr talman, med att för egen del uttala den förhoppningen, att herr justitieministern skall se det möjligt att snarast igångsätta ifrågavarande, av fältnännen så livligt efterlängade och av riksdagen redan för nio år sedan begärda lagstiftningsarbete.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 8.

Svar på interpellation ang. erfarenheterna av vissa flyktingläkares verksamhet i Sverige m. m.

Chefen för inrikesdepartementet, herr statsrådet HEDLUND, erhöi på begäran ordet och yttrade:

Herr talman! Med kammarens tillstånd har herr Rimmerfors frågat, hurdana erfarenheterna är av den för tre år sedan verkställda överföringen av utländska läkare, hur många av dem som stannat i Sverige samt inom vilka landsdelar och befattningar deras arbetskraft väsentligen utnyttjas. Herr Rimmerfors har vidare velat ha besked om, huruvida jag anser behov föreligga av fortsatt överföring av flyktingläkare.

Interpellantens första frågor rör överföringsaktionen av läkare från Österrike till Sverige. Jag vill härvidlag erinra om att Kungl. Maj:t av 1950 års riksdag utverkade medel för att göra det möjligt att till Sverige överföra högst 100 österrikiska läkare. Det förutsattes, att de skulle fördelas på olika vårdområden av medicinalstyrelsen, sedan styrelsen samrätt med vederbörande huvudmän. Av olika anledningar — noggrann gallring av de sökande, åter-

Svar på interpellation ang. erfarenheterna av vissa flyktingläkares verksamhet i Sverige m. m.

tagna anmälningar efter uttagningen m. m. — stannade antalet till Sverige överförda läkare vid 47. Av dessa har 46 kvarstannat i landet. 2 av läkarna har nyligen anlänt till Sverige och undergår f. n. provtjänstgöring. De övriga 44 har genomgått den förutsatta utbildningen och provtjänstgöringen. Av dessa har 40 under förra året av Kungl. Maj:t erhållit generell behörighet att utöva läkarkonsten i riket. 4 har ansetts böra prövas ytterligare.

De österrikiska läkarna tjänstgör som underläkare på lasarett och sjukstugor, sanatorier och sinnessjukhus m. m. Enligt vad jag erfarit från medicinalstyrelsen är 21 i tjänst på lasarett och sjukstugor, 9 på sanatorier, 12 på sinnessjukhus, 1 på epidemisjukhus och 1 på vanförestalt. Ungefär hälften av läkarna är placerad i de nordligare länen. Sälunda tjänstgör 3 i Norrbottens län, 7 i Västerbottens, 4 i Jämtlands, 3 i Västernorrlands och 4 i Kopparbergs län. De övriga är till övervägande delen placerade inom länen i Mellansverige.

De hittillsvarande erfarenheterna av de österrikiska läkarna kan betecknas som mycket goda. Deras insatser inom vår sjukvård är desto mera betydelsefull som den sker i ett läge av stor knapphet på läkare.

Utöver de nu nämnda österrikiska läkarna hade vid sistförflutna årsskifte 286 utländska läkare av Kungl. Maj:t fått generellt tillstånd att utöva läkarkonsten i Sverige. Hos medicinalstyrelsen fanns vid samma tidpunkt antecknade ytterligare 165 utländska icke-nordiska läkare, vilka ännu ej erhållit sådan behörighet. Cirka 40 av dessa var ej förordnade på någon tjänst, och närmare upplysningar saknas om dem. Medicinalstyrelsen anser att av de övriga läkarna — omkring 125 (165 — 40) — cirka 100 bör efterutbildas för att kunna vinna behörighet. Vissa svårigheter föreligger emellertid att anordna efterutbildningen. Medicinalstyrelsen har

därför i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställt om uppdrag att i samråd med vissa berörda myndigheter och organisationer företaga en utredning och avge förslag om lämpliga anordningar för sådan efterutbildning. Jag har för avsikt att inom den närmaste tiden föranstalta om en utredning rörande dessa spörsmål. Utredningen torde därjämte böra upptaga frågan om vilka krav, som i allmänhet bör uppställas på efterutbildning av sådana läkare, som erhållit sin utbildning i vissa icke-nordiska länder.

Det stora flertalet av de utländska läkarna — både de som fått behörighet och de, som ännu ej blivit behöriga — tjänstgör på underläkartjänster vid sjukhusen, framför allt sinnessjukhus, sanatorier och mindre lasarett samt lasarett i Norrland.

I stort sett har de utländska läkarna varit en värdefull tillgång för vår sjukvård. Behovet av underläkare vid de sjukvårdsinrättningar jag nyss nämnt hade inte på långt när kunnat fyllas utan detta tillskott till den svenska läkarkåren. Som bekant har det inte ens med hjälp av denna kader av utländska läkare, som f. n. utgör cirka 11 procent av de yrkesverksamma läkarna i landet, varit möjligt att tillgodose behovet av läkar krafter. Självfallet bör man söka häva denna brist i första hand genom ökad utbildning av svenska läkare. Bristerna är emellertid så stora, att det enligt min mening alltjämt gives utrymme för ytterligare ett antal utländska läkare med goda kvalifikationer utan att därmed berättigade hänsyn till de svenska läkarna trädes för nära.

Herr talman! Med det anförda anser jag mig ha besvarat de frågor som av herr Rimmerfors riktats till mig.

Vidare anförde

Herr RIMMERFORS (fp):

Herr talman! Jag ber att få tacka statsrådet och chefen för inrikesdeparte-

Svar på interpellation ang. erfarenheterna av vissa flyktingläkares verksamhet i Sverige m. m.

mentet för svaret på min interpellation. Svaret innebär att läget på här berörda områden på det hela taget är gott och att herr statsrådet är villig medverka till en bättre tingens ordning på de områden, där det hittills har brustit eller varit svårigheter.

Det är framför allt tre punkter i inrikesministerns svar som jag noterar med tillfredsställelse.

Det första är beskedet om de gynn-samma erfarenheterna av den för tre år sedan verkställda överföringen av österrikiska läkare. Därefter är jag tack-sam för de uppgifter som statsrådet sammanställt beträffande övriga utländ-ska läkare, däribland de egentliga s. k. flyktingläkarna. Enligt denna undersök-ning har vi inom denna kategori att räkna med cirka 450 utländska läkare, av vilka närmare 300 hittills erhållit behörighet. Av återstoden torde de flesta också vara i tjänst, även om tjänsten närmast ingår i den efterutbildning, som de utländska läkarna måste genomgå för att få praktisera i Sverige. Dels står ju den svenska läkarutbildningen på en så hög nivå, att vissa utländska läkare av icke-nordisk härkomst måste komplettera sina kurser för att motsvara de svenska kompetenskraven, dels lig-ger det i sakens natur att en relativt god kännedom om svenska språket är en nödvändig förutsättning för utövan-det av ett så grannliga och maktpålig-gande värv som svensk läkarpraktik.

Beträffande denna andra punkt säger nu statsrådet, att han i samråd med medicinalstyrelsen överväger åtgärder, som kommer att underlätta dessa ut-ländska läkares anpassning till den svenska sjukvården och inpassning i de nya förhållandena. Detta statsrådets löf-te hälsar jag med synnerlig tillfreds-ställelse. Fjorton års erfarenhet bland flyktingar i åtskilliga länder, från Eryp-ten och Jordanien i söder till Rovaniemi i norr, har lärt mig att anpassnings-svårigheterna är störst bland de intel-

lektuella flyktingarna. Å andra sidan kan dessa människor, just genom sin kunnighet, tillföra sitt nya hemland verkliga värden, under förutsättning att man tillvaratar deras gåvor och hjälper dem över tröskelsvårigheterna. Det är enligt min mening en investering som lönar sig i det långa loppet, alldeles oavsett att det är en självklar humanitär handräckning, dikterad av vanlig enkel människokärlek.

Inte minst ur sistnämnda synpunkt hälsar jag med glädje det tredje och sista momentet i svaret på min inter-pellation. Där tar statsrådet upp frågan om sambandet mellan den svenska lä-karbristen och flyktingläkarnas situa-tion. Jag är helt ense med inrikesminis-tern om att den svenska läkarbristen givetvis i första hand bör avhjälpas genom ökad utbildning av svenska lä-kare. Själv har jag anfört liknande syn-punkter i min motion vid årets riksdag om provinsialläkarnas arbetsvillkor och behovet av ökad utbildning av läkare för den öppna vården. Men inrikes-ministern gör här ett betydelsefullt till-lägg. Han anser att läkarbristen ändå är så stor, att det enligt hans mening också finns utrymme för ytterligare ett antal utländska läkare med goda kvalifika-tioner.

Denna inställning ligger helt i linje med den på det hela taget, med några få beklagansvärda undantag, generösa flyktingpolitik, som Sverige fört under och efter det andra världskriget. När det gäller läkarfrågan vill jag för min del inte påyrka en regelrätt import av utländska läkare. Jag skulle däremot önska, att de svenska myndigheterna i fortsättningen visar stor generositet mot sådana utländska läkare, som på grund av kriget och dess efterverkningar kas-tats ut i flyktingnöd och som i denna sin förtvivlade situation klappar på våra portar. Klart är, att deras personliga integritet skall prövas och att vissa be-stämnda kompetenskrav måste upprät-

Svar på interpellation ang. erfarenheterna av vissa flyktingläkares verksamhet i Sverige m. m.

hållas. Men här svarar dock två alldeles påvisbara företeelser mot varandra: svensk läkarbrist och centraleuropeiskt läkaröverskott, förorsakat av krig och omstörtningar. Speciellt gäller detta i dag Västtyskland, som ju i den östtyska flyktingströmmen får ett ständigt tillskott även av läkare. Flyktingfrekvensen när det gäller folkvandringen från öst till väst visar nu, efter berlinkonferensens sammanbrott, återigen en stegring. Varje dag kommer nya skaror. De 67 uppsamlingslägren i västra Berlin är i regel överfulla. Senast i går hade jag ett brev från föreståndaren för en av hjälpcentralerna i Berlin. Brevet är dagtecknat den 4 maj. Det heter där bl. a.: »I dag har återigen 451 flyktingar kommit över från östsektorn. Ständigt går vi och hoppas att strömmen äntligen skall ta slut, men så är tyvärr icke fallet.» Under förra året var strömmen i sin helhet 340 000 enbart från Östtyskland. Den alldeles övervägande delen av dessa utgöres av bönder, läkare, lärare och andra intellektuella. De flesta förs småningom flygledes över till Västtyskland, men Västtyskland kan, trots sin storartade ekonomiska och industriella expansion, icke absorbera hela detta befolkningsöverskott, som sedan krigets avslutning nu uppgår till över tio miljoner. Jag vet att många yrkesgrupper har det svårt, jag har sett dem i västtyska flyktingförläggningar, somliga med ända upp till 10 000 i ett och samma läger, men jag nöjer mig med att i detta sammanhang erinra om läkarna och deras familjer. Ett stort antal av dem sitter överksamma i lägren, andra arbetar som oavlönade assistenter på de västtyska sjukhusen mot fritt vivre och i bästa fall fickpengar. Familjerna lever på svältgränsen. Vad hjälper det sedan att man är docentmeriterad eller arbetar med sin doktorsavhandling? Med något större smidighet i de mellanfolkliga kommunikationerna borde en utjämning här kunna komma till stånd.

Till sist, herr talman, Sverige har här ett namn och ett förflutet som i sanning förpliktar. Mycket har gjorts, även de senaste åren, som framkallar tacksamhet och välsignelseönskingar över Sverige. Må det tillåtas mig att till kammaren framföra en av de många hälsningar, som jag i sådana sammanhang ideligen får ta emot från dem, som antingen fått mottaga svensk hjälp i utlandet — och det antalet är det största — eller som fått komma hit till vårt land. Sista veckan i september i fjol besökte jag en flyktingförläggning i Trieste. Därnere, på andra sidan Adriatiska havet, satt vid det tillfället 5 144 flyktingar från sjutton olika länder. Läget var trist i Trieste. Jag fäste mig särskilt vid en läkarfamilj, vars hem utgjordes av en golvyta på cirka två gånger tre meter i en jättestor våning utan andra väggar än manshöga plywoodskivor. Hustrun var klen och en fyraårig pojke låg febersjuk. Läkaren själv, specialist inom sitt område, hade suttit i fängelse i två olika länder och dessutom tjänstgjort under bevakning som tvångskommenderad läkare i sina tidigare hemländer, jag skall här inte säga vilka. Jag frågade hans hustru hur länge de hade suttit i det där bålet i det gamla flyktinglägret San Saba i Trieste. »Två år och tre månader», svarade hon och munnen började skälva i gråt.

Den 14 december i fjol kom den familjen tillika med en grupp andra triesteflyktingar till Sverige. De satte omedelbart i gång med att lära sig vårt språk, och de brev jag nu får från dem är skrivna på nästan felfri svenska. Tack vare välvilligt tillmötesgående från svenska myndigheter och hjälpsamma svenska kolleger har den mannen redan fått börja arbeta på en klinik. Det är en fröjd att träffa honom och höra hans erkännssamma ord om Sverige. En kväll, när vi var tillsammans på ett av våra kristna flyktinghem i Sydsverige och

Svar på interpellation ang. erfarenheterna av vissa flyktingläkares verksamhet i Sverige m. m.

en efter en i flyktinggruppen hade berättat något ur sitt lidandes och sin räddnings historia, begärde denne läkare att få säga dagens avslutningsord. Han bad mig framföra triesteflyktingarnas tack till de svenska myndigheterna och de kristna samfundet i Sverige. Han tyckte till sist att hans egna ord inte räckte till. Han lånade ett ord av evangeliets store Mästare, där denne identifierar sig själv med dem som har det svårt och tungt i världen. Han läste orden ur Matteusevangeliet: »Jag var hungrig och I gäven mig att äta, jag var törstig och I gäven mig att dricka, jag var husvill och I gäven mig härbärge, naken och I klädden mig, jag var sjuk och I besökt mig, jag var i fängelse och I kommen till mig.»

Herr talman! Jag har tillåtit mig framföra denne läkares hälsning, samtidigt som jag tackar för det mycket positiva svaret på min interpellation. Bakom den flyktingen står många andra, för vilka Sverige betytt och kommer att betyda nya arbetsmöjligheter och ett nytt liv — i frihet. Inrikesministerns svar i dag innebär att dörren kan komma att stå öppen för ytterligare några som behöver Sverige — och som Sverige behöver.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 9.

Föredrogos, men bordlades åter statsutskottets utlåtanden nr 112—119.

§ 10.

Föredrogs statsutskottets memorial nr 120, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut i fråga om vissa anslag för budgetåret 1954/55 under åttonde huvudtiteln, avseende anslagen inom eklestiasitikdepartementets verksamhetsområde.

Kammaren biföll till en början utskottets hemställan, att memorialet mät-

te företagas till avgörande efter endast en bordläggning.

Härefter godkändes de i memorialet föreslagna voteringspropositionerna.

Herr talmannen meddelade, att enligt överenskommelse mellan kamrarnas talmän de gemensamma omröstningar, för vilka voteringspropositioner blivit av kamrarna godkända, komme att äga rum vid plena lördagen den 15 innevarande maj.

§ 11.

Föredrogos, men bordlades åter bevillningsutskottets betänkanden nr 50—52, första lagutskottets utlåtanden nr 20 och 24, andra lagutskottets utlåtanden nr 32—35, tredje lagutskottets utlåtande nr 26 samt jordbruksutskottets utlåtande nr 30.

§ 12.

Föredrogs den av herr *Andersson* i Dunker vid kammarens nästföregående sammanträde gjorda, men då bordlagda anhållan att få framställa interpellation till herr statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet angående verksamheten för förstatligande av de elektriska distributionsföreningarna på landsbygden, m. m.

Kammaren biföll denna anhållan.

§ 13.

Anmälades, att till herr talmannen under sammanträdet avlämnats en motion, nr 703, av herr *Hjalmarson*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 215, angående komplettering av riksstatsförslaget för budgetåret 1954/55, m. m.

Denna motion bordlades.

§ 14.

Anmälades och godkändes andra lagutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 239, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om undervisning och vård av vissa psykiskt efterblivna, dels ock i ämnet väckta motioner; och

nr 240, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring av övergångsbestämmelserna till lagen den 18 april 1935 (nr 113) med

vissa bestämmelser om arbetsförmedling.

§ 15.

Justerades protokollsutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes här efter kl. 17.16.

In fidem
Per Bergsten.

Onsdagen den 12 maj.

Kl. 10.00.

§ 1.

Svar på interpellationer ang. automatisering av Gotlands telefontät och ang. verkställandet av riksdagens beslut ang. Ölands telefonförhållanden.

Herr talmannen lämnade på begäran ordet till

Chefen för kommunikationsdepartementet, herr statsrådet ANDERSSON, som yttrade:

Herr talman! I två skilda interpellationer i denna kammare har frågor riktats till mig rörande verkställandet i vad avser Gotland och Öland av 1946 års principbeslut om förbättring av landsbygdens telefonförhållanden.

Herr Svensson i Stenkyrka har sålunda frågat, om jag är beredd att medverka till, att automatiseringen av Gotlands telefontät påskyndas, så att möjlighet skapas för införande av ett taxsystem för telefonsamtalen, som är rättvisare och riktigare avvägt än det nu tillämpade systemet.

Herr Nordkvist i Kalmar har frågat om jag kan lämna upplysning om, när Öland får de av riksdagen beslutade fria telefonförbindelserna, och om jag ämnar vidtaga några åtgärder för att

påskynda verkställandet av riksdagens beslut beträffande Öland.

Som svar på herr Svenssons fråga vill jag meddela följande.

Enligt det i propositionen 1946:219 framlagda förslaget om förbättring av landsbygdens telefonförhållanden skulle betydligt vidgade frisantalsförmåner bl. a. beredas abonnenterna på de stora öarna och inom vissa skärgårdsområden. Det underströks dock i propositionen, att denna ökning av fritrafiken på grund av behovet av vidlyftiga kabelanläggningar inte skulle kunna genomföras på många år.

För Gotlands del innebar förslaget att Visby och Klintehamns taxeoråden skulle sammanslås, varefter mellanortsamtal skulle kunna utväxlas över hela ön utan särskild avgift. För att det skall bli möjligt att genomföra denna sammanslagning, vilken beräknas medföra en betydligt ökad samtalsfrekvens, erfordras för det första en kabel på sträckan Visby—Klintehamn—Hemse och vissa anslutningskablar till denna, och vidare måste av driftsekonomiska skäl telefonstationerna inom Klintehamns taxeoråde automatiseras. De totala investeringskostnaderna härför beräknas

Svar på interpellationer ang. automatisering av Gotlands telefonnät och ang. verkställandet av riksdagens beslut ang. Ölands telefonförhållanden.

till cirka 6,7 miljoner kronor, varav 3 miljoner kronor avser automatiseringsarbetena.

Även med det utökade utrymme, som det nu blivit möjligt att bereda televerkets investeringar efter en avvägning av samhällets olika investeringsbehov, kan man icke på en gång genomföra hela det landsomfattande automatiseringsprogram i vilket här ifrågasvarande arbeten ingår. Olika tekniska, ekonomiska och angelägenhetssynpunkter gör det nödvändigt att vid programmets förverkligande följa en viss ordning, som icke utan olägenheter kan frångås. Jag anser det icke möjligt att bryta denna ordning för att ge gotlandsarbetena något slags förtur, eftersom detta endast skulle kunna ske till priset av störningar i programmet i övrigt.

Med anledning av herr Nordkvists frågor vill jag tillägga, att förslagen i propositionen 1946: 219 för Ölands del innebär, att Borgholms och Mörbylånga taxeoråden skulle sammanslås och att rikssamtalsavgift ej skulle utgå för samtal mellan Öland och Kalmar. Till viss mindre del förekommer redan nu fria samtal mellan nämnda taxeoråden. Sålunda har fria samtal medgivits mellan å ena sidan Borgholm och å andra sidan Gårdby och Norra Möckleby inom Mörbylånga taxeoråde. Vidare uttages ej heller någon mellanortsavgift för de automatiska samtalen mellan å ena sidan Algutsrum, Färjestaden och Vickleby inom Mörbylånga taxeoråde och å andra sidan Kalmar och några mindre orter inom Kalmar taxeoråde.

För att ytterligare kunna utvidga fri-trafiken erfordras med hänsyn till den förväntade ökningen i samtalsfrekvensen nyanläggningar av kablar m. m. till en kostnad av ca 1,6 miljoner kronor samt att automatiseringen av Ölands telefonstationer fullföljes. Kostnaderna härför uppgår till ytterligare ca 3,7 miljoner kronor.

Av samma skäl som jag nyss anfört i

svaret till herr Svensson i Stenkyrka är det inte heller möjligt att ge anläggningsarbetena på Öland någon förtursrätt, och jag kan för närvarande tyvärr inte säga när de kan vara helt genomförda. Tidpunkten härför blir bl. a. beroende på det utrymme, som med hänsyn till de stora investeringsuppgifter vi ha framför oss i framtiden kan beredas televerkets investeringar.

Härpå anförde:

Herr SVENSSON i Stenkyrka (bf):

Herr talman! Jag ber att till herr statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet få framföra mitt tack för svaret, även om jag finner att detsamma präglas av något stor försiktighet.

Herr statsrådet säger med hänvisning till de allmänna investeringarna, att man inte på en gång kan genomföra hela det landsomfattande automatiseringsprogrammet. Ja, det begär naturligtvis heller ingen, men i detta sammanhang vill jag erinra om att för Gotlands del har detta problem varit aktuellt under inte mindre än 20 år, under vilken tid det gjorts upprepade framställningar i ämnet. 1944, alltså för tio år sedan, beslöt länets landsting att göra framställning till Kungl. Maj:t i detta avseende och utsåg därvid en deputation, som uppvaktade dåvarande kommunikationsministern. Det hänvisades den gången till den då tillsatta utredningen, och det anfördes då också nästan exakt samma skäl, som kommunikationsministern i dag här anfört beträffande ett enhetligt taxeoråde för Gotland, nämligen att det hela kräver väsentliga investeringar. Den gången var det bristen på arbetskraft och material som låg hindrande i vägen. Nu har emellertid inte mindre än tio år förflutit sedan dess, och med hänsyn härtill är det tämligen förklarligt att gotlänningarna på nytt påminner statsrådet om detta spörsmål.

Svar på interpellationer ang. automatisering av Gotlands telefontät och ang. verkställandet av riksdagens beslut ang. Ölands telefonförhållanden.

Jag vet att Kungl. Maj:t har sin upmärksamhet riktad på de särpräglade förhållanden som råder på Gotland. Man har ju också tillsatt en särskild utredning avseende bl. a. förhållandena på Gotland. Förevarande problem ligger visserligen utanför denna utredning, men kanske ett positivare svar från statsrådet här hade varit något mera i linje med de tidigare åtgärderna i detta avseende.

Trots det negativa svaret hoppas jag emellertid, att statsrådet följer detta spörsmål och vid behandlingen av detta problem visar sig något mera positivt i sitt handlande än i sitt svar.

Med det anförda ber jag att än en gång få framföra mitt tack till herr statsrådet för svaret på min interpellation.

Herr NORDKVIST i Kalmar (fp):

Herr talman! Till en början vill jag säga som det så vackert brukar heta i vissa mötesreferat, nämligen att jag instämmer med den föregående talaren. Detta instämmande gäller mitt tack till statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet för svaret, men längre sträcker sig inte min tacksamhet. Jag måste tyvärr å ölaningarnas vägnar anmäla inte så ringa missnöje med det svar jag har fått. Jag är övertygad om att, när jag kommer hem och refererar vad statsrådet sagt, blir man inte glad på Öland. Statsrådet säger visserligen, att man är i färd med att så småningom förverkliga det projekt som beslöts 1946, men jag måste ju säga, att detta förverkligande går ganska långsamt. I svaret heter det, att det är två byar, Gårdby och Norra Möckleby, som fått fria samtal med Borgholm. Jag bör ju kanske nämna, att dessa byar tillhör det södra taxeorrådet, medan Borgholm tillhör det norra. Åtta år har det emellertid tagit att förverkliga detta önskemål eller ända sedan saken beslutades 1946. Räknar man reguladetri kanske

man kan komma fram till hur många år det kommer att ta, innan hela Öland får de fria samtal som utlovades 1946.

Herr statsrådet säger vidare, att han inte kan utlova någon förtursrätt vare sig för Gotlands eller för Ölands vidkommande. Detta är ju beklagligt. Jag konstaterar emellertid att någon av öarna ju ändå måste komma i förtur — det kan man indirekt utläsa ur statsrådets svar — och det ger mig anledning att fråga: När kommer i så fall turen till Öland? Jag är övertygad om att herr statsrådet kommer att väga olika intressen mot varandra och därvid beakta önskemålen från Öland.

Vidare står det i herr statsrådets svar att ett uppfyllande av vad som är utlovat på detta område kräver en ganska omfattande nyanläggning framför allt beträffande kablarna. Om jag inte är fel underrättad, är dock en ny kabel lagd mellan fastlandet och Öland, och detta bör väl i någon mån underlätta infriandet av de löften som givits.

Utsikterna för framtiden är, säger herr statsrådet i fortsättningen, beroende på huruvida de stora investeringsuppgifter vi har framför oss kan inrymmas inom ramen för televerkets utvidgning, och jag hyser en viss förståelse för detta. Jag förstår emellertid också att det på detta område försiggår en liten dragkamp om pengarna mellan å ena sidan kommunikationsministern och å andra sidan finansministern, och jag vill uttala den förhoppningen att kommunikationsministern måtte komma att dra åt sig den längsta ändan av repet i den dragkampen.

Vi har här i kammaren ganska nyligen diskuterat vad man skulle kunna kalla öarnas problem, t. ex. förhållandena på Ven och andra öar. Det är alldeles klart att öbefolkningen vid våra kuster har att brottas med vissa svårigheter, som vi på fastlandet kanske inte alltid tar vederbörlig hänsyn till. Vi ser ju också hur Ölands befolkning under

Svar på interpellationer ang. automatisering av Gotlands telefonnät och ang. verkställandet av riksdagens beslut ang. Ölands telefonförhållanden.

tidernas lopp har minskat till ungefär hälften, och detta måste bero på de svårigheter som föreligger i samband med försörjningen. På Öland är man också missnöjd med åtskilliga ting. Så vill man t. ex. ha en bro mellan ön och fastlandet, vilket herr statsrådet noggsamt är underkunnig om. Kan man inte få bron, vill man ha spårbarande färja, och kan man inte få det heller, så vill man åtminstone ha bättre telefonförbindelser, och det är ju en ganska rimlig begäran. Särskilt har missnöje härutinnan givit sig till känna från södra Öland. Jag har i min ägo en korrespondens, som förts mellan kommunalmännen i Ottenby — alltså Ölands sydligaste kommun — och telestyrelsen. Den började år 1952, då man från kommunen skrev och begärde besked om när man kunde vänta någon förbättring i telefonförbindelserna, och sedan har skriftväxlingen pågått ett gott stycke in på år 1953. Då man inte under denna tid fick något definitivt svar, uppdrogs det till sist åt någon ortens riksdagsman att ta upp frågan i riksdagen, för att man på den vägen skulle kunna väcka en smula större uppmärksamhet åt den, Huruvida det kommer att lyckas eller inte skall jag för min del inte göra något uttalande om. På södra Öland finns ju några av landskapets största industrier. Där är vidare ett jordbruksområde med odlingar av ganska säregen karaktär. Man odlar inte några vanliga växtslag — man odlar spenat, gurkor, blomsterfröer och åtskilligt annat, som kräver snabb avsättning. Man är därför beroende av att ha snabba telefonförbindelser.

Jag skall nöja mig med detta. Jag vill inte vara så snäll som den föregående interpellanten, herr Svensson i Stenkyrka, som sade att svaret inte kunde anses särskilt tillfredsställande. För min del vill jag säga, att det svar jag måste fara hem och meddela ölänningarna är tämligen otillfredsställande. Jag hoppas

som sagt, och det må vara mitt slutord, att herr kommunikationsministern skall lyckas beveka finansministern att hjälpa ölänningarna en smula och om möjligt, när förtursrätten stundar, ge dem en favör.

Herr JONSSON i Skedsbygd (bf):

Herr talman! Jag kan inte annat än på det varmaste understryka de synpunkter, som herr Nordkvist i Kalmar nyss framfört. Faktum är att Öland genom sitt läge blivit mer och mer handikappat på grund av utvecklingen under de senaste åren. En förutsättning för att näringslivet på Öland skall kunna fortleva är bättre och snabbare förbindelser.

Nu har man tillsatt en kommitté som skall undersöka möjligheterna att åstadkomma förbättringar för öarna. På Öland har det väckt ett visst missnöje att inte någon ölänning blivit utsedd i denna kommitté. Det är klart att Ölands befolkning själv bäst känner till vilka åtgärder som skulle behöva vidtagas. På Öland har det emellertid bildats en särskild kommitté, som har till uppgift att träda i kontakt med öutredningen och framföra ölänningarnas önskemål. Om kommittén, som jag hoppas, vill gå till grunden med sina arbetsuppgifter, kommer den säkerligen att finna att en hel del behöver göras för Öland. Bl. a. måste man söka åstadkomma bättre telefonförbindelser och bättre kommunikationer även i övrigt.

Jag vågar uttrycka den förhoppningen att vi, om inte förr så när kommittén blir färdig med sitt betänkande, skall få förslag som kommer att medföra bättre möjligheter för Ölands befolkning att utnyttja sina naturtillgångar och sina naturliga förutsättningar för odling. Jag är säker på att om man får bättre kommunikationer, så kan den folkminskning som nu pågår kanske inte bara avstanna utan också förbytas i en folkökning för landskapet. Det skall

Svar på interpellationer ang. automatisering av Gotlands telefontät och ang. verkställandet av riksdagens beslut ang. Ölands telefonförhållanden.

därför bli mycket intressant att se vad kommitén kan komma till för resultat.

Häruti instämde fru *Torbrink* (s) och herr *Ericsson* i Näs (bf).

Chefen för kommunikationsdepartementet, herr statsrådet ANDERSSON:

Herr talman! Diskussionen här gäller ju frågan om i vilken takt som bl. a. automatiseringen av telefontätet skall ske och vilka delar av landet som skall komma först och vilka som skall komma sist. Det finns en av televerket uppgjord plan som delvis underställts riksdagen, och televerket arbetar efter denna. Några utfästelser från Kungl. Maj:ts sida har aldrig gjorts om sådana ändringar i planen att t. ex. de båda öarna Öland och Gotland, som nu diskuteras, skulle komma i förtursställning. Tvärtom blev det klart utsagt i propositionen år 1946, att det kommer att ta mycket lång tid att ordna telefonförbindelserna. Det sades också klart ifrån att dessa arbeten måste stå tillbaka för bl. a. ordinarie anläggningsarbeten. Sedan år 1944, när man på Öland och Gotland började att aktualisera förbättringen av telefonförbindelserna, har ju de ordinarie anläggningsarbetena kommit att dominera. Antalet telefoner som är installerade här i landet har från 1942 till nu ökat med över 1 miljon: vi har 2 miljoner nu, vi hade 1 miljon år 1942. Det är klart att de investeringar, som måste gå före, är de som föranledes av den väldiga efterfrågan på telefonapparater, och det påverkar självfallet taktiken i kabelanläggningar och automatisering.

När jag inte här har vågat klart ange tidpunkten är det därför att jag bl. a. inte kan förutse, hur stora de aktuella anläggningsarbetena kommer att bli under de närmaste åren, och framför allt vägar jag inte uttala mig om huruvida de offentliga investeringarna kommer att öka eller ej.

Här föreligger alls ingen tvist mellan

finansministern och mig. Jag delar helt och hållet den uppfattningen, att de offentliga investeringarna under den allmänt goda konjunktur, som vi har nu, måste stå tillbaka för andra investeringar. Detta förefaller mig också vara den allmänna meningen i denna kammar; det har i varje fall inte sagts något annat tidigare. När vi därför inte gör anspråk på att t. ex. göra några stora ökningar i televerkets investeringsprogram är det därför att vi anser att det finns andra investeringar som är viktigare eller minst lika viktiga.

Problemet för Öland och Gotland kommer att lösas. Det vi diskuterar är tidpunkten. Om konjunkturerna försämras allmänt kommer de offentliga investeringarna att öka och förutsättningarna att snabbt lösa dessa problem kommer att bli gynnsammare. Men om detta har jag som sagt icke vågat göra några bestämda utfästelser.

Herr NORDKVIST i Kalmar (fp):

Herr talman! Jag tvekar givetvis inte på statsrådets goda vilja när det gäller att åstadkomma något på det område som vi här diskuterar. Jag noterar därför med tacksamhet statsrådets uttalande, att så småningom skall dessa problem komma att lösas. Tyvärr kan vi inte skönja när detta skall ske.

Jag skulle i detta sammanhang — jag skall, herr talman, inte tillägga mycket — vilja utvidga detta till att inte bara bli ett Ölandsproblem utan också ett länsproblem. Vi har i vårt län kommunikationsfrågor av olika slag som kräver sin lösning. Vi har smalspåriga järnvägar och vi håller på att undersöka möjligheterna att få dessa järnvägar breddade. Vi har också ganska dåliga landsvägsförbindelser och vi skulle önska bättring även i det avseendet. Jag ber om ursäkt att jag framställer alla dessa önskemål, men jag tycker det kunde vara nyttigt att de upprepas. Det är ju så — och det kan väl en

Svar på interpellation i anledning av 1951 års trädgårdsutrednings förslag.

gammal skolman få säga — att repetitionen är allt vetandes moder och detta gäller även upprepadet av krav be-
träffande kommunikationerna.

Jag hoppas som sagt att den framstöt som här gjorts i all blygsamhet i dag så småningom skall lända till ett gott resultat.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 2.

Svar på interpellation i anledning av 1951 års trädgårdsutrednings förslag.

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för jordbruksdepartementet, herr statsrådet **NORUP**, som yttrade:

Herr talman! I en med andra kammarens tillstånd väckt interpellation har herr Ericsson i Näs frågat mig *dels* om jag är beredd att lämna besked, huruvida proposition är att vänta i anledning av det av 1951 års trädgårdsutredning framlagda förslaget rörande avsättningen av trädgårdsprodukter m. m., *dels ock* — om så blir fallet — när propositionen kan väntas. Till svar härpå får jag anföra följande.

Såsom interpellanten påpekat har utredningens förslag blivit föremål för invändningar från åtskilliga håll. Invändningarna har varit av sådan art, att de gjort en ingående översyn av förslaget nödvändig. Till följd av att flera remissinstanser betydligt överskridit den tid, som utsatts för avgivande av yttrande över förslaget, har översynen, vilken företages inom jordbruksdepartementet, ännu icke kunnat avslutas. En sakkunnig person har emellertid numera tillkallats för att biträda vid översynen. Avsikten är att resultatet av denna skall föreligga till hösten. Först därefter blir det möjligt att bestämt uttala sig om huruvida proposition i ämnet är att vänta. Därest så blir fallet, torde propositionen komma att föreläggas 1955 års riksdag.

Även om jag således icke för närva-

rande kan ge något bestämt besked på interpellantens frågor, vill jag emellertid redan nu framhålla, att jag har full förståelse för de svårigheter, som föreligger för trädgårdsnäringen, och att det är min avsikt att noggrant pröva de utvägar, som kan erbjuda sig för att åstadkomma bättre förhållanden.

Härefter anförde:

Herr **ERICSSON** i Näs (bf):

Herr talman! Jag vill till statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet framföra mitt tack för svaret på interpellationen. Det är med tillfredsställelse man konstaterar statsrådet Norups positiva inställning till trädgårdsnäringen och dess problem.

Trädgårdsnäringen har ju haft och har stora svårigheter att kämpa emot och en av de besvärligaste är frågan om distribution och marknadsförande av dess produkter. Det är en fråga som så vitt jag kan förstå måste lösas ungefär efter samma linjer som distributionsfrågorna för den övriga delen av jordbruket i början på 1930-talet. Man kan beklaga att trädgårdsnäringens folk haft delade åsikter om vilka vägar man skall beträda för att nå det syfte som allesamman vill nå, vilket fördröjt frågans lösning. När det emellertid nu har klarnat i det avseendet kan man väl efter jordbruksministerns deklarerade positiva inställning hysa välgrundade förhoppningar om att en för trädgårdsnäringen så vital fråga som denna inte skall bli fördröjd längre än nödvändigt.

Herr **NILSSON** i Bästekille (h):

Herr talman! När det gäller denna viktiga fråga skall jag inte ta kammarens tid i anspråk länge, men jag vill ändå säga ett par ord.

När den ärade interpellanten framförde som sin åsikt, att den stora frågan för trädgårdsnäringen är distribution och marknadsförandet, erkänner jag gärna att det är en stor fråga. Men den allra största frågan när det gäller

Svar på interpellation ang. indragningen till kronan av vissa ströängar i Norrbottens län.

Trädgårdsnäringens framtid är frågan om gränsskyddet, som jag har framhållit åtskilliga gånger. Jag skulle också vid detta tillfälle vilja passa på att vädja till jordbruksministern om att han, när han nu är i färd med att undersöka alla dessa problem, även kommer ihåg denna fråga, ty det är till syvende og sist på den det hänger om vi skall få en framtid för trädgårdsnäringen eller inte i detta land.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 3.

Svar på interpellation ang. indragningen till kronan av vissa ströängar i Norrbottens län.

Chefen för jordbruksdepartementet, herr statsrådet NORUP erhöll på begäran ordet och yttrade:

Herr talman! Med andra kammarrens tillstånd har herr Larsson i Hedenäset frågat mig om det föreligger möjlighet för att utredningsarbetet i fråga om indragning till kronan av ströängar belägna ovan odlingsgränsen inom Norrbottens län kan bedrivas i sådan takt, att förslag i frågan kan väntas av Kungl. Maj:t bli förelagt 1955 års riksdag.

Till svar härpå får jag anföra följande.

Det utredningsarbete, som interpellanten talar om, uppdrogs genom beslut år 1946 åt generaldirektören Lenart Berglöf. Berglöf avled år 1953, innan han hunnit slutföra arbetet. Den 4 december 1953 överlämnades åt generaldirektören Harald Malmberg att fullborda utredningsarbetet.

Enligt vad jag inhämtat av den nye utredningsmannen har denne ägnat den gångna delen av året helt åt ströängsutredningen, vilken syftar till en slutlig reglering av ströängsförhållandena i Västerbottens och Norrbottens läns lappmarker. Instundande sommar har utredningsmannen för avsikt att besöka

skilda platser och hålla möten med den jordbrukande befolkningen samt överlägga med representanter för åtskilliga myndigheter m. fl.

Utredningsmannen har förklarat, att därefter så mycket arbete återstår, att det icke torde vara möjligt för honom att slutföra utredningen och avgiva förslag inom sådan tid, att proposition kan avlämnas till 1955 års riksdag. Han räknar emellertid med att hans arbete skall kunna slutföras under förra delen av år 1955.

Möjlighet att förelägga 1955 års riksdag proposition om indragning av ströängarna ovan odlingsgränsen i Norrbottens län torde således icke föreligga. Samtidigt som jag lämnar interpellanten detta besked, vill jag emellertid understryka, att utredningsarbetet bedrivs med all den snabbhet, som är möjlig i ett ärende av så invecklad beskaffenhet.

Vidare anförde

Herr LARSSON i Hedenäset (bf):

Herr talman! Jag ber att till statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet få framföra mitt tack för svaret på min interpellation.

Även om det är att beklaga att förslag i den aktuella frågan ej kan föreläggas nästa års riksdag, måste det dock med tillfredsställelse konstateras att utredningsarbetet, såsom av interpellationssvaret framgår, har intensifierats. För de berörda bygdernas befolkning, som lever under hårda klimatiska betingelser och som åsidosattes i den reform som beslöts år 1921, är det glädjande att detta spörsmål ägnas ett positivt och intensifierat intresse från statsmakternas sida.

Jag ber, herr talman, att få uppprepa mitt tack för det erhållna svaret och framför allt för det positiva intresse som präglar detsamma.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 4.

Svar på interpellation ang. indragningen
av skolor på landsbygden.

Herr talmannen lämnade på begäran
ordet till

Chefen för ecklesiastikdepartementet,
herr statsrådet PERSSON, som yttrade:

Herr talman! Med kammarens till-
stånd har herr Hansson i Önnarp till
mig framställt tvende frågor i anled-
ning av skolindragningar, som anvisats
av statens sakrevision. Herr Hansson
har sålunda frågat, om jag anser det
lämpligt med så tvära omkastningar i
direktiven för folkskolestyrelsernas ar-
bete, som inträffat i ett par i interpel-
lationen särskilt angivna fall, samt om
jag är beredd att delge kammaren mina
synpunkter på frågan, under vilka för-
utsättningar indragning av skolor på
landsbygden bör ske.

Inledningsvis må erinras om de
grundläggande bestämmelser, som gäl-
ler i fråga om utformandet av folk-
skoleväsendets lokala organisation.

Enligt § 10 folkskolestadgan skall för
varje skoldistrikt finnas en organisa-
tionsplan, i vilken bl. a. anges de skol-
or, som skall upprätthållas i distriktet.
Organisationsplanen fastställas av ve-
derbörande domkapitel eller av skol-
överstyrelsen efter förslag av skolsty-
relsen. Regelmässigt sker alltså skolin-
dragning på skolstyrelsens förslag, var-
vid givetvis folkskolinspektören kan
påverka skolstyrelsen till ett initiativ.
Folkskolinspektören har emellertid rätt
att själv inge förslag till ändring i orga-
nisationsplanen, vilket kan tänkas ske,
t. ex. om skolstyrelsen ej efterkommer
inspektörens uppmaning att vidta åtgär-
der för indragning av en skola. In-
nan domkapitlet eller skolöverstyrel-
sen avgör ärendet, skall dock skoldis-
triktet ha yttrat sig över förslaget.

I regel skall antalet läraravdelningar
inom distriktet enligt § 10 a folkskole-
stadgan årligen fastställas av folkskol-
inspektören eller — för vissa större
skoldistrikt — av skolöverstyrelsen

efter förslag av skolstyrelsen. Vid oenig-
het mellan skoldistriktet och folkskol-
inspektören skall skolöverstyrelsen av-
göra ärendet.

Vid bestämmandet av antalet lärar-
avdelningar har folkskolinspektören
respektive skolöverstyrelsen att följa
av Kungl. Maj:t utfärdade bestämmel-
ser och anvisningar (SFS 1947: 234 och
1950: 137). Syftet med dessa bestäm-
melser och anvisningar är att främja
en fortgående anpassning av skolorga-
nisationen efter inträffande ändringar
i lärjungeantalet. Av anvisningarnas
utformning framgår emellertid, att, då
fråga är om övergång till högre eller
lägre skolform, hänsyn skall tagas en-
dast till mera varaktiga ändringar i
barnantalet och att skolformen alltså
icke bör påverkas av barnantalets till-
fälliga växlingar. Enligt i anvisningar-
na intagen föreskrift bör vid deras till-
lämpning skälig hänsyn tagas till lokala
förhållanden, som kan motivera en
annan fördelning av lärjungarna på
läraravdelningar än som eljest skulle
komma i fråga.

Bestämmelserna i § 4 kungörelsen
1947: 234 inrymmer även möjlighet att
helt indraga en skola. Detta kan dock
ske först efter framställning av skol-
styrelsen hos folkskolinspektören. Öns-
kar inspektören indraga en skola mot
skoldistriktets vilja, är han hänvisad
till att föreslå ändring i organisations-
planen.

Vidare må erinras om vederbörande
departementschefs uttalande i propo-
sitionen 1948: 155 (sid. 14) i en av-
handlad fråga om indragning i viss ut-
sträckning av mindre väl besökta klass-
avdelningar i småskolan, nämligen i
flertalet fall där barnantalet i en av-
delning mer varaktigt uppgår till högst
6. Departementschefen anförde därvid,
att skäl otvivelaktigt kunde anföras för
en sådan åtgärd, särskilt i en tid av
akut lärarbrist. Man finge emellertid,
fortsatte departementschefen, icke för-
bise de olägenheter, som i många fall
kunde vållas genom en indragning av

Svar på interpellation ang. indragningen av skolor på landsbygden.

klassavdelningar med även mycket ringa barnantal. Det vore därför angeläget, att en noggrann avvägning av de intressen, som i varje särskilt fall kunde göra sig gällande, komme till stånd vid prövningen av dessa ärenden. Sedan det kommit till skolöverstyrelsens kännedom, att vad departementschefen anfört på ifrågavarande punkt icke givit anledning till något särskilt uttalande från riksdagens sida, anmodade överstyrelsen i cirkulärskrivelse den 15 juni 1948 folkskolinspektörerna att — med iakttagande av den försiktighet, som av departementschefen förordats — överväga åtgärder för indragning av läraravdelningar med mycket lågt barnantal.

Vid den ännu ej avslutade granskning av skolorganisationen, som statens sakrevision företagit, har sakrevisionen framlagt ett flertal förslag till besparingsåtgärder, som sakrevisionen för sin del funnit motiverade. Två sådana förslag avseende Klagstorps och Anderslövs skoldistrikt har åberopats av interpellanten.

I fråga om Klagstorps skoldistrikt har sakrevisionen efter antecknande att granskning ägt rum hos folkskolinspektören den 13 oktober 1953 framlagt följande förslag:

»Inom Klagstorps skoldistrikt finnas för närvarande elva skolor med sju ton läraravdelningar på folkskolestadiet och elva på småskolestadiet.

Enligt lämnade uppgifter synes elevunderlaget inom skoldistriktet icke motivera flera än tretton läraravdelningar på folkskolestadiet och tio på småskolestadiet. En centralisering synes därför böra genomföras och undervisningen förläggas till de ur skolskjuts- och lokalsynpunkt bäst lämpade skolorna.

Erforderligt behov av skolskjuts torde få bedömas med hänsyn till för skolskjutsanordningar gällande grunder.»

Detta förslag har jämte vissa andra samtidigt gjorda förslag genom skol-

överstyrelsens försorg remitterats till folkskolinspektören i Malmöhus läns södra inspektionsområde för yttrande efter hörande av vederbörande skoldistrikt.

I yttrande den 27 februari 1954, som överstyrelsen enligt vad jag erfarit senare kommer att vidarebefordra till sakrevisionen, har folkskolinspektören meddelat, att kommunalfullmäktige i Klagstorp ännu ej beslutat i organisationsfrågan men att enligt underrättelser från kommunen fullmäktige komme att följa sakrevisionens förslag på så sätt, att de föreslagna tjänsteindragningarna skulle göras med vissa tjänster per år före ingången av redovisningsåret 1957/58.

Beträffande Anderslövs skoldistrikt har sakrevisionen likaledes efter granskning hos folkskolinspektören den 13 oktober 1953, framlagt följande förslag:

»Böringe klostrets skola är för närvarande organiserad med två läraravdelningar omfattande klasserna 1—2 och 5—7, Lemmeströ skola med en läraravdelning omfattande klasserna 3—4 och Sturups skola med två läraravdelningar omfattande klasserna 1—2 och 5—7.

Av lämnade uppgifter framgår, att elevunderlaget vid ifrågavarande skolor, sedan eleverna i 7 klass centraliserats till Anderslövs skola, endast motiverar upprätthållandet av två läraravdelningar på folkskolestadiet mot för närvarande tre. En centralisering synes därför böra genomföras och undervisningen förläggas till de härför bäst lämpade skollokalerna.

Erforderligt behov av skolskjuts torde få bedömas med hänsyn till för skolskjutsanordningar gällande grunder.»

Efter remiss av förslaget har folkskolestyrelsen i distriktet enligt företett protokollsutdrag beslutat anhålla om uppskov med åtgärder i avvaktan på resultatet av den utredning angående

Svar på interpellation ang. indragningen av skolor på landsbygden.

de nioårig enhetsskola, som undervisningsnämnden föreslagit skulle ske i samarbete med Klagstorps och Alstads skoldistrikt.

I sitt yttrande har folkskolinspektören ställt sig avvisande till sakrevisionsens förslag med den motiveringen, att lärjungar i klass 7 vid Börringe klosterters, Lemmeströ och Sturups skolor för närvarande ej får plats i klass 7 vid Anderslövs skola.

Det ligger i sakens natur, att olika meningar ofta kommer till uttryck, då det blir fråga om att indraga en skola eller läraravdelning. Vissa grundläggande bestämmelser finns, som jag nyss nämnt, men dessa är icke mer detaljerade än att skolmyndigheterna har viss frihet att ordna den lokala organisationen på lämpligaste sätt. Ibland torde ekonomiska skäl och pedagogiska fördelar av en högre skolform tala för en viss centralisering även om författningarna medger upprätthållande av en mindre skola, då dess lärjungeantal icke understiger föreskrivet minimum för skolformen i fråga. Vid bedömandet av de ekonomiska verkningarna av en viss skolcentralisering är det givet, att hänsyn tages — förutom till själva driftkostnaderna för uppehållande av flera eller färre skolanläggningar — även till behovet av och kostnaderna för erforderliga skolskjutsar.

Den av sakrevisionen utförda granskningen har utan tvivel varit av värde och givit flera goda resultat. För genomförande av förslagen tarvas skolmyndigheternas medverkan i vanlig ordning, varvid de givetvis har att självständigt bedöma de av revisionen gjorda förslagens lämplighet och genomförbarhet. I allmänhet har enligt vad revisionen uppgivit vederbörande folkskolinspektör anslutit sig till framförda förslag. Är skolstyrelsen och folkskolinspektören av den uppfattningen, att förslaget ej bör genomföras, kan det slutliga ställningstagandet ankomma på skolöverstyrelsen och Kungl.

Maj:t, därest ärendet skulle föras vidare dit. Givetvis kan också en skolstyrelse föra varje ärende beträffande en skolindragning vidare till Kungl. Maj:t, därest styrelsen är otillfredsställd med överordnad skolmyndighets beslut.

Herr HANSSON i Önnarp (bf):

Herr talman! Jag ber att till herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet få framföra mitt tack för det utförliga svar jag fått på min interpellation. Vad sedan beträffar svarets innebörd anser jag mig ha en viss anledning att göra några kommentarer, ägnade att i någon mån ge uttryck för min mening i förevarande spörsmål.

Ecklesiastikministern säger i slutet av sitt svar, att vissa grundläggande bestämmelser finns men att dessa icke är mer detaljerade än att skolmyndigheterna har viss frihet att ordna den lokala organisationen på lämpligaste sätt. Detta låter visserligen inte så tuktigt i och för sig, men det finns såvitt jag förstår anledning att fråga, hur det egentligen fungerar i praktiken. Jag har fått den uppfattningen, och den är byggd på uppgifter från åtskilliga folkskolestyrelser, att dessa styrelser inte så sällan utsättes för påtryckningar t. ex. i form av hot, att utgående statsbidrag mistes om inte sakrevisionsens anvisningar följes till alla delar. Vederbörande skolstyrelse tar dessa anvisningar för gott och faller till föga, med resultat att indragningar av skolor kommer till stånd utöver dem, som kommunen anser vara motiverade.

Mot detta kan naturligtvis anföras, att skolstyrelserna ådagalägger en viss undfallenhet förenad med blyghet i sättet att utnyttja de möjligheter som slår dem till buds. Man har kanske också i detta sammanhang anledning att tala om auktoritetstro. Man kommer emellertid inte heller ifrån den uppfattningen, att även folkskolinspektörerna i viss grad påverkats i samma riktning. Det finns nämligen fall, där

Svar på interpellation ang. indragningen av skolor på landsbygden.

folkskolinspektören tidigare intagit en synnerligen förstående hållning till kommunernas strävan att i möjligaste mån behålla bygdeskolorna men efter sakrevisionens granskning övergått till en betydligt kärvare hållning. Jag vill dock inte anföra detta som ett avgjort kritiskt uttalande mot folkskolinspektörerna. Jag vill endast härmed ha belyst, att sakrevisionens anvisningar i varje fall för närvarande alltför ofta uppfattas som direktiv, under det att de borde uppfattas som vägledning, såsom jag tycker framgår av interpellationssvaret. I interpellationen har jag också nämnt exempel på att sakrevisionens granskning fått till konsekvens hastiga, för skolstyrelsens folk obegripliga omkastningar i organisationsplanen.

Såvitt jag kan förstå, har sakrevisionens anvisningar byggts på kalla, matematiska beräkningar av barnantal och det med hänsyn till detta behövliga antalet klasser, avdelningar och lärartjänster. I alltför stor utsträckning har dessa beräkningar varit fria från den elasticitet, som erfordras vid ett praktiskt bedömande av just dessa frågor, där även andra, kanske inte mindre viktiga faktorer måste komma med i bilden.

Att sakrevisionen lägger huvudvikten vid de ekonomiska synpunkterna på skolväsendets organisation är givetvis ingenting anmärkningsvärt, men besparingarna får inte bli självändamål. Det saknas emellertid inte fall där det gått så. Från Döderhults kommun i Kalmar län har av därvarande distriktsöverlärare efter det att jag framställde interpellationen till mig lämnats en del uppgifter. Han påtalar förhållanden som är nära nog identiska med dem som jag anförde. Jag tänker relatera hans uppgifter för att inte bli misstänkt för att vara ute i ett ärende av rent lokal betydelse. Uppgifterna från denna kommun styrks av en vidimerad avskrift av skolstyrelsens protokoll. Jag

har sålunda ingen anledning att mistänka, att det skulle vara lösryckta och mindre vederhäftiga spekulationer. Det anförs sålunda: »Såvitt bekant avser statens sakrevision att inom ramen för bestämmelserna i KK nr 234/1947 företaga de besparingsåtgärder, som kan anses påkallade. Av de översikter över barnantalet vid Sandshults och Påskallaviks skolor, som enligt uppgift av distriktsöverläraren företeddes vid sakrevisionens besök i Döderhult den 7 maj 1953, framgår att — med hänsynstagande till bestämmelserna i ovan nämnda kungörelse — förslag om indragning av Sandshults skola inte kan grundas på ifrågavarande kungörelse. Enligt distriktsöverlärarens uppgift erhöll sakrevisionen vid besöket i Döderhult även meddelande om att Skrufshults B3-skola i Mönsterås skoldistrikt framdeles kan beräknas bli indragen, varvid — liksom är fallet i fråga om fortsättningsskoleeleverna — barnen från Skrufshults skolområde kan beräknas komma att begagna sig av undervisningen i Påskallaviks skola. Av de för sakrevisionen företedda översiktstabellerna framgår, att hänförande av barnen från Sandshults och Skrufshults skolområden till Påskallaviks skola medför, att vid den sistnämnda skolan på småskolestadiet regelmässigt och på folkskolestadiet tidvis parallellavdelningar måste upprättas.» Detta bestyrkes med en tabell, som jag inte tänker gå in på. Slutresultatet av resonemangen blir: »Genomförandet av statens sakrevisions förslag medför för det allmänna å ena sidan en årlig besparing motsvarande kostnaderna för avlönande av en folkskollärare och en småskollärarinna och å andra sidan en årlig utgift motsvarande kostnaderna dels för skolskjutsar å sträckan Sandshult—Påskallavik, 7 km, för i medeltal 33 barn, dels för avlönande av ytterligare minst en småskollärarinna — tidvis även en eller två folkskollärare — vid Påskallaviks skola, dels ränta och amortering å

Svar på interpellation ang. indragningen av skolor på landsbygden.

lån för de nyuppförda klassrum vid Påskallaviks skola, som samordningen nödvändiggör. De ökade årliga utgifterna kan därvid beräknas bli högre än den årliga besparingen.»

Jag vill med detta ha ytterligare be-lyst att sakrevisionen ofta sätter de ekonomiska strävandena i högsätet på ett otillbörligt sätt ur landsbygdsbefolkningens synpunkt.

Man kan indela fördelarna, som man vill vinna med indragningen av skolor på landsbygden, i t. ex. följande tre grupper. För det första vill man tillföra varje lärartjänst ett tillräckligt antal elever och därmed få fram en viss hushållning med nuvarande knappa tillgång på lärarkrafter. För det andra vill man skapa förutsättningar för en bättre skolform. För det tredje vill man göra skolan billigare. Dessa strävanden får dock inte bedrivas på ett sådant sätt, att skolgången därigenom göres obekvämare och mera psykiskt och fysiskt påfrestande för barnen. Barnens bästa får inte glida ur blickpunkten. Skolan är ju som vi allmänt uttrycker det till för barnens skull och inte tvärtom. Skolskjutsarna kommer därför i detta sammanhang in i bilden. De får inte göras för påfrestande för barnen. Jag vill understryka detta särskilt för de yngre årsklassernas vidkommande. Det är ingen trevlig syn att se sju-, åttaåringar stå i ur och skur utan skydd och vänta på att bli hämtade av en försenad bil eller buss. Barnens fysiska hälsa är ett viktigt moment även för ett gott undervisningsresultat.

I fråga om skolskjutsarna vill jag passa på tillfället att ge ecklesiastikministern en honnör för att han har bibehållit oförändrat statsbidrag till skolskjutsarna. Om jag inte är fel underrättad har nämligen samma sakrevision, som med all sin kraft ivrar för sammanslagning av skolor, varit inne på tanken att minska statsbidraget från 80 till 66 $\frac{2}{3}$ procent. Det är också ett sätt att tillgodose landsbygdens intressen! Organi-

serandet av landsbygdens skolväsende är ofta svårt i många avseenden. Alla försök att ge det en sådan form att bästa möjliga undervisning kan åstadkommas är lovvärda. Men låt oss inte bländas av det som synes ändamålsenligt i städer och större tätorter. Vad som där går bra får inte utan vidare bli en mall för uppbyggandet av landsbygdens skola. Särskilt utgör de längre avstånden och det större beroendet av väderleksförhållandenas växlingar ett starkt skäl för att i andra avseenden kompensera barnen i landsbygdens skolor. En sådan kompensation är att inte barnantalet i de klassavdelningarna göres så stort som man i dag från sakrevisionens sida tydligen ivrar för. Därmed skulle landsbygdens barn kunna få en viss kompensation för de många handicap som de har på detta område.

Herr NILSSON i Bästekille (h):

Herr talman! I samband med det interpellationssvar som statsrådet Persson lämnat och som gäller en mycket viktig fråga — den saken skall inte ett ögonblick bestridas — vill även jag anföra några principiella synpunkter.

Det är alldeles riktigt vad interpellanten här anført om att indragningen av skolor på landsbygden många gånger medför stora skadeverkningar — jag tror att man vågar använda ett så starkt uttryck. Vi skall också komma ihåg att när det gäller dessa indragningar vill den lokala opinionen ha sitt ord med i laget, och sällan eller aldrig är föräldrarna i en skolrote intresserade av att få sin skola indragen. Givetvis är det såsom även interpellanten här nyss framhållit, ibland nödvändigt att dra in skolor därför att det inte finns tillräckligt med barn. Men man bör nog gå fram med stor försiktighet härvidlag. Naturligtvis är det inte försvarbart att bibehålla en skola på en plats, där antalet barn oavbrutet går ned och där det inte inom överskådlig framtid sy-

Svar på interpellation ang. indragningen av skolor på landsbygden.

nes komma att ske någon ökning av barnantalet, men jag vill än en gång understryka att indragningarna bör företagas med sans och måtta.

Skoldistriktet har i vissa fall möjlighet att lösa problemet på det sättet, att man inför skolskjutsar och sammanslår två skolor av lägre typ till en. Så har vi tänkt göra hemma hos oss, och därigenom kan vi få två B₂-skolor förvandlade till en B₁-skola. Det är sålunda fördelaktigt att gå till väga på detta sätt, vilket dock inte skulle ha varit möjligt, om man inte haft tillgång till skolskjutsar.

Jag har inte kunnat underlåta att säga detta, då jag som skolstyrelseordförande vet att många andra ledamöter av denna kammare i samma ställning har ett brottas med dessa problem som långt ifrån är lättlösta. Det har berättats för mig att åtminstone i ett skoldistrikt i Mellansverige, där man dragit in de lokala skolorna och uppfört en stor centralskola, har man på nytt måst upprätta lokala skolor, då de stora fördelar, som införandet av en centralskola väntades ge, inte har förverkligats. Över huvud taget bör vi, hela vägen uppifrån och ned till skoldistriktet, försöka verka för att det bibehålles så många skolor som möjligt ute på landsbygden.

När man frågar kommuner, som kanske redan på 1930-talet dragit in sina lokala skolor, om deras erfarenheter av saken, får man praktiskt taget alltid det svaret, att hade de vetat vad de nu vet, skulle de aldrig ha medverkat till att deras skolor försvann. Skolan i en bygd är dock en liten kulturpunkt, och skolans försvinnande måste innebära en försämring i kulturellt hänseende. Under alla omständigheter borde småskolorna få ligga kvar ute i de olika rotarna, så att vi åtminstone slapp den syn interpellanten här talat om, nämligen små barn i sju—åtta-årsåldern som står vid vägen och fryser och huttrar i väntan på skolskjutsen. När barnen blir

äldre är ju inte dessa olägenheter så stora.

Interpellanten framhöll här att kostnaderna för skolskjutsar ibland överväger den besparing som sker genom indragning av lärartjänster. Det är alldeles riktigt att det förhåller sig på det sättet, och man bör därför inte se dessa frågor bara ur en synpunkt, utan man måste väga det ena mot det andra. Om så sker, visar det sig nog i de flesta fall fördelaktigt att bibehålla den lokala skolan, givetvis under förutsättning att det, såvitt man kan bedöma, även i framtiden kommer att finnas tillräckligt med barn för en skola.

Statsrådet har visserligen nu lämnat kammaren, men jag skulle ändå vilja rikta en vädjan till honom. När vi ute i skolstyrelserna sitter och överväger, huruvida vi skall dra in ett par skolor i en skolrote och centralisera det hela till en ny stor skola, så kan vi inte bortse från det faktum att när det gäller nybyggnader kan man, såsom alla ledamöter av denna kammare vet, få rätt stora statsbidrag. Vi vet emellertid också att det tarvas en hel del när det gäller reparationer av de gamla skolhusen. Då kan man i vissa fall — t. ex. vid inläggandet av en värmeledning i en gammal skola — få ett visst statsbidrag. För övriga reparationer får dock skoldistriktet självt ta på sig kostnaderna. Om vi kunde få till stånd en ändring av dessa förhållanden från statsmakternas sida, så att skoldistriktet kunde få litet statsbidrag även till dessa reparationer, skulle nog problemen till stor del försvinna och man kunde behålla de gamla skolorna.

Jag skall inte säga mer i dag, herr talman, men jag vill ännu en gång understryka, att vi bör skynda långsamt när det gäller dessa indragningar och se oss väl för, ty det gäller här problem av stor räckvidd. Det är inte en sak som man kan vifta bort hur enkelt som helst.

Svar på interpellation ang. indragningen av skolor på landsbygden.

Herr WARD (s):

Herr talman! Det är inte alls ägnat att förvåna att man från landsbygdshåll med vissa bekymmer betraktar den utveckling som inträtt. Jag tror dock att man överdriver betydligt om man vill göra gällande, att skoldistriktet är fullkomligt rättslösa och inte kan åstadkomma ändring i de fall en ändring är motiverad.

Jag tillhör den institution som här blivit klandrad och som framställts som en mycket hård institution, nämligen sakrevisionen. Vi har inom sakrevisionen ägnat denna fråga en verkligt objektiv prövning, det kan jag försäkra. För att i någon mån stilla bekymren kan jag tillägga, att sakrevisionen, efter påpekanden som gjorts från skilda håll, har för avsikt att ompröva vissa av dessa frågor. Jag kan försäkra att revisionen därvidlag kommer att ta alla de mänskliga hänsyn som den är skyldig att ta. Skoldistriktet har möjlighet att vända sig till skolöverstyrelsen och även direkt till sakrevisionen för att få frågan ytterligare prövad. Jag är förvissad om att distriktets synpunkter skall, till vilken institution de än vänder sig, beaktas så långt det är möjligt.

Naturligtvis önskar ingen människa att landsbygdens skolväsen på något sätt skall trängas tillbaka eller drabbas av onödiga svårigheter. Genom samverkan mellan skoldistriktet och de statliga myndigheter, som har att yttra sig eller ta befattning med dessa spörsmål, skall man förvisso komma till en för alla parter acceptabel lösning.

Herr WIDÉN (fp):

Herr talman! Jag skulle vilja understryka vad interpellanten här framhöll, att sakrevisionen genom sin granskning av centraliseringen av de nuvarande skolformerna medverkat till en skärpning av sättet att utnyttja de nuvarande bestämmelserna. Jag tror att det ligger till på det sättet. Även om jag förstår herr Wards inlägg här och förstår att

det har funnits behov av en granskning, så har i varje fall själva granskningen som sådan medfört en skärpning från folkskolinspektörernas sida.

Från statsmakternas sida — inte minst från 1950 års riksdag — har det talats om att man vill bevara bygdeskolorna. Jag tror mig också ha sett ett referat, där statsrådet Persson uttalat sig för ett bevarande av dessa skolor. I hans interpellationssvar hade jag hoppats att finna bekräftelse på detta. Efter vad jag kunnat fatta finns där emellertid endast en redogörelse för vad som förekommit i det aktuella fallet.

Jag skulle dock vilja betona att det givetvis inte alltid är bara från de statliga myndigheternas sida — från folkskolinspektörernas sida — som det visas en tendens till att driva på utvecklingen mot en centralisering. Man möter dessa strävanden även från överlärrarhåll ute i bygderna och från kommunernas egen sida. Från kommunernas sida överdriver man enligt min uppfattning alldeles för mycket de rent ekonomiska problemen. Man talar om de höga kostnaderna för bygdeskolorna och att det blir billigare med en centralisering. Enligt min mening överbetonar man också vinsten av att man får fram bättre skolformer genom en centralisering. Man bortser från de nackdelar som centraliseringen medför, vilket framhölls av både interpellanten och herr Nilsson i Bästekille.

Det finns en del nackdelar i samband med skolskjutsarna. Det blir väntetider för barnen både när de skall till och från skolan och i samband med håltimmar. Vissa timmar kan man nämligen inte utnyttja därför att timplanen inte överensstämmer med skolskjutsarnas tider. Det är svårt att få dessa saker att harmoniera med varandra som de borde.

Jag tror också att man i detta fall bortser från bygdeskolornas betydelse för det samarbete som bör finnas mellan skolan och föräldrarna. Genom en

Svar på interpellation ang. indragningen av skolor på landsbygden.

centralisering blir kontakten med föräldrarna sämre. Dessa synpunkter är mycket väsentliga i dagens läge.

Jag skall inte ytterligare uppehålla mig vid synpunkterna på bygdeskolornas värde; sådana har redan framhållits. Jag tror dock att vi från riksdagens sida bör observera den utveckling till en centralisering som för närvarande pågår. Om man läser tidningarnas redogörelser för hur nya centralskolor byggts, finner man klart och tydligt denna strävan till centralisering.

Herr LARSSON i Hedenäset (bf):

Herr talman! Det är närmast sakrevisionens propåer om indragning av skolor som föranlett denna debatt. Dessa har, inte bara i de sydligare delarna av landet utan även längst i norr, vållat en icke obetydlig och, synes det mig, i mångt och mycket onödig irritation. Jag kan nämna ett exempel. I början av år 1953 fick ett skoldistrikt statsbidrag för om- och tillbyggnad av en skola. Detta beviljades givetvis icke utan att distriktet förebragt barntabeller och övriga utredningar. Knappt ett år efteråt kom en propå från sakrevisionen om att denna skola, som just då höll på att färdigställas med hjälp av statsbidraget, skulle dras in. Då är det ganska naturligt, att folk blir irriterat och undrar, om den högra handen i tillräcklig utsträckning vet vad den vänstra gör.

Jag vill instämma i det som här sagts till försvar för bygdeskolorna. Inom våra bygder, inte minst inom det försöksdistrikt i vilket jag själv är bosatt, har vi den uppfattningen, att bygdeskolorna väl försvarar sin plats i framtidens skola och att det inte alltid är så att centralisering innebär förbättrad undervisning.

Herr HANSSON i Önnarp (bf):

Herr talman! Jag skulle bara vilja tacka herr Ward för hans klarläggande ord. Det föreligger tydligen ute i kommunerna en missuppfattning av sak-

3 — *Andra kammarens protokoll 1954. Nr 19.*

revisionens anvisningar. Dessa är, enligt vad herr Ward här uttalat, inte annat än en vägledning och således icke något som utan vidare skall tas för gott. Jag noterar med tillfredsställelse, att man ställt i utsikt en omprövning av vissa fall med uppenbara överdrifter. Många skolstyrelseordförande och ledamöter blir säkert mycket glada över det besked de får genom denna debatt. Man har nämligen faktiskt tidigare haft den uppfattningen, att om sakrevisionen sagt att det skulle vara på ett visst sätt, fanns det ingenting annat att göra än att följa revisionens direktiv. Denna uppfattning har, som jag tidigare sagt, smittat av sig även på folkskoleinspektörerna. Jag vill ytterligare understryka, att jag med stor tillfredsställelse lyssnade på herr Ward och att jag hoppas, att man också skall efterleva hans ord.

Herr NILSSON i Göingegården (h):

Herr talman! De problem, som interpellanten tagit upp, är synnerligen aktuella ute på vår landsbygd. Jag har fattat det så, att interpellantens avsikt varit att få ett uttalande beträffande sakrevisionens ställning till frågan, eftersom man ute i bygderna har fått den uppfattningen, att revisionen vill pressa fram en snabbare förändring och utformning av skolväsendet än man i allmänhet önskar.

Jag begärde ordet närmast på grund av herr Wards anförande. Jag ser emellertid, att han lämnat kammaren, varför det är svårt för mig att rikta mig direkt till honom.

Det är framför allt folkskoleinspektörerna, som har uppfattat sakrevisionens anvisningar som klara direktiv. De har mycket att säga till om — kanske tar man ibland deras påminnelser och PM litet för allvarligt från skolstyrelsernas sida — och då de nu hänvisat till sakrevisionens inställning beträffande utformningen av skolväsendet, har deras ställning blivit än starkare.

Svar på interpellation ang. indragningen av skolor på landsbygden.

Det är därför av vikt att man får klart för sig, att sakrevisionen inte är en myndighet, som till varje pris vill pressa fram en ändring, som går ut över bygdeskolorna och föranleder en indragning av skolorna ute i periferien.

Redan i skolkommissionens betänkande framhölls, att det var angeläget att framför allt småskolorna skulle bevaras så långt det var möjligt. Framför allt är det värdefullt, att barn i 7—8-årsåldern får sin undervisning i hembygdens småskola och slipper med hjälp av skolskjutsar åka varje dag till en centralskola. Å andra sidan är vi på landsbygden medvetna om att utvecklingen på skolväsendets område tvingar oss till en centralisering. Det blir en fråga om en avvägning mellan de ekonomiska uppoffringarna och de pedagogiska fördelarna. Vid en sådan avvägning finner man emellertid snart nog, inte minst med hänsyn till befolkningsutvecklingen och befolkningsflyttningen på den svenska landsbygden, att man tvingas till en centralisering, om man inte alltför mycket skall behöva ge avkall på de skolformer, som tätorterna nu har förmånen av att ha. Dessa problem är kanske inte alltid så lätta att förstå, och när de vägs mot de lokala intressena, som nödvändigt vill ha kvar bygdeskolorna, finner vi att de lokala intressena i allmänhet vill dominera. Är vi å andra sidan ekonomiskt vaksamma, finner vi, även om man inte behöver ta hänsyn till lärarbrist, att det blir för dyrt att hålla en skola, där samtidigt kraven på moderna lokaler och kraven på skolform fylls, och vi tvingas då till en centralisering. Om emellertid sakrevisionen inte är den hårda myndighet som man har trott ute i bygderna utan man även där kan få rättelse på dessa problem, då tror jag — även om jag i likhet med herr Nilsson i Bästekille anser, att man bör skyn-da långsamt på detta område — att det är klokt att ändå försöka följa med i utvecklingen i vad det gäller skolfor-

mer och utnyttja de möjligheter som statsmakterna ger till moderna skollokaler, samtidigt som man får varligt fram.

Chefen för ecklesiastikdepartementet, herr statsrådet PERSSON:

Herr talman! När jag nu har erfarit att här har utspunnit sig en lång debatt, som jag tyvärr inte kunnat höra då en proposition, där jag varit föredragande, behandlats i medkammaren, vill jag i alla fall innan debatten avslutas säga, att jag hoppas att kammaren i sin helhet av interpellationssvaret har fått klart för sig, att man inte kan betrakta något förslag av någon myndighet och givetvis inte heller av sakrevisionen såsom något absolut avgörande, utan att det först och främst är de lokala skolmyndigheterna, som har att göra avvägningar med hänsyn till alla förhandenvarande omständigheter. Om det så finns högre skolmyndigheter som gör invändningar och anser att de anförda skälen inte får vara de övervägande, finns ju alltid den möjligheten för en skolstyrelse att genom besvär underställa ärendet högsta myndighet. Det är klart att hänsyn då kommer att tas till alla omständigheter så långt det är möjligt att tränga in i dem. Jag vet att t. ex. skolöverstyrelsen är mycket angelägen om att göra resor ut till olika bygder för att på ort och ställe ta del av hur saker och ting ligger till, och jag kan försäkra att från de högre myndigheternas sida skall en mycket ingående prövning komma varje på så sätt anhängiggjort ärende till del.

Man har också här i debatten frågat hur jag helt allmänt ser på centraliseringen, eftersom man tyckte att detta inte togs upp tillräckligt i själva svaret. Jag vill då bara säga, som också faktiskt skymtade i svaret, att jag givetvis är på det klara med att pedagogiska och ekonomiska skäl oftast verkar i sam-

Filmgranskningsverksamheten.

§ 5.

Föredrogs och hänvisades till bevillningsutskottet den på bordet vilande motionen nr 703 av herr *Hjalmarson*.

§ 6.

Filmgranskningsverksamheten.

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 112, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1954/55 till statens biografbyrå m. m. jämte i ämnet väckta motioner.

Kungl. Maj:t hade i propositionen nr 116, under åberopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden för den 12 februari 1954, dels för riksdagen framlagt slutliga förslag till anslag till statens biografbyrå, dels ock lämnat riksdagen tillfälle att avgiva yttrande över de ändrade grunder för filmgranskningsverksamhetens utövande, som departementschefen i nämnda statsrådsprotokoll förordat.

Kungl. Maj:ts förslag innebar bl. a. ändrade grunder för vad som skulle hänföras till barntillåten film. Enligt förslaget skulle vid sidan av åldersgränsen 15 år införas en lägre gräns vid 11 år, varjämte ifrågasatt totalförbud för barn i förskoleåldern att bevista filmföreställningar avvisats. Kungl. Maj:t hade vidare bl. a. föreslagit anställande av ytterligare en filmcensor.

I samband med propositionen hade utskottet till behandling förehaft två motioner.

Utskottet hemställde att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna II: 592 och II: 593,

I. godkänna de i statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden för den 12 februari 1954 förordade ändrade grunderna för filmgranskningsverksamhetens utövande, att tillämpas från och med den 1 juli 1954;

ma riktning. Jag vill ännu en gång erinra om att de pedagogiska skälen inte får drivas så långt, att A-skolan skulle bli den allena eftersträvansvärda, men båda dessa skäl verkar ju i riktning för centralisering. Det är klart att vi ändå inte skall genomföra en alltför omfattande centralisering, där vederbörande bygd har vägande skäl att anföra däremot. Som jag tillät mig säga häromdagen i ett föredrag, som kanske den ärade frågeställaren har sett refererat i någon tidning, anser jag att det i allmänhet inte finns skäl att centralisera klasserna 1—6 till en punkt för varje skoldistrikt. Jag tänker därvid givetvis på de skoldistrikt som vi har fått på senare tid, oftast genom sammanslagning av, ibland rätt många, mycket små skoldistrikt.

Jag tror inte heller att man på många håll ifrågasätter en så långtgående centralisering, men att sedan i detalj säga hur mycket den ena eller andra omständigheten skall inverka, är alldeles omöjligt. Det blir i de flesta fall mycket svåra avvägningar efter avstånd och möjlighet att anordna skolskjutsar eventuellt med hjälp av redan befintliga kommunikationer.

Om jag får tillägga en sak vill jag säga, att jag är särskilt angelägen om att man just när det gäller småskolan inte centraliserar i onödan. Som jag nämnde i svaret diskuterades för några år sedan att sätta gränsen så lågt som vid ett barnantal av sex, och det ger ju vid handen att myndigheterna under senare tid har varit speciellt inställda på att så långt som möjligt söka uppehålla småskolorna.

Även om det sålunda inte är möjligt att dra upp några längre gående klara linjer, hoppas jag att kammaren har fått en aning om hur jag ser på dessa frågor, och jag kan inte finna annat än att de högre skolmyndigheterna har betraktat frågorna ungefär på samma sätt som jag.

Härmed var överläggningen slutad.

Filmgranskningsverksamheten.

II. godkänna av utskottet framlagd avlöningsstat för statens biografbyrå, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1954/55;

III. till Statens biografbyrå: Avlöningar för budgetåret 1954/55 under åttonde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 150 100 kronor;

IV. till Statens biografbyrå: Omkostnader för budgetåret 1954/55 under åttonde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 20 000 kronor.

Reservationer hade avgivits:

1) av herrar *Karl Andersson, Gustaf Karlsson, Näsgård, Näsström, Birger Andersson, Elfving, Nils Theodor Larsson, Johansson* i Mysinge, *Birke* och *Svensson* i Stenkyrka, vilka ansett att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna II: 592 och II: 593,

I. förklara, att riksdagen vid granskning av de i statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden för den 12 februari 1954 förordade ändrade grunderna för filmgranskningsverksamhetens utövande, att tillämpas från och med den 1 juli 1954, icke funnit anledning till annan erinran än vad i reservationen angivits;

II. godkänna av reservanterna framlagd avlöningsstat för statens biografbyrå, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1954/55;

III. till Statens biografbyrå: Avlöningar för budgetåret 1954/55 under åttonde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 134 100 kronor;

IV. till Statens biografbyrå: Omkostnader för budgetåret 1954/55 under åttonde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 20 000 kronor.

2) av herr *Widén*, utan angivet yrkande.

Den av herr Karl Andersson m. fl. avgivna reservationen innebar i huvudsak, att endast en åldersgräns, 15 år, skulle gälla och att någon ytterligare filmcensur ej skulle anställas.

Utskottets hemställen föredrogs, och anförde därvid:

Herr JOHANSSON i Mysinge (bf):

Herr talman! Den fråga vi här behandlar gäller anslag till statens biografbyrå och dessutom ändrade grunder för filmcensurans utövande.

Reservanterna är överens med utskottsmajoriteten och Kungl. Maj:t i de flesta stycken, men på en punkt, som har väsentlig betydelse, är vi av olika mening, nämligen beträffande censurans befogenheter i bedömningen av vad som skall hänföras till barntillåten film.

Nu gäller som bekant att filmer, som anses skadliga eller olämpliga för barn, inte får visas för barn som icke fyllt 15 år. Filmkommittén har föreslagit att gränsen skall höjas till 16 år, men både departementschefen och utskottet har stannat för att den nuvarande gränsen vid 15 skall bibehållas. Inte heller mot det har vi reservanter någonting att anföra, men Kungl. Maj:t har föreslagit att det vid sidan härav skall införas ännu en gräns, vid 11 år. Syftet därmed skulle vara att de äldre barnen skulle kunna få se bland annat äventyrsfilmer som inte anses passa för de yngre barnen. Vi reservanter har inte velat godta införande av denna nya åldersgräns. Det är möjligt att barnpsykologiska skäl talar för en ytterligare differentiering av den yngsta biografpubliken. Jag är för min del i högsta grad lekman på det barnpsykologiska området och vågar därför inte uttala mig om styrkan hos dessa skäl. Det kan säkerligen mobiliseras en hel del starka argument för denna tanke, men jag har en bestämd känsla av att det är ett mera teoretiskt än praktiskt resonemang. Jag vill erinra om att meningarna var mycket delade under pressdebatten i denna fråga. Även om, såsom här framhållits, de hörda remissinstanserna har tillstyrkt en sådan anordning, har dock en del sagt att de icke velat motsätta sig densamma. Bakom detta uttryck »icke ve-

lat motsätta sig» ligger väl en tvekan, och man får nog betrakta dessa yttranden med en viss reservation.

Om man således kan bortse från de argument som på det teoretiska planet kan anföras för en sådan kategoriklyvning, ter sig frågan litet annorlunda när man ser den ur praktiska synpunkter. Reservanterna kommer då till ett annat resultat än Kungl. Maj:t och utskottsmajoriteten, och vi reservanter har därvidlag ungdomsvårdskommittén bakom oss. Som framhålles i reservationen ansåg ungdomsvårdskommittén, att det visserligen i och för sig var önskvärt, att den film som visas för barn och ungdom anpassas efter de ungas olika utvecklingsstadier. Samtidigt framhölls emellertid, att gränsfall måste komma att föreligga hur än gruppindelningen gjordes och att det inte vore säkert, att något väsentligt vore att vinna på införandet av ytterligare en åldersgräns. Säkert vore däremot, enligt ungdomsvårdskommitténs uppfattning, att en sådan gräns skulle medföra påtagliga svårigheter, bland annat för den enskilda familjen, filmproducenterna och biografindustrin.

Vad filmproducenterna angår är det inte uteslutet, som biografägareförbundet och småskolelärarinneförbundet säger, att ett genomförande av två åldersgränser måste ytterligare minska filmproducenternas villighet att satsa på barnfilmproduktion. Detta är enligt min mening naturligt, ty basen för denna produktion måste då bli väsentligt smalare än vad den nu är. Att som utskottet säger de tvenne kategorierna barnfilm skulle locka även vuxna biografbesökare är en sak som återstår att se, likaså om filmindustrin vågar satsa på detta uttalande. Det är i varje fall ett påstående, vars hållbarhet i framtiden ingen här i dag kan bevisa.

Vad sedan gäller biograferna är det uppenbart, att det måste vålla väsentligt ökade svårigheter, om ytterligare en åldersgräns skulle införas. Alla kän-

Filmgranskningsverksamheten.

ner vi säkerligen till hur svårt för att inte säga omöjligt det är för biografpersonalen att nu kunna kontrollera barnens ålder. Det kan i varje fall inte bli lättare, utan måste antas bli väsentligt svårare, om till denna kontroll av 13-, 14- och 15-åringar också skall läggas en kontroll av 9-, 10- och 11-åringar. Det är besvärligt som det nu är, och det måste bli betydligt besvärligare om två åldersgränser införes. Vi kan alla vara överens om att den förbudsgräns, som vi nu har vid 15 år, aldrig varit effektiv och att kontrollsvårigheterna och barnens lust att överträda kommer att öka ännu mera vid införandet av en ytterligare åldersgräns. Kan en ny förordning vara något att eftersträva, när man riskerar att barnen skall mobilisera all sin uppfinningsrikedom, som vid dessa år brukar vara rätt utpräglad, för att kringgå en lag som för dem uppträder i en biografvaktmästares skepnad?

Man invänder att förordningen i första hand kommer att vara ett stöd för hemmen och föräldrarna. Men något måste man väl ändå kunna lita på hemmens och föräldrarnas ansvarskänsla! Jag tror man går för långt, om man anser att samhället i detalj skall reglera även barnens uppfostran.

Vad särskilt beträffar de små biograferna på landsbygden, så kommer dessa att ställas inför speciella svårigheter. Man visar t. ex. film en gång i veckan på ortens enda biograf. Kommer det då att över huvud taget visas barnfilmer på en sådan biograf? Kommer man att anse det ekonomiskt möjligt att kunna visa film för den lägsta åldersgruppen? Det är en fråga som i framtiden får besvaras.

Är det vidare sannolikt att de äldre gärna går på de yngstas filmer? För min del är jag därvidlag mycket tveksam. Jag tror att det blir ett för litet klientel ute i bygderna för dessa filmer. Eller skall det spelas film för olika

Filmgranskningsverksamheten.

publikkategorier en gång var tredje vecka?

Man får nog konstatera att om de linjer som utskottet och Kungl. Maj:t uppdragit strikt följes, blir det besvärligare för familjerna att hålla samman och gemensamt besöka biograferna. På landsbygden och i småorterna är det mycket vanligt att familjerna håller ihop, när man besöker nöjeställningar, och där är barnen oftast under föräldrarnas kontroll.

En annan sak blir det i städerna och framför allt i storstäderna, där det är många biografer och olika program. Där kan man åtminstone teoretiskt lämna 10-åringen på en biograf och 14-åringen på en annan och så kan föräldrarna, om de så önskar, gå på en tredje, men detta är väl ett tillstånd som inte är särskilt eftersträvänsvärt. Även om den föreslagna reformen skulle bli genomförd hoppas jag, att det i praktiken inte skall bli alltför utpräglat på det sättet.

Jag hoppas att vad jag här anfört inte skall tolkas som ett uttryck för något speciellt intresse för biografägarnas svårigheter. Även om man inte skall bortse från dessa, vill jag erinra om att biograferna på småorterna och på landsbygden i stor utsträckning ägs av folkrörelserna och att bakom dem står inte minst de ideella och andra organisationer. Ingen torde väl heller våga påstå, att dessa biografer på något sätt misskött sin uppgift under nuvarande förhållanden. Det finns ingen anledning att tro att det skulle bli någon skillnad härvidlag, om det tillstånd som för närvarande råder, således med *en* åldersgräns, skulle bestå. För min del är jag fullt övertygad om att dessa biografer i framtiden som hittills väl kommer att visa ansvar i det hänseendet.

Till slut, herr talman: Vi befinner oss bl. a. i televisionens tidevarv, även om televisionen ännu inte nått till oss. Men vi kan väl vara tämligen övertygade om

att den kommer hit. Hur kommer det då att gå med alla förbudsföreskrifter? Blir de inte det då, om icke förr, illusoriska?

Så en sak till. Alla vet vi, att det har myntats ett mycket populärt ord, nämligen Krångelsverige. Under allmänt gillande går man i tal och skrift till kamp mot detta något, som allmänheten uppfattar som ett hot mot friheten. Men vad gör vi i riksdagen? Är inte vad som i detta ärende håller på att ske en ytterligare utökning av detta, som man skulle söka dämpa för att inte säga bekämpa.

Ett bifall till reservationen innebär också, att en årlig utgift av 16 000 kronor till en filmcensor undviks. Jag är fullt medveten om att det inte direkt är statsmedel som användes till avlönande av honom. Men frågan är i alla fall, om man inte kan använda den mannen bättre i andra och kanske viktigare och mera betydelsefulla sammanhang.

Jag undrar, herr talman, om det inte är bättre, att man här, då det gäller upplysning av allmänheten, går, såsom vi i reservationen föreslår, på den frivilliga vägen i stället för att välja denna uppdelning på olika förbudslinjer. Vi vill erinra om barnfilmkommitténs verksamhet och även om pressens betydelse i detta fall såväl i dess kritikverksamhet som i fråga om annan vägledning. Därigenom bör en lämplig upplysning kunna ges allmänheten. Frågan är, om inte detta skulle vara både bättre och mera effektivt och till större nytta än ett rent förbud.

Jag vill också erinra om att även utskottet och Kungl. Maj:t inte är främmande för att förutsättningarna för en efterlevnad av den förordning som här föreslås inte är de allra bästa. Man har ju konstaterat, att det inte tidigare har gått att få till stånd en tillfredsställande kontroll på detta område. Kungl. Maj:t har ju särskilt sagt, att man inte vill utöka kontrollen utöver vad som nu

Filmgranskningsverksamheten.

gäller. Ingen skulle väl heller önska, att vi skulle, som filmkommittén har diskuterat, gå in för andra och hårdare kontrollmetoder.

Med vad jag här anfört ber jag, herr talman, att få yrka bifall till den till utskottets utlåtande fogade reservationen.

Herr **BLIDFORS** (s):

Herr talman! Starka skäl talar för den ståndpunkt som utskottet intagit i denna fråga. Då reservanterna vill bibehålla den nuvarande ordningen med bara en åldersgräns, finns det anledning att närmare gå in på de brister, som är förknippade med den nuvarande ordningen. Dessa frågor har också upptagits till behandling av 1949 års filmkommitté, som ju även har fört fram förslaget om alternativa åldersgränser vid 11 och vid 16 år.

Olägenheterna med det nuvarande systemet är uppenbara. När granskningsmännen skall avgöra, om en film skall betraktas som barntillåten eller ej, skall hänsyn tas både till de yngre och till de äldre barngrupperna. Den uppgiften är svår, då det gäller barngrupper, som är helt olika i fråga om filmuppfattning och reaktionssätt. Man söker sig alltså fram till ett slags medelproportional, och det blir båda grupperna lidande på. De större barnen får inte se en del filmer som passar deras ålder. Jag tänker t. ex. på äventyrsfilmer. Jag behöver bara nämna en sådan film som »De tre musketörerna». Det finns många andra sådana filmer. Man kan med hänsyn till de små barnen inte släppa fram dylika filmer som barntillåtna. Vad blir då följden? Jo, de äldre barnen lockas att försöka få se barnförbjudna filmer. Hade vi här en lägre åldersgräns, skulle antalet filmer för dessa äldre barn kunna ökas betydligt.

Med anledning av att reservanterna fruktar att det nya förslaget skulle leda till att publikunderlaget skulle minskas och möjligheterna att se film skulle re-

duceras, vill jag säga, att detta resonemang omöjligen kan gälla de äldre barngrupperna. Det blir troligen tvärtom på det sättet att flera omtyckta filmer blir tillgängliga för dessa äldre barn.

Så var det frågan om de yngre barnen. Genom att man nu har femtonårsgränsen — och granskningsmännen måste taga skälig hänsyn också till de äldre barnen — kommer filmer med, som inte är så särskilt lämpade för de mindre barnen. Jag erinrar kammarens ledamöter om en sådan film som »Snövit» eller, för att ta ett ännu färskare exempel, »Det stora äventyret». De små barnen fäster sig inte nämnvärt vid ting, som är dem helt främmande, men de fäster sig desto mera vid händelser, som erinrar dem om deras egen livssituation. När rävmamman i »Det stora äventyret» dör och rävingarna lämnas ensamma, identifierar sig de små barnen med dessa moderlösa ungar. De känner igen situationen, och den blir därför en skakande upplevelse för de små. Tryggheten i denna mor- och barnsituation — som är deras egen — får där en allvarlig knäck.

Genom införande av en lägre åldersgräns skulle de mindre barnen endast få se sådana filmer, som passar dem. Man har sagt, att filmproduktionen för deras del skulle krympa, men jag tror i likhet med departementschefen att dessa farhågor är betydligt överdrivna. Men även om så skulle vara fallet, måste enligt mitt sätt att se saken det väsentliga vara, att de mindre barnen skyddas för olämpliga filmer, inte att till varje pris ge de små barnen tillfälle att se film så ofta som möjligt.

Reservanterna framhåller på sidan 33 i förevarande utskottsutlåtande: »Mot den föreslagna kategoriklyvningen av barnen kan vidare anföras, att den kan medföra ekonomiska olägenheter för biografägare på de mindre tätorterna ute i landet; en strikt avgränsning av barnen i olika grupper måste nämligen på dessa orter antagas komma att

Filmgranskningsverksamheten.

minska publikunderlaget vid visandet av barntillåten film.» Till detta vill jag endast säga, att intresset för barnens bästa väl ändå måste komma i första hand, och att andra intressen då får träda åt sidan. I detta sammanhang finns det också anledning erinra om att inte heller Sveriges biografägareförbund har velat motsätta sig den nya åldersgränsen. Där borde man väl annars vara mest känslig för just frågan om publikunderlaget.

En annan invändning, som reservanterna har gjort, är att differentieringen av barnpubliken skulle omöjliggöra för föräldrarna att tillsammans med barn i olika åldersgrupper besöka en biografställning. Detta är naturligtvis riktigt, om det gäller en föreställning som endast är avsedd för de äldre barnen, då de mindre inte får följa med. Men jag undrar om det verkligen kan vara ett föräldrantresse att ta de mindre barnen med på en sådan föreställning. Målsmännens riksförbund, som har yttrat sig på denna punkt, har säkert haft frågeställningen klar men ändå tillstyrkt differentieringen. Även om det låter banalt, måste jag ändå säga, att de äldre barnen och de vuxna givetvis kommer att som förut kunna gå med de minsta på sådana filmer, som är tillåtna för de mindre barnen, och även i fortsättningen kommer väl filmer att produceras, som passar alla åldersstadier.

Reservanterna har vidare talat om ökade kontrollsvårigheter — avdelningens ordförande använde ordet krångel för en stund sedan — och risk för nya överträdelser. Ja, men här gäller det ju i alla fall något väsentligt, nämligen frågan om de mindre barnens psykiska hälsa, och då väger invändningarna lätt, för att här använda departementschefens egna ord. Jag vill här peka på att t. ex. filmproducenterna och filmuthyrarföreningen har tillstyrkt differentieringen, med hänsyn till att fördelarna uppväger de nackdelar som

uppstår i samband med kontrollen, och som jag nämnde för en stund sedan har inte heller biografägareförbundet motsatt sig förslaget. Jag tycker att just detta förhållande borde vara något att tänka på för reservanterna. I Finland har man rörliga åldersgränser, och mig veterligt har icke några klagomål redovisats från det hållet. I Norge har också för inte så länge sedan en proposition lagts fram, i vilken man går in för alternativa åldersgränser. Vad biografvaktmästarnas besvär beträffar gjorde filmkommittén så, att man tillfrågade vederbörande, och det heter i kommitténs betänkande, att enligt vissa tillfrågade biografvaktmästares vittnesmål skulle det inte bli väsentligt svårare att upprätthålla gränserna vid respektive 11 och 16 än den vid 15 år.

Man har här hänvisat till ungdomsvårdskommittén. Jag ber då att få påpeka att nämnda kommitté också uttalat sig för en differentiering, men av praktiska skäl har man, som avdelningens ordförande redan nämnt, ändå icke velat gå på den linjen.

De mindre barnen skulle lockas till överträdelser av 11-årsgränsen, menar reservanterna. Den risken finns naturligtvis, men vi skall å andra sidan inte glömma, att det finns anledning antaga, att överträdelserna av 15-årsgränsen kommer att bli färre, då de äldre barnen genom den nya anordningen kommer att få ett rikare urval av filmer än hittills, filmer som tilltalar just deras smak och som kan konkurrera med de vuxnas filmer om ungdomens intresse.

Avdelningens ordförande berörde också frågan om televisionen, och jag erkänner villigt att det ligger en hel del i vad som sades, men jag menar att det inte är bara 11-årsgränsen som diskussionen där kommer att gälla utan även 15-årsgränsen, d. v. s. den gräns som reservanterna nu försvarar.

Propositionens förslag om alternativa barngränser medför en ökad arbetsbe-

Filmgranskningsverksamheten.

lastning för biografbyrån, och det föreslås också en ytterligare granskningsman. Kostnaderna härför beräknas till 16 000 kronor, vilka, om reservanternas förslag bifalles, skulle bortfalla. Det finns emellertid anledning påpeka, vilket avdelningens ordförande också i förbigående gjorde, att biografbyrån är en självfinansierande institution, vars utgifter täcks genom granskningsavgifterna; ända sedan 1915 har också biografbyrån redovisat ett stort överskott. Jag skulle emellertid säkert göra reservanternas orätt om jag här gjorde gällande, att konstnaderna för filmcensuren har haft någon avgörande betydelse för deras bedömning av själva sakfrågan.

Till sist, herr talman, vill jag bara stryka under en väsentlig sak. Alla de remissinstanser som yttrat sig om åldersgränserna har tillstyrkt en differentiering av barngrupperna eller i vart fall inte motsatt sig en sådan. Därvidlag tänker jag på statens biografbyrå, medicinalstyrelsen, skolöverstyrelsen, samliga lärarorganisationer, d. v. s. tio stycken, de samverkande bildningsförbunden, de tre filmfackorganisationerna, Sveriges husmodersföreningars riksförbund, och Målsmännens riksförbund, vilket är det inte minst viktiga i detta sammanhang, och Kooperativa kvinnogillesförbundet. Endast Nationaltemplarordens studieförbund har haft en annan mening. Det är ju, herr talman, ganska sällsynt med en sådan enstämmig mening, men jag tar nog inte fel om jag säger, att det som förklarar alla dessa instanser, de medicinska, de psykologiska och de pedagogiska samt föräldraopinionen, är en gemensam strävan att vilja skydda just de mindre barnen mot skrämmande eller på annat sätt olämpliga filmer.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Häruti instämde herr *Bark* (s).

Chefen för ecklesiastikdepartementet, herr statsrådet PERSSON:

Herr talman! Då det i denna fråga i utskottet visat sig råda många delade meningar, kanske det kan vara på sin plats att jag helt kort delger kammaren några av de synpunkter, som jag anlagt på densamma innan propositionen framlades.

Det är tvenne huvudsynpunkter som här förts fram såsom varande relevanta och motsatta propositionens, nämligen dels i fråga om kontrollen och de svårigheter som följer av dubbla åldersgränser, och dels i fråga om den ekonomiska aspekten som skulle innebära att motverka barnens möjligheter att över huvud taget få se film.

Vad först kontrollen beträffar skall jag villigt erkänna, att det är omöjligt att få en alldeles exakt sådan, och att två gränser naturligtvis möter större svårigheter än en. Emellertid måste vi väl ändå säga oss, detta inte minst med hänsyn till de remissyttranden, som här relaterades av den föregående ärade talaren, att man inte kan bedöma frågan om kontrollen såsom det härvidlag väsentligaste och avgörande. Det förefaller mig som om feltagen i fråga om åldern inte skulle bli väsentligt större om man inför denna dubbla gräns; jag kan således för min del inte tillmäta den frågan någon större tyngd i det sammanhanget. Om jag skulle tillägga en sak skulle det vara den, att jag för min del räknat med att föräldrarna kommer att hjälpa myndigheterna, och att föräldrarna i stort sett är verkligt angelägna om att deras barn får se endast sådana filmer som är passande för dem, att det med andra ord kommer att visas ett så pass stort intresse från föräldrarnas sida, att det inte blir de stora svårigheter med avseende å denna kontroll som reservanternas befarar.

Vad sedan den ekonomiska aspekten beträffar förhåller det sig ju så — jag vet inte om det sagts i denna kammare, men det sades i vart fall i medkammaren

Filmgranskningsverksamheten.

— att det kan tyckas att det med den föreslagna anordningen med dubbla gränser blir svårare för landsbygdens barn att få se film av för dem lämplig kvalitet. Det är nog alldeles riktigt att gruppen filmer, som är tillåtna endast för den yngsta ålderskategorien barn, skulle bli relativt begränsad, vilket för mindre orter betyder att man naturligtvis där får se relativt färre sådana filmer. Häremot vill jag sätta vad förslaget betyder för den något äldre barngruppen. Jag anser att det är alldeles klart att det blir ett så väsentligt mycket bättre urval, ett både kvalitativt och kvantitativt bättre material av film som kommer att visas för dessa något äldre barn, att detta mer än väl uppväger svårigheterna hur man skall bedöma filmerna för de yngre, om de skall tagas med eller ej när biografkedjan fastställer sina program.

Det har, herr talman, ändå alltid varit så, att det finns filmer i biografkedjorna, alldeles särskilt kanske sådana som går på småplatser, som inte är så ekonomiskt givande utan rent av orsakar förluster men som i alla fall kan och bör tagas med och nu givetvis tages med i förhoppning om att andra filmer i stället skall ge desto bättre resultat, varigenom det hela kan utjämnas. Och märk väl, det har ju inte ifrån intressenter för de mindre biografafförtagarna framförts några vägande invändningar mot förslaget, varför jag tycker det är rätt egendomligt när man anför detta ekonomiska argument såsom ett skäl. Jag tycker som sagt för min del, att den förbättring som vi har utsikter att få för de större barnen härvidlag överväger.

Det har sagts ibland, att det är den psykologiska sakkunskapen som står bakom detta förslag. Den psykologiska sakkunskapen har emellertid dessutom fått instämmanden från så många olika håll, att vi utan tvekan måste säga att det inte är något ensidigt intresse, som gjort sig till förespråkare för de dubbla

gränserna. Också biografbyrån har själv klart angivit vilka svårigheter som nu förekommer, då man skall klassificera en film som barnförbjuden eller icke barnförbjuden. Av det som passar barn i 12—14-årsåldern finns åtskilligt som rent av är skadligt för barn i den lägsta åldersgruppen.

Jag menar sålunda att det finns så vägande skäl för detta förslag, skäl som vida övergår de skäl som kan anföras däremot, att jag hoppas kammaren här vill besluta i enlighet med utskottets förslag, som är detsamma som Kungl. Maj:ts.

Herr förste vice talmannen övertog nu ledningen av kammarens förhandlingar.

Herr RIMMERFORS (fp):

Herr talman! Närmast i anslutning till herr Widéns blanka reservation, som enbart gäller problemet med förskolebarnens biobesök, vill jag som motionär understryka ett par synpunkter på frågan om filmcensuren.

Herr Hamrin och jag har motionerat om bestämmelser som går ut på att barn i förskolåldern bör få besöka filmföreställningar endast i sällskap med vuxen person. Vi har ifrågasatt det hygieniskt och mentallhygieniskt lämpliga och försvarliga i att barn i denna ålder, alltså före småskolåldern, skall tillbringa de ljusaste timmarna av söndagen i mörka biografalonger och i synnerhet att de släpps dit tämligen slumpvis, utan den trygghet och vägledning som sällskapet med en vuxen människa utgör.

Det är här som vi menar att den mentallhygieniska synpunkten kommer in. Många även av de barntillåtna filmerna innehåller så pass nervpåfrestande scener, att barnen ofta grips av skräckkänslor. Man måste då komma ihåg att det här gäller de känslomässigt mest labila åldersgrupperna. Barnläkare har ju vitsordat faran av att barnen matas

med så starka sinnesintryck, att dessa sedan kommer igen i form av skräckdrömmar. Man kan ifrågasätta om småbarn över huvud taget bör utsättas för en sådan påfrestning.

Om detta ändå sker, har man sannernigen all rätt att kräva, att en vuxen person finns i närheten för att barnet skall känna sig tryggt. Dessutom menar jag att det är en avgjord vinst, om föräldrar och målsmän på det sättet själva kan göra sig en föreställning om kvaliteten på de filmer som visas för barnen. Vissa erfarenheter på detta område talar inte till förmån för filmbolagens smak och omdöme. Vi menar också att vi som motionärer är i gott sällskap, när vi hävdar nyttan av en restriktivare lagstiftning på området. Vi kan bl. a. hänvisa till den engelska barnfilmkommittén, som för sin del föreslagit en absolut minimigräns vid fem år, en ståndpunkt som också intas av medicinalstyrelsen här i Sverige. Engelsmännen har föreslagit denna gräns kombinerad med en bestämmelse, att barn under sju år endast i sällskap med vuxna skall få besöka filmföreställningar.

Inte mindre än sex lärarorganisationer har gått på samma linje och dessutom så betydande och omdömesgilla sammanslutningar som Målsmännens riksförbund och Sveriges husmodersförningars riksförbund. Skolöverstyrelsen menar att saken är så pass allvarlig, att ett formellt förbud bör stadgas i varje fall för barn under fem år.

Man tycker ju att utskottet efter dessa remissyttranden från så sakkunniga och omdömesgilla håll som medicinalstyrelsen, skolöverstyrelsen, lärarna och föräldrarna borde ha funnit någon form för reglering av förskolebarnens biobesök. Nu har utskottet nöjt sig med att konstatera, att det skulle vara till gagn för barnen om deras biobesök uppskötes, men det lämnar avgörandet helt i föräldrarnas händer. Detta är visserligen uttryck för ett utomordentligt stort förtroende för föräldraopinionen, men

Filmgranskningsverksamheten.

utskottet tycks inte lita helt och hållet på föräldrarna, som nu ofta parkerar sina barn i en mörk biograflokal, utan att riktigt förvissa sig om verkningarna därav. Utskottet säger nämligen att det vore önskvärt, »att föräldraopinionen genom lämpliga former av upplysning påverkas till ökad ansvarskänsla på detta viktiga område av barnens fritidssysselsättningar».

Det är, herr talman, närmast med anledning av denna passus jag har begärt ordet. Min medmotionär och jag är medvetna om att det i nuvarande läge inte lönar sig att yrka bifall till vår motion, i varje fall inte med någon utsikt till framgång. Skulle missförhållandena fortsätta, förbehåller vi oss rätten att återkomma. För dagen vill vi på det kraftigaste understryka utskottets vädjan till föräldraopinionen och uttala den förhoppningen att våra främsta organ när det gäller opinionsbildning på detta område, pressen och radion, kommer att ägna frågan nödig uppmärksamhet. Endast det bästa är gott nog åt våra barn.

Jag skulle till sist, herr talman, vilja applicera precis samma synpunkt på censurfrågan i dess helhet. 1949 års filmkommitté har avböjt statliga ingrepp i fråga om filmerna efter genomförda moraliska och renodlat estetiska principer; man nöjer sig med att anlägga mentalhygieniska synpunkter. Departementschefen och statsutskottet delar denna synpunkt. Man kan naturligtvis ifrågasätta, om det verkligen var nödvändigt att som nu skett föreslå borttagande av den gamla formuleringen om förbud för sådana filmer, »vilkas förevisande skulle strida mot allmän lag eller goda seder» o. s. v. I stället har man nu föreslagit förbud mot »film eller del av film, vars förevisande på grund av det sätt varpå händelserna skildras, och det sammanhang, vari de förekomma kan verka förråande eller skadligt upphetsande eller förleda till förbrytelse».

Filmgranskningsverksamheten.

Man förstår svårigheten att upprätthålla en moralisk bedömning av filmerna ur statlig censursynpunkt, och själv är jag ingen vän av förbud för allt och alla, såframt inte särskilt tvingande skäl föreligger. Skulle denna ändring i skrivningen vara en eftergift för tendensen att frigöra kulturlivet från de moraliska normerna, beklagar jag det. Jag anser mig dock icke behöva tolka skrivningen på det sättet. I stället är det väl så att man går in för att bedöma de frågor man anser sig kompetent att bedöma och lämnar den övriga bedömningen till det fria ordet och den allmänna opinionen. Det förhållandet, att staten icke anser sig böra anlägga en moralisk bedömning på filmen, befriar dock inte de opinionsbildande organen, främst pressen, från att utöva en hälsosam kritik även på detta område.

Jag kommer i dagens läge att rösta för utskottets hemställan men har, herr talman, intet yrkande.

Fru ANDRÉN (fp):

Herr talman! Med största tillfredsställelse konstaterar man att både departementschefen och majoriteten av statsutskottets andra avdelning har anslutit sig till förslaget om uppdelning av barnfilm till två grupper. Detta var ju också det förslag som framfördes från barnfilmkommittén.

Men man får tyvärr också konstatera, att ingen har velat följa barnfilmkommitténs förslag om åldersgränser vid 12—16 år. Jag har i min motion pekat på att 16-årsgränsen redan är införd i de andra nordiska länderna, och man är nu beredd att också införa en 12-årsgräns. Vad är då naturligare än att vi försöker få lagtexterna att överensstämma i våra nordiska länder? Vi har ju skapat ett särskilt organ, det nordiska rådet, som skall genom likartade bestämmelser få det praktiska livet att fungera så friktionsfritt som möjligt. Kommer nu åldersgränserna inte att överensstämma, så kan t. ex. den sven-

ska filmcensuren inte godkänna den danska filmcensuren klassificering av barnfilmer. Skall 11-åringarna, såsom nu föreslås, räknas med i den högre åldersgruppen måste man ta hänsyn till att en 11-åring är ett barn i lika hög grad som en 9-åring eller 10-åring och reagerar precis på samma sätt inför den film den ser. Följden måste bli att man för 11-åringarnas skull måste barnförbjuda filmer som i de andra nordiska länderna anses lämpliga för den högre åldersgruppen, därför att man där räknar 12 år såsom undre gräns. Och det är ju sådana oformligheter i det nordiska samarbetet som vi vill komma ifrån.

Produktion av god barnfilm är så litet lönande att man sannerligen måste undanröja alla hinder för samarbete, det må gälla internordiska eller internationella. Internationellt gäller nämligen också — nästan undantagslöst — 16-årsgränsen. I annat fall får vi aldrig fram de verkligt goda barnfilmer som vi behöver och som skulle ge barnen större fantasi och kunskaper.

Det påpekas också, att om man inför en åldersgräns vid 12 år i stället för 11, blir publikunderlaget för den speciella barnfilmen större. Detta utgör en ren stimulans för produktion av god barnfilm.

Man har ju befarat — det har sagts av de föregående talarna — att det skall bli svårt att få barn och ungdom, och kanske till och med föräldrarna, att respektera åldersgränserna. Naturligtvis kommer det att bli överträdelser. Jag vill stryka under att det blir särskilt svårt att kontrollera åldern om gränsen skall gå vid 11 år, ty det är först i 12-årsåldern som barnens hela apparition förändras. Då kommer de nämligen in i puberteten efter att dessförinnan ha tillhört den egentliga barn domen. Det är därför lättare att skilja en 12-åring från en 11-åring än att skilja en 11-åring från en 10-åring. Mellan 10 och 11 år går det ingen verk-

Filmgranskningsverksamheten.

lig gräns, vare sig kroppsligt eller psykologiskt.

Men jag skulle vilja understryka att indelningen av de barn tillåtna filmerna efter åldersgränser har det väsentliga syftet att låta barnen och ungdomen få reda på vilken film som är så beskaffad att deras åldersgrupp har behållning och glädje av filmen.

Det har också visat sig vid barnfilmjuryns arbete, som nu har pågått ända sedan 1948, att det är en verkligt markant skillnad mellan reaktionen hos barn före puberteten och i puberteten. Övergången sker i 12-årsåldern. Barn i puberteten har en inlevelseförmåga som gör att de uppskattar emotionella moment, någonting som 11-åringarna i sin utåtriktning är främmande för. 11-åringarna och 10-åringarna är i den åldern som man ibland kallar för pangpangåldern, det är då det skall vara äventyr. Det är efter de principerna som barnfilmjuryn rekommenderar en viss film för en viss ålder och sedan sammanför de rekommenderade filmerna i barnfilmistor.

Även om jag nu säger, att det är mycket viktigt att vi får överensstämmelse mellan å ena sidan den lagtext, som gäller denna åldersindelning, och å andra sidan pedagogernas och psykologernas praxis som de arbetar efter för att bedöma filmen, i förhållande till den rätta åldersgruppen, så anser jag dock att huvudsaken är att vi får två åldersgränser för den barn tillåtna filmen, och därför, herr talman, vill jag yrka bifall till utskottets förslag.

Herr EDENMAN (s):

Herr talman! I sak är det praktiskt taget omöjligt att nu tillföra debatten någonting nytt. Jag skulle vilja inskränka mig till att mer allmänt se på den situation som har uppstått efter den starka reservationen i statsutskottet.

Om man hade väntat sig ett motstånd mot den här propositionen, så var det väl närmast till hands att tro

att detta skulle ha varit riktat mot allt vad filmcensur heter över huvud taget. Det vore ju ändå en konsekvent linje, en principiellt försvarbar linje att säga: Bort med censuren! Nu har man inte gjort det. Tvärtom går man emot det förslag till två åldersgränser, som ju inte har någon annan uppgift och motivering än att det skall göra censuren smidigare och mindre schablonmässig. Det är alltså en fullständigt ny situation som ecklesiastikministern här har kommit i. Jag vill inledningsvis understryka detta därför att man nog hade tänkt sig att debatten mera skulle röra sig om censur eller inte censur.

Det föreligger också en annan märklig omständighet. När den här propositionen kom fram, var det ett kompakt tryck från praktiskt taget alla organisationer, från alla håll där man var intresserad för barnfilm och barnfilmproduktion, alltså från kvinnoföreningarna, från barnfilmrådet och från alla lärarorganisationer; det har från många håll här, nu senast av herr Blidfors, gjorts en fullständig uppräknings av hur remissinstanserna har ställt sig. Propositionen måste alltså i hög grad betraktas som en beställning från de stora intressegrupperna, inte minst från målsmannahåll. Det bör man hålla i minnet.

Låt oss se på den situation som biografbyrån, alltså vår censur, befinner sig i! När byrån nu granskar en film med sikte på om den skall vara barn tillåten eller inte, är det i realiteten inte åldrarna omkring 15 år som är avgörande, utan det blir någon form av medelproportional av 10, 11, 12 och 13 år. Följden blir, att en rad filmer, som är lämpliga och bra spelfilmer för barn i 11—14-årsåldern, måste förbjudas, och de förbjudes, som sagts här många gånger i dag, med hänsyn till de små barnen. Det har nämnts olika filmer, »De tre musketörerna», »Skattkammarön» och en rad andra för pojkar och flickor så typiska filmer, vil-

Filmgranskningsverksamheten.

kas innehåll alla känner till genom ungdomsböcker osv. Samtidigt säger emellertid en enhällig pedagogisk och medicinsk expertis, att det inte finns någon meddelelseform, som gör ett så starkt intryck på barnen som just filmen. Det som en pojke i 13—14-årsåldern kan skratta åt kan för en liten knatte i 6—7-årsåldern vara en skräckupplevelse. Det är inte säkert att den lille tål att se, hur d'Artagnans värja går tvärsigenom kroppen på en motståndare i en fäktning. Den större pojken kan omedelbart reducera detta till vad det verkligen är fråga om.

Vi har alltså velat hjälpa censuren på detta sätt. Jag kan heller inte förstå talet om den ekonomiska förlusten, den alldeles ovidkommande synpunkten om biografägarna tjänar mer eller mindre. I debatten i första kammaren har en genomgående tråd varit frågan hur det skall gå för biografägarna. De kan i varje fall inte förlora på att det blir en större grupp filmer, som tillåtes för barn från 11 år och uppåt. Om de förlorar på något, skulle det vara därpå, att vissa filmer som censuren nu godkänner — ty det måste ju ändå bli några barnfilmer — blir förbjudna för barn i åldern 10 år och nedåt. Då skulle man vilja ställa frågan, om någon på allvar vill göra gällande att vi skall visa filmer för barn, trots att dessa filmer medför psykisk skada för dem, endast av den anledningen, att biografägarna, i detta fall biografägarna på landsbygden, eljest komme att lida ekonomisk skada.

I reservationen framhålles bl. a., att det blir svårt för föräldrar med barn i olika åldersgrupper att tillsammans med barnen besöka en biograföreställning. Vi som sitter här i kammaren borde ha ganska stora förutsättningar att bedöma detta, eftersom vi väl alla varit i denna situation. När vi går med våra ungar på bio ser vi i allmänhet filmer, som skall passa oss alla. Det är alltså barntillåtna filmer, sådana som Sucks-

dorffs »Det stora äventyret», den sista som gått på våra biografier, »Prinsessa på vift», och en rad andra allmänt trevliga spelfilmer. De kommer ju att vara kvar även i fortsättningen. Hela det problem, som reservanterna här målat upp beträffande svårigheterna och konflikterna inom familjerna, att 10-åringen skall gå på en film, 11-åringen på en annan och pappan på en tredje, existerar alltså inte i verkligheten.

Det har också, herr talman, i denna debatt talats mycket om krångel. Herr Johansson i Mysinge målade detta ordentligt. Han sade att det nu gäller inte bara 14—15-åringarna utan också 9-, 10- och 11-åringarna. Det är visserligen sant, men vid varje föreställning är det bara fråga om en enda åldersgräns. Vaktmästaren vet, då filmen spelas, om det är 11- eller 15-årsgränsen som gäller. Alla förstår, att massor av 10-åringar kommer att slinka in på de filmer, som är förbjudna för dem, liksom massor av 14-åringar nu slinker förbi biografvaktmästaren, beroende på att de är storvuxna eller särskilt framåt i biografvestibulen. Men att så sker är ingenting att göra åt eller ens något att beklaga sig över. Dessa bestämmelser är endast avsedda som en vägledning och för att underlätta en klassificering av filmerna, och helhetsresultatet måste ändå bli bättre om man i stort sett har att ta hänsyn till de små barnen å ena sidan och de något större å den andra. Det är dock ingen tillfällighet att 11-årsåldern i så oändligt många sammanhang, i pedagogiska och medicinska sammanhang, spelar en stor roll. Alla vi, som kan göra en kontroll på denna punkt, vet att 11-årsåldern utgör en milstolpe i barnets utveckling. Man har därför tagit denna ålder och vill ha den som riktpunkt och ingenting annat.

Till sist, herr talman, sägs det här, att filmproducenterna inte kommer att våga satsa på barnfilmproduktion om

Filmgranskningsverksamheten.

man bara har att ta hänsyn till de minsta grupperna. Ja, ärade kammarmedlemmar, tyvärr satsas det inte på någon barnfilmproduktion nu heller. Jag vill upprepa vad jag nyss sade, nämligen att den barnfilmproduktion, som är ekonomiskt framgångsrik, också är den produktion, som varit konstnärligt framgångsrik. Jag nämnde Sucksdorffs film, och flera andra kan nämnas. Men det ges tyvärr inte nu lämpliga filmer för små barn. De som gjorts är i varje fall inte tillräckligt många för att det skall vara något problem i detta sammanhang. Filmproducenterna har inte motsatt sig förslaget. En av vårt lands största filmproducenter, Dymling, nu i SF, var dessutom medlem av kommittén.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Fröken OLSSON (s):

Herr talman! Jag har inte heller några nya synpunkter att tillföra debatten men skulle bara vilja konkretisera den genom att nämna ett par filmer som Stockholms biografer annonserar i dagens tidning. Jag har valt ut tre exempel som jag tycker tillräckligt tydligt visar vad vi i utskottsmajoriteten syftar på, när vi vill sänka åldersgränsen för vissa filmer.

Först vill jag dock säga att bland de över 50 biografannonser, som jag har framför mig, finns det inte en film som är inspelad för barn. Att det skulle satsas mindre på barnfilmer än nu om förslaget genomfördes är därför omöjligt.

Filmen »Liv på havets botten» är en cinemaskopisk färgfilm, som praktiskt taget förflyttar en till havets botten. Den är ett tekniskt mästerverk. Man har lyckats filma de egendomliga djur som lever nere på havsbotten. Men det är en film som man absolut inte kan visa för små barn. Många av dessa djur ser så hemska ut att små barn skulle få mardrömmar av dem. Elva—tolvåring-

arna däremot, som befinner sig i den våldsamt naturvetenskapliga åldern när man samlar skalbaggar, föder upp marsvin, studerar djurböcker och djurplanscher och undersöker allt och frågar så att varken föräldrar eller skola kan klara sig inför all vetgirigheten, dem får man inte nu släppa på en sådan film. Jag försäkrar att det finns massor av tolvåringar som gärna skulle se denna film tre eller fyra gånger och skulle lära sig oerhört mycket av den. Vi får väl hoppas att vi så småningom när denna film inte längre går på premiärbiograferna får den som skolfilm. Men än så länge är den förbjuden för de åldrar, som skulle ha störst utbyte av den, och måste vara det med nuvarande bestämmelser.

En liknande film är »Den vita renen», också den en film som skildrar naturen. Som förspel visas »Vildhästen». Båda filmerna har våldsamma scener, som man inte kan visa för småbarn. Alltså är de också barnförbjudna.

En film av helt annan karaktär är »Förbjuden lek» på Sture. Den handlar om en krigsskadad liten flicka, som en något äldre pojke tar hand om och hjälper över hennes chock. Det är en underbar film, en sådan som man just skulle önska att föräldrar och ungdommar gemensamt gick och såg. Den måste också vara barnförbjuden, ty det är inte tänkbart att visa den för de mindre barnen. Men det är mycket tråkigt att man inte kan ta med låt oss säga tretton-, fjortonåringar på den filmen. De skulle förstå den och bli djupt gripna av den. Det är just i den åldern som barnen börjar glida ifrån hemmen. Det är inte någon större konst för föräldrar att hålla kontakten med sina småbarn, men i elva-, tolvårsåldern börjar barnen gå sina egna vägar. Då är det mycket svårt att finna gemensamma intressen att samla föräldrar och barn omkring. Det är så mycket föräldrarna inte förstår av barnen i den åldern och ännu mera som barnen är

Filmgranskningsverksamheten.

övertygade om att föräldrarna inte förstår. En sådan film är då ett utmärkt medel som man bör ta vara på för att få kontakt. Barnen blir gripna av den och får behov att tala med föräldrarna om den. En sådan film kan därför bli en punkt, där man verkligen kan finna varandra. Det talas så vackert om att familjerna inte bör splittras. Just i den åldern bör man göra något för att hålla familjen samlad. Då skall man inte avsäga sig möjligheterna till detta.

Med dessa ord, herr talman, ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr JOHANSSON i Mysinge (bf):

Herr talman! Med anledning av vad statssekreterare Edenman här framhållit vill jag erinra om att jag i mitt första anförande uttryckligen underströk, att jag för min del inte ville diskutera de barnpsykologiska och de med barnfilmsensuren sammanhörande förhållandena, då jag inte ansåg mig sakkunnig på detta område och då det dessutom säkerligen finns starka skäl som talar för de åsikter som statssekreterare Edenman här så varmhjärtat gjort sig till tolk för.

Jag är emellertid, såsom jag också framhöll i mitt första anförande, tveksam om möjligheterna att i praktiken omsätta de önskemål som sålunda framförts, i synnerhet om det skall ske genom att införa ytterligare en förbudsgräns, nämligen vid 11 år. Jag har en känsla av att det vore bättre att mera på frivillig väg försöka åstadkomma vad man nu vill uppnå genom bestämmelser som, herr talman, enligt min mening är diffusa i så måtto att det inte finns några möjligheter att efterleva dem. Det är dessa synpunkter som varit avgörande för mitt ställningstagande till det föreliggande förslaget.

Det har här talats om att barnens bästa måste komma i första hand och att det inte på något sätt gäller — det framhöll också statssekreterare Eden-

man — att skydda biografägarnas intressen. Det finns ingen anledning för mig att därvidlag ingå på någon motargumentering, ty det förhåller sig självklart på det sättet. Men fråga är, om det inte kan finnas ett både — och, som gör att bestämmelserna kan få andra verkningar än som varit avsett. Jag tänker då särskilt på landsbygden. Svårigheten att där åstadkomma en differentiering är av naturliga orsaker en helt annan och större än i städer och samhällen.

Jag är, som sagt, inte någon expert på frågan om hur barn reagerar för olika filmer, men jag har själv barn, och mitt personliga intryck är att i det alldeles övervägande antalet fall tar barn inte någon direkt skada av de filmer som de nu får se. Vi bör emellertid inte glömma att barn kan reagera mycket olika. En 15-åring kan reagera våldsamt för en film, som går helt förbi en 11- eller 12-åring, och tvärtom.

Det är sådana saker som har medverkat till att jag har tagit ställning till förmån för reservanternas förslag. Första kammaren har ju nu också med mycket stor majoritet anslutit sig till reservanterna.

Jag vidhåller, herr talman, mitt yrkande om bifall till den vid utlåtandet fogade reservationen nr 1.

Herr EDENMAN (s):

Herr talman! Jag vill bara helt kort replikera herr Johansson i Mysinge, när han talar om att man borde försöka lösa denna fråga på frivillighetens väg. Framstående kvinnliga krafter har ju på frivillighetens väg tagit initiativet till den s. k. barnfilmkommittén och där utfört ett mycket värdefullt arbete, med stöd av åtminstone två av vårt lands största tidningar, men man har tvingats erkänna att man icke rår på problemet. Två av medlemmarna i denna kommitté, fru Eva Wigforss och fru Eva von Zweigbergk, var också med-

Byggnadsarbeten vid statens sinnessjukhus m. m.

lemmar av 1949 års filmkommitté. Den frivilliga vägen är alltså redan prövad och har visat sig vara icke framkomlig; i varje fall når man inte på denna väg de resultat som de för barnfilmen intresserade anser önskvärda.

Jag representerar ingalunda någon barnpsykologisk expertis — herr Johansson i Mysinge och jag är säkerligen lika kompetenta eller lika inkompetenta på det området, hur man nu vill ta det. Det har emellertid i olika länder, framför allt i Amerika, gjorts stora och många undersökningar om filmens inverkan på barn i olika åldrar, och man får väl böja sig för de resultat, vartill en enig expertis därvid har kommit.

Jag har, herr talman, givetvis inte något annat yrkande än tidigare.

Herr JOHANSSON i Mysinge (bf):

Herr talman! Inför de stora svårigheter som här har uppradats på detta område undrar jag om förbudsgränsen vid elva år är det Columbi ägg som löser frågan. Jag kan, herr talman, knappast dela den uppfattningen.

Härmed var överläggningen slutad. Herr förste vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på bifall till den av herr Karl Andersson m. fl. avgivna reservationen; och fann herr förste vice talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Svensson i Stenkyrka begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 112, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den av herr Karl Andersson m. fl. avgivna reservationen.

4 — Andra kammarens protokoll 1954. Nr 19.

Sedan kammarens ledamöter här efter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr förste vice talmannen tillkännagav, att han funne tvekan kunna råda angående omröstningens resultat, vadan votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavos 108 ja och 108 nej, varjämte 7 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta. Då rösterna sålunda befunnits lika delade, nedlade herr förste vice talmannen i rösturnan en ja- och en nejsedel, av vilka på herr förste vice talmannens anmodan fröken Höjer upptog den ena, vilken befanns vara ja-sedeln.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

§ 7.

Byggnadsarbeten vid statens sinnessjukhus m. m.

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 113, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till vissa byggnadsarbeten vid statens sinnessjukhus m. m. jämte i ämnet väckta motioner m. m.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid

Fru WALLIN (s):

Herr talman! I det föreliggande utskottsutlåtandet behandlas bl. a. också frågan om statens förvärv av Älvkarleby kommuns ålderdomshem. Den frågan var uppe redan vid 1943 års riksdag, som beslöt att bemyndiga Kungl. Maj:t att låta träffa avtal angående förvärv för statens räkning för en kostnad av sammanlagt 1 027 800 kronor av bl. a. Älvkarleby kommuns ålderdomshem för utnyttjande som sekundäravdelning till befintligt sinnessjukhus, i detta fall Ulleråker. Av det nämnda beloppet beräknades 168 000 kronor för inköp av ålderdomshemmet.

Byggnadsarbeten vid statens sinnessjukhus m. m.

Medicinalstyrelsen hade tidigare titat på hemmet och värderat det. I en skrivelse till Älvkarleby kommun i juni 1952 hemställde styrelsen, att kommunen skulle ta ställning till frågan om försäljning av hemmet och förklarade sig villig att tillstyrka ett inköpspris av 148 000 kronor, vartill skulle komma markvärdet. Älvkarleby kommun beslöt antaga erbjudandet, och vid 1943 års riksdag kom förslaget att det skulle uppdragas åt Kungl. Maj:t att låta träffa avtal om köpet. Det förutsattes därvid, att kommunen skulle bygga ett nytt ålderdomshem, vilket den även gjorde. Uppförandet av det nya ålderdomshemmet fördröjdes emellertid, huvudsakligen på grund av den statliga byggnadsregleringen. Det gamla hemmet kunde därför inte ställas till statens förfogande förrän i januari 1952. Denna försening åsamkade kommunen en merkostnad, som beräknats till 500 000 kronor. Både förseningen och fördyringen berodde alltså på omständigheter, som kommunen inte kunde råda över.

Medicinalstyrelsen anför nu, att kraven på sekundäravdelningar till sinnessjukhusen har stigit under de år som gått sedan beslutet fattades och att Älvkarleby kommuns gamla ålderdomshem numera inte uppfyller de kraven. Styrelsen anser dock, att köpet bör fullföljas i enlighet med de tidigare gjorda utfästelserna. Statsutskottet har också i detta utlåtande uttalat sig positivt i frågan. Det anser, att kommunens berättigade intressen bör beaktas. Statskontoret har emellertid yrkat avslag på förslaget med bl. a. den motiveringen, att ålderdomshemmet under den förflutna tiden undergått en värdeminskning på grund av bristande underhåll från kommunens sida och att frågan därför bör bli föremål för ytterligare utredning.

Vad det gäller underhållet så har kommunen intill år 1952, då hemmet utrymdes, bekostat ett normalt årsunderhåll och dessutom låtit lägga på ett

nytt tak. Att inte större ombyggnader eller reparationer gjorts är ganska naturligt, då hemmet skulle säljas och man inte visste hur det skulle komma att disponeras.

Om det under den gångna tiden skett en värdeminskning, vilket det naturligtvis gjorts, har emellertid samtidigt en stor förändring av penningvärdet inträffat, som nog uppväger värdeminskningen.

Något slutgiltigt köpeavtal har inte upprättats mellan staten och kommunen. Att så inte har skett beror emellertid inte på underlåtenhet från kommunens sida. Kommunen har tvärtom hela tiden varit angelägen om att köpet skulle avslutas. I december 1952 fick kommunen 75 000 kronor som dellikvid av köpesumman. År 1953 upprättades ett preliminärt avtal om förvärv av ålderdomshemmet för den ursprungligen beräknade köpeskillingen, 148 000 kronor för byggnaden och 13 300 kronor för marken — under förutsättning att Kungl. Maj:t godkände detta. Nu anser departementschefen i likhet med statskontoret att frågan bör bli föremål för ytterligare utredning. En utredningsman har också tillsatts.

Vi som motionerat i denna fråga är i likhet med medicinalstyrelsen av den mening, att köpet bör fullföljas i enlighet med de tidigare gjorda utfästelserna. När riksdagen har beviljat medel och 75 000 kronor av köpesumman redan har utbetalats så finns det, såvitt vi förstår, ingen anledning till ytterligare utredning i denna fråga. Vi anser nog också att kommunerna bör ha rätt att fordra att staten fullföljer de utfästelser som en gång gjorts utan att ta hänsyn till att utvecklingen sedan dess skapat ändrade förhållanden, som man inte tidigare kunnat förutse. Däremot är vi ense med departementschefen om att en utredning om hur huset i framtiden skall användas bör ske.

Ja, herr talman, jag förstår att det inte är någon utsikt att få kammarens

Riktlinjer för förstärkning av trafikövervakningen. — Anslag till statens polis-skola m. m.

bifall till motionen, och jag tänker därför inte ställa något yrkande. Jag vill endast uttala en förhoppning om att vad utskottet anfört verkligen beaktas då frågan slutgiltigt skall lösas samt att denna slutgiltiga lösning inte som hittills bara skjuts på framtiden.

Vidare yttrades ej. Vad utskottet hemställt bifölls.

§ 8.

Förstärkning av ordningsstatpolisen m. m.

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 114, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående förstärkning av ordningsstatpolisen m. m. jämte i ämnet väckt motion.

Punkten 1.

Riktlinjer för förstärkning av trafikövervakningen.

Punkten föredrogs; och yttrade därvid:

Herr MUNKTELL (h):

Herr talman! Tillsammans med några andra motionärer har jag i en motion uttalat mig för att den föreslagna förstärkningen av ordningsstatpolisen skulle spridas jämnare i landet. Som skäl härför har vi bl. a. anfört att vi anser, att effektiviteten och smidigheten hos ordningspolisverksamheten inom länen främjas om det i någon av länets städer, företrädesvis dess residensstad, finns en ordningsstatpolisavdelning. Det finns också andra skäl till detta. Bl. a. måste rekryteringen främjas genom en dylik decentralisering.

Nu har utskottet inte ansett sig kunna tillstyrka denna motion. Utskottet har dock skrivit mycket välvilligt. Man har sagt att de skäl som anförts i motionen är beaktansvärda. Utskottet vill emellertid inte att riksdagen skall binda sig för en bestämd lösning innan resultaten av

vissa ytterligare undersökningar om förläggningen kommer till stånd.

Herr talman! Utan att ställa något yrkande vill jag endast starkt understryka att utskottet tar för givet, att synpunkterna i motionen vid de fortsatta övervägandena skall beaktas.

Herr RUBBESTAD (bf):

Herr talman! Utskottet har ju så gott som bifallit den motion herr MunkteLL nyss erinrade om. För min del står jag precis på samma linje som herr MunkteLL och menar att det bör ske en förflyttning ut till orterna och inte en centralisering till vissa större städer. Det blir bl. a. ur ekonomiska synpunkter fördelaktigt att dessa trafikpoliser stationeras litet varstans ute i landet, där övervakningen skall äga rum. Detta har vi varit eniga om i utskottet, och i den skrivning, som här föreligger, fäster man Kungl. Maj:ts uppmärksamhet på att när de olika stationeringsorterna skall prövas bör dessa synpunkter beaktas.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Efter härmed slutad överläggning biföll kammaren utskottets i punkten gjorda hemställan.

Punkterna 2—7.

Vad utskottet hemställt bifölls.

§ 9.

Anslag till statens polis-skola m. m.

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 115, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till statens polis-skola för budgetåret 1954/55 m. m. jämte i ämnet väckta motioner.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr RUBBESTAD (bf):

Herr talman! Då jag vid denna punkt har anmält en blank reservation, vill jag med några få ord redogöra för vad den avser. Den avser egentligen en er-

Anslag till statens polis-skola m. m.

inran mot utskottets utlåtande på s. 84, där det heter: »Utskottet, som inhämtat närmare uppgifter i ärendet, finner skälen för en förläggning till Linköping väga tyngre än skälen för en förläggning till Norrköping. Då utredningen rörande de med de olika alternativen förenade kostnaderna m. m. icke är tillräckligt fullständig för att tillåta ett definitivt ståndpunktstagande, förordar utskottet likväl att riksdagen i anledning av motionerna i skrivelse till Kungl. Maj:t anhåller, att Kungl. Maj:t, med beaktande av vad utskottet anfört, tager denna fråga under förnyat övervägande.» I klämman under p. II har utskottet hemställt att riksdagen må »i skrivelse till Kungl. Maj:t giva tillkänna vad utskottet ovan anfört.»

Vi som inte gillar detta uttalande anser, att det i viss grad binder Kungl. Maj:t på ett obehörigt sätt. Vi är inte alla av samma mening som majoriteten, att det är klarlagt att skälen för Linköping väger tyngre än för Norrköping. Vi har därför ansett att utskottets utlåtande på denna punkt i stället bort lyda: »Då utredningen rörande de med de olika alternativen förenade kostnaderna m. m. icke synes tillräckligt fullständig för att nu tillåta ett ståndpunktstagande från riksdagens sida, förordar utskottet, att det må överlämnas till Kungl. Maj:t att avgöra denna förlägningsfråga.» Detta yrkande framställde jag i statsutskottet, och jag ville bara meddela att när vi röstade om utskottets förslag till motive-ring och detta förslag, som jag nyss uppläste, röstade 15 av utskottets ledamöter för utskottsmajoritetens förslag under det att 12 röstade för mitt förslag och 3 avstod. Bakom utskottets föreliggande utlåtande står alltså endast halva utskottet. Jag menar därför, att Kungl. Maj:t vid prövningen av denna fråga bör känna sig mindre bunden av det utskottsuttalande, som här föreligger, och låta de sakliga synpunkterna beträffande ekonomi m. m. väga med den

tyngd de har vid det slutliga avgörandet.

Det är bara detta, herr talman, som jag ville ge till känna. Jag tror att denna fråga kan lösas på ett tillfredsställande sätt, när Kungl. Maj:t får fria händer att pröva som man finner för gott.

Herr ÅKERSTRÖM (s):

Herr talman! Jag vill lämna den upplysningen till kammaren, att utskottets skrivning är resultatet av en kompromiss i tredje avdelningen. Där höjdes röster för att man utan vidare skulle spika Linköping som förlägningsplats. Eftersom herr Rubbestad nyss sade att vi inte var eniga om skrivsättet, vill jag säga att man vid en kompromiss inte blir hundra procentigt ansvarig för allt som kan ha skrivits.

Emellertid har utskottets majoritet bedömt frågan så, att skälen som talar till förmån för Linköping väger något över. Därvidlag kan man bl. a. åberopa trafiksäkerhetsutredningens uppfattning, och dessutom har det anförts — vilket jag tror kan hålla — att Linköpings geografiska läge är lämpligare med hänsyn till upptagningsområdet för skolan. Vi är inte riktigt säkra på alla punkter, och om Kungl. Maj:t till sist finner att skälen till förmån för Norrköping trots allt väger över bör denna skrivning enligt min uppfattning inte hindra Kungl. Maj:t att förlägga skolan dit.

Jag yrkar bifall till utskottets förslag.

Chefen för inrikesdepartementet, herr statsrådet HEDLUND:

Herr talman! Jag vill bara lämna några upplysningar på ett par punkter.

Herr Åkerström åberopade trafiksäkerhetsutredningens förslag. Beträffande den saken ligger det till på följande sätt. Utredningen rörande polis-skoleväsendet hade föreslagit, att östgötaskolan skulle förläggas till Norrköping. Emellertid meddelade staden, att

Avskaffande av skyldigheten för vissa högre militära och civilmilitära befattningshavare att underkasta sig överförande på disponibilitetsstat.

det inte fanns några lokaler där. När då trafiksäkerhetsutredningen hade att framlägga förslag om åtgärder för snabbt ordnande av utbildning för ytterligare polispersonal, fann man sig föranlåten att i stället förorda Linköping. Det sägs ingenting i utredningen om att Linköping skulle vara att föredra, och på förfrågan har det meddelats till departementet, att man föreslog Linköping uteslutande med hänsyn till lokalfrågan. Vad det geografiska läget beträffar lär det ligga så till, att även Södermanland får räknas som upptagningsområde för skolan i Östergötland, och ur den synpunkten kan det vara hugget som stucket om skolan förläggas till Linköping eller till Norrköping.

Under departementsberedningen inriktade vi oss alltså från början på att få en skola i Linköping just emedan det saknades lämpliga lokaler i Norrköping. I sista stund kom emellertid ett besked om att småskoleseminariet i Norrköping kunde ställas till förfogande för detta ändamål, och enligt vad rektorn för polisskolan upplyste är småskoleseminariet lämpligt för denna uppgift. Vi tyckte då att det var ganska opåkallat att lägga skolan i Linköping, där den till en början skulle hålla till i provisoriska lokaler innan en särskild byggnad uppförts, vilket inte behöver göras i Norrköping.

Jag har bara velat lämna dessa upplysningar.

Vidare yttrades ej. Vad utskottet hemställt bifölls.

§ 10.

Föredrogs vart för sig statsutskottets utlåtanden:

nr 116, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1954/55 till vissa ersättningar åt befattningshavare vid polisväsendet m. m.; och

nr 117, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående lönegradsplacementen för vissa tjänster m. m. jämte i ämnet väckta motioner.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

§ 11.

Avskaffande av skyldigheten för vissa högre militära och civilmilitära befattningshavare att underkasta sig överförande på disponibilitetsstat.

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 118, i anledning av väckt motion om avskaffande av skyldigheten för vissa högre militära och civilmilitära befattningshavare att underkasta sig överförande på disponibilitetsstat.

I en inom första kammaren av herr *Lundgren* väckt motion (I:203) hade hemställts, att den av riksdagen 1942 införda ändringen av militära avlösningsreglementet, enligt vilken vissa högre militära och civilmilitära befattningshavare tvångsvis kunde överföras på disponibilitetsstat, måtte upphävas samt att statsutskottet måtte utarbета erforderliga författningsbestämmelser.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte i anledning av motionen I:203, i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad utskottet i utlåtandet anfört.

Reservation hade avgivits av herr *Ohlson*, fröken *Andersson*, herrar *Alfred Nilsson*, *Sunne* och *Malmborg* i Skövde, fröken *Elmén*, herrar *Kylin* och *Birke*, fröken *Vinge* och fröken *Ager*, vilka ansett att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte i anledning av motionen I:203, i skrivelse till Kungl. Maj:t dels hemställa om undersökning rörande möjligheterna att inom ramen för anordningen med s. k. disponibilitetsstat vid försvarsväsendet stärka rättsskyddet för av denna anordning berörda beställningshavare,

Avskaffande av skyldigheten för vissa högre militära och civilmilitära befattningshavare att underkasta sig överförande på disponibilitetsstat.

dels ock i övrigt giva till känna vad reservanterna anfört.

Utskottets hemställan föredrogs; och yttrade därvid:

Herr STAXÅNG (h):

Herr talman! Då jag har deltagit i femte avdelningens behandling av denna fråga men tyvärr inte haft tillfälle att närvara vid statsutskottets plenum, ber jag att få framföra några synpunkter för reservationen.

När riksdagen på förslag av Kungl. Maj:t 1942 beslöt inrätta en disponibilitetsstat för försvarsväsendet, var detta betingat av de krigsförhållanden som då rådde. Det är dock alldeles tydligt att berörda lag innebär ett allvarligt — vi kan nog säga mycket allvarligt — frångående av den allmänna principen om tjänstemännens oavsätlighet. Jag vill erinra kammaren om att när lagen av riksdagen antogs, uttalade riksdagen att dylika åtgärder dock enligt riksdagens mening icke borde erhålla större räckvidd än som är strängt nödvändigt. Grundsatsen om ämbetsmännens oavsätlighet nämligen anses vara av väsentlig betydelse för upprätthållande av deras självständighet och oberoende.

Enligt mitt förmenande talar visserligen mycket starka skäl för att denna lag borde sättas ur kraft åtminstone under fredstid. Varför skall det behövas en speciallagstiftning för militären, då det finns så stora möjligheter till förflyttning för att kunna få rätt person på rätt plats? Vid sjukdom finns ju möjlighet till förtidspensionering. Mycket starka krav ställs också på vederbörande, som skall handha tillämpningen av denna lag. Brister rättskänslan och saknas därtill ett gott och klokt omdöme vid tillämpningen av lagen, kan ju det hela utmyнна i ett ganska rätt spel om den mänskliga individens framtid och ekonomiska ställning. När Kungl. Maj:t på sin tid beklagligtvis inte rättade till militärledningens fa-

däs, när det gällde bl. a. tidpunkten för överste Meyerhöffers avgång, är ju efter en sådan händelse förtroendet för denna lag i mycket hög grad allvarligt rubbat.

Gentemot kravet på att denna lagstiftning endast bör vara nödvändig under krig har de militära myndigheterna anfört vissa skäl. Överbefälhavaren har anfört vissa synpunkter. Jag skall citera vad han i ett visst avsnitt har sagt: »Den aktiva staten är så knappt tillmätt, att det av envar kräves högsta arbetskapacitet för att krigsmakten i fred skall kunna så effektivt dans för sin uppgift, att den vid givet tillfälle omedelbart är redo att fylla densamma.»

Jag vill inte bestrida riktigheten av detta yttrande, men det kan dock inte undanhållas att man från framstående militärt håll har framhållit, att det är mycket svårt att i fredstid med denna lags tillhjälp kunna få rätt person på rätt plats. Det har visat sig i andra länder, när den militära personalen skulle fungera i krig, att det redan en mycket kort tid efter krigsutbrottet gjorts mycket omfattande förflyttningar på de ledande militära posterna. Det talar ju för att det är mycket svårt att använda denna lag ur beredskapssynpunkt.

Reservanterna har inte velat gå så långt att de har begärt lagens avskaffande. Såväl utskottsmajoriteten som reservanterna har varit eniga om att rättsskyddet för individen skall beaktas. Denna synpunkt har man anfört i utskottets motivering, och man har tillika — som också föreslås av reservanterna — uttalat att den ändringen bör införas, att vederbörande beställningshavare skall få rätt att yttra sig, innan han överföres till disponibilitetsstat.

Reservanterna har dock inte kunnat stanna vid detta. Vi är inte övertygade om att om beställningshavare får denna rätt att yttra sig, hans rättsskydd därigenom blir fullt tillgodosett. Vi har sett

Avskaffande av skyldigheten för vissa högre militära och civilmilitära befattningshavare att underkasta sig överförande på disponibilitetsstat.

allvarligare på denna fråga. Därför har vi inte velat stanna för att genom en viss skrivning tillkännagiva vår uppfattning för Kungl. Maj:t, utan vi har ansett att Kungl. Maj:t borde föranstalta om en undersökning av denna fråga. I enlighet härmed har vi yrkat, att riksdagen hos Kungl. Maj:t måtte hemställa om undersökning rörande möjligheterna att inom ramen för anordningen med s. k. disponibilitetsstat vid försvarsväsendet stärka rättsskyddet för av denna anordning berörda befattningshavare.

Jag ber, herr talman, att med dessa ord få yrka bifall till den vid detta utlåtande fogade reservationen.

I detta anförande instämde herr Andersson i Dunker (bf).

Herr LINDHOLM (s):

Herr talman! Den fråga som vi nu behandlar har ju varit föremål för en ganska ingående prövning inom statsutskottets femte avdelning. Vi har i första hand infordrat yttranden från såväl överbefälhavaren som försvarets civilförvaltning och givetvis även från den personalorganisation som berörs av detta spörsmål. Enligt de remissvar, som vi har fått, har såväl överbefälhavaren som försvarets civilförvaltning ansett nödvändigt, att man alltjämt bibehåller disponibilitetsstaten. Att personalorganisationen har avstyrkt är ju rätt naturligt. Vi försökte i statsutskottets femte avdelning att skriva ihop oss — det har gjorts mycket lofvärda ansträngningar i den riktningen, det vågar jag försäkra kammarens ledamöter — men tyvärr har vi misslyckats. Då vi ställdes i ett sådant läge, att vi i första sittningen hade anledning att räkna med alternativa förslag, det ena innebärande tillstyrkande och det andra avstyrkande av motionen, såg vi oss nödsakade att införskaffa ytterligare uppgifter. Fördens skull beredde vi officersförbundet tillfälle att genom en re-

presentant framföra sina synpunkter inför utskottet och därjämte hemstälde vi hos överbefälhavaren, att han personligen inför avdelningen skulle framföra sina synpunkter.

Det visade sig vid den handläggning, som då förekom, att disponibilitetsstaten tillämpas i mycket ringa utsträckning, och från officersförbundets sida hade man i stort sett ingen erinran att göra mot tillämpning av disponibilitetsstaten utom i ett fall, där man gjorde erinran mot att vederbörande förflyttats den 1 juni i stället för den 1 juli. Det var den enda erinran officersförbundets representant kunde anföra. Dessutom medgavs från detta förbund, att under krigstid fick man anse en disponibilitetsstat vara behövlig.

När nu disponibilitetsstaten under dessa 12 år — det var 1942, om jag inte minns fel, som den infördes — inte nyttjats mer än i tio fall allt som allt, måste jag säga, att man givit denna fråga väsentligt större proportioner än den i verkligheten har.

Den som mera noggrant har läst utskottsutlåtandet och reservationen finner ju också, att de är parallella i praktiskt taget allting. Det enda som skiljer är ju, att reservanterna vill ha utredning om rättsskyddet. Man säger från reservanternas sida, att denna utredning skall undersöka, huruvida ytterligare åtgärder kan övervägas i syfte att inom ramen för *disponibilitetsstatens bestämmelser* garantera ett tillfredsställande rättsskydd för berörda beställningshavare. Jag tolkar detta så, att reservanterna inte vill ha någon ändring i de bestämmelser som gäller i fråga om disponibilitetsstaten. Man godtar dess uppställning sådan som den är. Under sådana förhållanden måste jag bekänna, att jag har litet svårt att förstå syftet med den utredning man begär, ty enligt utskottets mening behövs ingen utredning på den punkten. Vi säger klart och tydligt

Avskaffande av skyldigheten för vissa högre militära och civilmilitära befattningshavare att underkasta sig överförande på disponibilitetsstat.

ifrån beträffande disponibilitetsstaten, att »tillämpad med sträng urskillning och med strikt beaktande av kravet på rättsskydd för berörda befattningshavare synes ifrågavarande extra ordinarie utgallringsmöjlighet ha en uppgift att fylla inte bara i krig utan också i fredstid».

Alltså: statsutskottet säger ifrån, att det skall vara ett strikt rättsskydd för befattningshavarna. Enligt majoritetens mening behövs det ingen som helst utredning som på något annat sätt skall garantera det, utan det skall ligga i sakens natur, att officerskåren är garanterad, att tillämpningen av disponibilitetsstaten sker under iakttagande av strikt rättsskydd för befattningshavarna. Under sådana förhållanden, herr talman, måste jag säga, att jag har svårt att förstå vart reservanterna vill komma.

Med stöd av det anförda hemställer jag om bifall till utskottets förslag.

Herr STAXÄNG (h):

Herr talman! Jag kan inte helt avsluta mig till den tolkning av vårt utredningsyrkande, som herr Lindholm här gör. Han framhåller att med utskottsmajoritetens skrivning har man enligt hans mening uppnått lika mycket som med reservationens. Men vad är det utskottsmajoriteten gör? Den gör ett uttalande, som i och för sig är ganska bra, och jag har redan vid justeringen uttryckt min tillfredsställelse över att utskottsmajoriteten tog med det. Utskottet säger nämligen: »Tillämpad med sträng urskillning och med strikt beaktande av kravet på rättsskydd för berörda beställningshavare synes ifrågavarande extra ordinära utgallringsmöjligheter ha en uppgift att fylla inte bara i krig utan också i fredstid.»

Det är ett bra uttalande, men kan man leva på detta uttalande? Vad gjorde riksdagen, när lagen genomfördes? Man gjorde då, som jag också erinra-

de om i mitt första anförande, ett mycket starkt uttalande i samma stil, men sedan har man vid tillämpningen faktiskt i hög grad fått sitt förtroende rubbat för denna lag. Det är därför vi velat gå längre. Det är inte stor skillnad mellan majoriteten och reservanterna, det skall jag villigt erkänna. Men vi reservanter har inte velat stanna vid bara detta uttalande utan har sett allvarigare på hela denna fråga och har ansett, att Kungl. Maj:t bör göra en undersökning om möjligheterna att stärka rättsskyddet för de människor, som kommer att beröras av denna lagstiftning.

Herr LINDHOLM (s):

Herr talman! Herr Staxäng säger att han inte kan ansluta sig till min tolkning av den skrivning reservanterna har gjort. Men när reservanterna skriver, att det rättsskydd de vill skapa skall rymmas inom ramen för de bestämmelser som gäller för disponibilitetsstaten, förutsätter jag, att man får tolka detta så, att det är disponibilitetsstatens bestämmelser som skall tillämpas och ingenting annat. Det syfte disponibilitetsstaten har skall enligt utskottsmajoritetens mening förverkligas under iakttagande av ett strikt rättsskydd åt befattningshavarna.

Herr Staxäng försöker här framskapa en argumentering för sin ståndpunkt genom att säga, att utskottet här bara gör ett uttalande. Det är emellertid inte fråga om bara ett uttalande, utan meningen är att hithörande åtgärder skall vidtagas under iakttagande av ett strikt rättsskydd.

Jag blev litet förvånad när jag hörde herr Staxäng säga, att tillämpningen av disponibilitetsstaten varit av den art, att förtroendet till densamma har rubbats. Under behandlingen på statsutskottets femte avdelning av detta spörsmål efterlyste jag belägg för ett sådant påstående. Det var ett av skälen till att

Avskaffande av skyldigheten för vissa högre militära och civilmilitära befattningshavare att underkasta sig överförande på disponibilitetsstat.

avdelningen hemställde till överbefälhavaren, att han ville inför avdelningen redogöra för de principer, som tillämpas vid överförande av befattningshavare på disponibilitetsstat. Officersförbundets egen representant har förklarat, att från förbundets sida ingen erinran var att göra mot tillämpningen av hithörande bestämmelser, detta bortsett nu från ett fall, där överförandet å disponibilitetsstat förskjutits från den 1 juli till den 1 juni, alltså en förlängning på en månad. Jag tycker att vi skall vara så hederliga mot varandra, även om vi befinner oss i ett valår, att vi inte förvränger saker och ting.

Herr STÅHL (fp):

Herr talman! Vad som föranledde mig att begära ordet var den energi, som herr Lindholm utvecklade för att försöka påvisa, att det inte finns någon skillnad mellan utskottsmajoritetens och reservanternas uppfattning i denna fråga. Jag tror för min del, att om man vill illustrera den skillnad som finns i detta avseende sker det enklast genom att man talar rent ut.

Vad både herr Lindholm och herr Staxäng upprepade gånger antydde, särskilt då herr Lindholm, var fallet Meyerhöffer, ett fall som ju är så pass mycket omskrivet i tidningarna, att det är ganska klart för kammarens ledamöter vad det innebär. Meyerhöffer fick övergå på disponibilitetsstat, icke från den 1 juli som han begärt, utan han entledigades av regeringen — vi hade inte då den nuvarande försvarsministern — från den 1 juni, och herr Lindholm sade att det ju bara skilde på en månad. Men för Meyerhöffer innebär detta, att han efter en lång och väl vitsordad tjänstgöring i armén fick vidkännas betydande ekonomiska förluster. Herr Lindholm sade, att detta varit det enda fall, som över huvud taget är diskutabelt och där tillvägagångssättets riktighet satts i fråga. Men,

herr Lindholm, är inte detta fall tillräckligt för att visa att det inte räcker att som utskottsmajoriteten säga, att försättandet i disponibilitetsstat skall ske under iakttagande av vederbörligt rättsskydd? En utredning måste därför till för att klargöra, vilka metoder som skall användas vid överförande på disponibilitetsstat för militärer utan att vederbörandes rätt trädes för nära och utan åsidosättande av det skydd han som statstjänsteman har rätt att kräva.

Härvidlag skiljer sig utskottsmajoritetens skrivning från reservanternas uppfattning. Enligt utskottsmajoritetens kan den beslutande myndigheten allt fortfarande gå till väga på samma sätt som i fallet Meyerhöffer. Eftersom en bred opinion, inte minst på socialdemokratiskt håll — det är härvidlag dess bättre inte fråga om några partipolitiska gränser — ansett att handläggningen av fallet Meyerhöffer varit inte bara tveklaktigt ur omdömessynpunkt utan även diskutabelt ur rättssäkerhetssynpunkt, finns det all anledning att föranstalta om den utredning som reservanterna begär.

Jag har den uppfattningen, och jag tror att den delas inom mycket vida kretsar av vårt folk, att låt vara att det nu är fråga om ett enda fall, så har detta i hög grad skadat förtroendet och tilliten till den objektiva behandling, som vederbörande har rätt att kräva, detta särskilt inom en kår, för vilken disponibilitetsstaten gäller och med hänsyn inte minst till rekryteringsmöjligheterna till officersbanan. Den är inte särskilt tillfredsställande just nu och blir säkert inte bättre genom ett fall som det Meyerhöfferska. Såvitt jag kan förstå har detta fall aktualiserat motionen. Eftersom man nu inte kan gå denna till mötes och avföra möjligheten till överförande av militär personal på disponibilitetsstat, måste man så mycket starkare understryka kravet på rättsskydd för vederbörande befatt-

Avskaffande av skyldigheten för vissa högre militära och civilmilitära befattningshavare att underkasta sig överförande på disponibilitetsstat.

ningshavare. Möjligheterna för denne att komma i åtnjutande av erforderligt rättsskydd behöver därför utredas.

Jag tror, herr talman, att alla skäl talar för att kammaren här följer reservanterna och jag ber därför att få yrka bifall till reservationen.

Herr talmannen återiog nu ledningen av förhandlingarna.

Herr ALMGREN (s):

Herr talman! När jag i femte avdelningen deltog i debatten om dessa frågor, förvånade det mig något att man från det håll, varifrån här ifrågavarande motion emanerar, hävdade de i motionen framförda synpunkterna. Vi har nämligen vid åtskilliga tillfällen, då vi har kommit i kontakt med folk från högern, fått oss till livs att statsdrift och statsförvaltning är ineffektiva jämfört med den privata, fria företagsamheten. Här har vi nu haft och har alltså en möjlighet att förflytta personer i den militära förvaltningen, vilka anses absolut olämpliga, från sin post, men nu vill motionären och i viss mån även reservanterna beskära denna möjlighet. Jag undrar om lära och leverne i det fallet stämmer riktigt överens. Hur skall det bli möjligt för statsmakterna att skapa effektivitet i förvaltning och drift, om man inte har några möjligheter att placera om folk? Då kan ju staten aldrig konkurrera med den fria företagsamheten!

Jag vill visst understryka vikten av att tjänstemän i ledande ställning skall kunna känna sig trygga på sina poster, men när det gäller försvaret måste man väl ställa särskilt höga krav på effektivitet. Vi skickar våra pojkar till militärförläggningarna, de råkar där många gånger i svåra situationer — de åker kanske rent av ut i krig — vi satsar miljarder på vårt försvar o. s. v., har vi då inte rätt att fordra största möjliga effektivitet i det militära? Jag anser att vi inte får högsta grad av effektivitet,

om det inte finns några möjligheter att förflytta folk på sätt som hittills skett, i all synnerhet som förflyttningen skett med den urskillning som fallet varit. Med statsutskottets skrivning i här förevarande utlåtande skapas ju också största möjliga trygghet för vederbörande. Det är nämligen inte fråga om att gå hårt fram på detta område, utan förflyttningar skall vidtagas endast i undantagsfall. Jag kan inte förstå att någon kan vara otillfredsställd med statsutskottets skrivning i detta fall.

Herr talman! Jag ber att få tillstyrka utskottets hemställan.

Herr HASTAD (h):

Herr talman! Jag begärde ordet innan den sista ärade talaren hade yttrat sig, men jag vill ändå börja mitt anförande där han slutade.

Jag kan inte fatta herr Almgrens resonemang på annat sätt än att staten enligt hans mening i här ifrågavarande hänseende bör ha fullkomligt fria händer i sitt handlande gentemot tjänstemännen. Staten bör, sades det, ta den fria företagsamhetens ohämmade möjligheter till förebild i detta fall. Ja, men det är ju inte så detta ärende ligger till. I stället är det statsutskottets liksom ledamöternas av denna kammare uppgift att försöka anpassa ifrågavarande bestämmelser icke till vad som i och för sig skulle kunna vara önskligt utan efter grundlagens bud, och i grundlagen stadgas att ämbetsmän, som icke är förtroendeämbetsmän, liksom sådana som tillsatts genom konstitutorial, inte kan avsättas annat än efter laga rannsaking och dom. Det är detta faktum vi här har att hålla oss till.

Den disponibilitetsstat som upprättats kan användas för två syften. Dels kan den tjäna ändamålet att bereda viss lön åt sådana ämbetsmän, som enligt § 35 regeringsformen när som helst kan entledigas, alltså s. k. förtroendeämbetsmän, och dels kan — enligt det

Avskaffande av skyldigheten för vissa högre militära och civilmilitära befattningshavare att underkasta sig överförande på disponibilitetsstat.

stadgande som antogs efter statsutskottets beredning 1942 — även sådana militärer, som icke är förtroendeämbetsmän, avskiljas ur aktiv tjänst. Frågan om grundlagsenligheten i detta var mycket starkt satt i fråga 1942, liksom fallet var 1946, när samma beslut kom att gälla för polisen. Från flera håll väcktes då motioner, i vilka man hänvisade till grundlagens förbud mot sådana åtgärder.

Man kan möjligen förstå att det under kriget kunde finnas ett visst behov av extraordinära rättsmedel på det militära området, försåvitt man inte på annat sätt kunde kommendera ifrågavarande officerare till annan tjänstgöring eller avsätta dem på grund av försummelse i tjänsten i grundlagsenlig ordning. Jag fick det bestämda intrycket, när vi under kriget genomförde systemet med disponibilitetsstat, att detta skedde uteslutande med tanke på de exceptionella behov som kriget skapat. Det mest anmärkningsvärda i denna sak är emellertid, att samtidigt som detta beslut tillkom via statsutskottet, så beslöt konstitutionsutskottet, som har grundlagens vårdande om hand, att förorda en skrivelse till Konungen med begäran om en utredning av ämbetsmännens rättsställning. Denna skrivelse föranledde mig veterligt inga protester från något håll. Tvärtom ansåg man allmänt att det var önskligt att här försöka bringa grundlag och praxis i så nära samklang med varandra som möjligt. Riksdagen upprepade samma skrivelse fyra år senare, när frågan på nytt blev aktuell.

Det är dessa fakta vi här har att hålla oss till. Eftersom herr statsrådet och chefen för civildepartementet nu är närvarande, vill jag ställa den frågan till honom: Vad är det för motiv som har väglett regeringen, när regeringen inte har efterkommit dessa från riksdagen två gånger uttalade önskemål om en utredning rörande revision av §§ 35

och 36 regeringsformen, så att de bringas mera i samklang med samhällslivet i dag?

Jag vill ytterligare betona, att när man infört denna bestämmelse om oavsätlighet i regeringsformen, så har det inte skett så mycket med hänsyn till ämbetsmännens privata intressen som med hänsyn till statens allmänna intressen. Staten har intresse av att vederbörande befattningshavare har en självständig ställning. Det var den utgångspunkten man hade 1809 liksom tidigare, ända från Gustaf II Adolfs tid, då denna fråga först reglerades. Man har naturligtvis tagit en viss risk härvidlag: det kan hända att en ämbetsman skulle kunna ersättas av en bättre. Men om man ser det generellt och principiellt, så har man haft den uppfattningen, att det med hänsyn till förvaltningens grannliga uppgifter gentemot allmänheten och ur rättslig säkerhetssynpunkt är en utomordentlig fördel, att ämbetsmännen har ungefär samma skyddade ställning som domarna har. Det är alltså inte tjänstemännens intresse utan det är de allmänna samhällsintressena, som denna paragraf har att tillgodose.

Från den synpunkten kan det inte för mig, herr Lindholm, vara avgörande vilken ståndpunkt som personalorganisationen intar i denna fråga. Personalorganisationen har ju uteslutande intresse av att tillse, om nu någon medlem skall avföras från aktiv stat, att han hålles ekonomiskt skadeslös. Det är en naturlig ståndpunkt ifrån personalorganisationens sida. Men här har vi att beakta de allmänna intressena, och det är inte alls självklart att de allmänna intressena och personalorganisationens intressen sammanfaller. Personalorganisationens mycket mjuka — skulle jag vilja säga — ställningstagande gentemot statsmakterna i dessa frågor kan inte enligt min mening vara ett avgörande argument för oss.

Avskaffande av skyldigheten för vissa högre militära och civilmilitära befattningshavare att underkasta sig överförande på disponibilitetsstat.

Jag har bara velat framföra dessa synpunkter, vilka jag också tidigare framfört i denna kammare, 1942 och 1946, när dessa frågor var aktuella. Nog synes det mig, som om vi nu skulle ha kommit så långt bort ifrån kriget med dess exceptionella krav, att vi kunde kosta på oss den utredning som riksdagen upprepade gånger har begärt. Och såvitt jag förstått har riksdagens intentioner åsyftat att i huvudsak bibehålla det stora värde, som ligger i att vi har en oavhängig grupp av ämbetsmän, men att man samtidigt kan diskutera de former, under vilka man med tillbörliga garantier kan tänka sig någon uppmjukning av dessa bestämmelser. Såsom det nu är finns det väl ingen paragraf i regeringsformen, som är så föga hävdad och så föga respekterad som den 36 §.

Jag skall inte gå in på det spörsmål, som särskilt har tagits upp i utskottets utlåtande och i reservationen. Det ligger i sakens natur, herr talman, att jag med min allmänna utgångspunkt kommer att rösta för reservationen.

Herr STAXÅNG (h):

Herr talman! Jag nödgades begära ordet i anledning av herr Lindholms senaste anförande — inte på grund av dess första del, ty den bestod ju huvudsakligen av ett upprepande av vad han förut hade sagt, men jag häpnade när jag hörde avslutningen av detta anförande.

Hur kan herr Lindholm tala om valår i anknytning till denna fråga? Då måste man ha en alldeles speciell uppfattning om valfrågor. I detta fall kunde jag inte tänka mig, att en fråga som denna skulle kunna nämnas i sammanhang med »ett valår». Det är för mig fullkomligt obehörigt hur man kan avsluta ett anförande i detta ärendet med en sådan hänsyftning.

Vidare måste jag personligen reagera, när herr Lindholm påstår att jag

kommit med en förvrängning i denna fråga. Jag har korrekt och med erkännande redovisat utskottets uppfattning och har hänvisat till annat material, som är fogat till utskottets utlåtande. Något annat material har jag icke hänvisat till. Jag tycker därför att det är egendomligt att man kan göra gällande, att jag härvidlag skulle ha kommit med förvrängningar. Det är inte jag, som är diskuterad om hur man använder material i en riksdagsdebatt, det kanske jag har rätt att framhålla för kammaren.

Chefen för civildepartementet, herr statsrådet LINGMAN:

Herr talman! Herr Håstad ställde en fråga till mig, vilka åtgärder regeringen hade vidtagit i anledning av riksdagens begäran om utredning beträffande tillämpningen av §§ 35 och 36 i regeringsformen.

Jag vill då fästa uppmärksamheten vid att dessa frågor berördes i det arbete, som har utförts av förhandlingsrättsutredningen. Det är helt naturligt att dessa frågor måste komma upp i samband med frågan, huruvida tillämpningen av den s. k. allmänna förhandlingsrättslagen även skulle kunna gälla för de statsanställda. Det problem som då kommer i förgrunden är huruvida de statsanställda skall kunna tillerkännas strejkrätt. På det sättet kom frågan upp i det sammanhanget. Man frågade sig då naturligtvis: På vilket sätt skall en oavsättlig tjänsteman kunna tillgripa arbetsnedläggelse? Skall oavsättligheten gälla på så sätt, att staten är förhindrad att avsätta en tjänsteman, medan tjänstemannen skall kunna strejka? Eller skall han begära tjänstledighet för att strejka? Och hur skall det gå när han efter frånvaron kommer tillbaka?

Det var via den diskussionen man kom in på denna fråga, och jag vill hänvisa till det betänkande utredningen avgivit, där dessa frågor inte är lösta

Avskaffande av skyldigheten för vissa högre militära och civilmilitära befattningshavare att underkasta sig överförande på disponibilitetsstat.

men omnämnda. Arbetet är inte avslutat utan kommer att fortsätta. Det visade sig efter remissbehandlingen, att denna stora fråga sönderfaller i en mängd delfrågor, som sannolikt måste utredas var för sig, och det är efter den allmänna överblick förhandlingsrättsutredningen givet som man får möjlighet att bena upp de olika frågeställningarna och börja behandla dem.

Riksdagens begäran är alltså inte bortglömd eller nonchalerad på något sätt, men vi vill ha olika utredningars resultat insatta i deras rätta sammanhang, så att det inte skall uppstå ett dubbelarbete.

Detta är det svar jag skulle vilja ge på herr Håstads fråga vad gäller prövningen av dessa paragrafer i regeringsformen.

Herr LINDHOLM (s):

Herr talman! När jag lyssnade till herr Håstads anförande för en stund sedan, fäste jag mig vid att han talade om denna fråga mera från rent principiella utgångspunkter och därvid speciellt tog upp frågan om oavsättligheten. Jag förmodar att det var ett förbiseende som gjorde, att herr Håstad inte då erinrade sig, att disponibilitetsstaten på försvarets område egentligen inte är någonting annat än den övergångsstat, som vi har inom den civila förvaltningen. Det är i sak ingen egentlig skillnad på dessa två ting och de tillämpas båda — jag skulle tro övergångsstaten i större utsträckning än disponibilitetsstaten.

Herr Håstad säger att han inte tillmäter personalorganisationens inställning så särskilt stor betydelse, därför att den ju egentligen bara har att tillvarata de rent ekonomiska intressena hos sina medlemmar, under det att samhället har intresse av fria ämbetsmän, som genom sin oavsättlighet har möjlighet att fritt föra sin talan.

Jag vill göra en liten fråga i anknyt-

ning till dessa herr Håstads reflexioner: Har disponibilitetsstaten tillämpats på ett sådant sätt, att det har rubbat de grunder varom herr Håstad talade beträffande Ca-tjänsterna? Jag tror jag vågar säga att disponibilitetsstaten ingalunda har tillämpats så, ty det har ju inte rätt någon oenighet om det berättigade i att de som hittills överförts på disponibilitetsstat har förts dit. Den enda diskussion som varit har gällt datum för tillämpningen av disponibilitetsstaten i ett fall, och där skilde det på en månad. Herr Håstad vill väl inte göra gällande, att just detta datum var det väsentliga i denna angelägenhet?

Herr HÅSTAD (h):

Herr talman! Jag skall först be att få framföra mitt tack till statsrådet Lingman för hans beredvillighet att omedelbart vilja svara på min fråga. Jag vill alls inte bestrida, att det finns ett sammanhang mellan den Alexandersonska kommitténs betänkande och det spörsmål som uppkommit här. Å andra sidan kan det väl inte vara tänkbart att de frågor, som vi just i dag diskuterar, om ämbetsmännens allmänna rättsställning, har den bästa utgångspunkten i en diskussion om ämbetsmännens strejkrätt. Det är givet, att om ämbetsmännen skulle tillerkännas strejkrätt, måste staten ha rätt till lock-out eller andra motåtgärder, men det är något helt annat; det är ett begränsat, i och för sig mycket svårt arbetsmarknadsproblem. Jag tror därför fortfarande, att detta problem om § 36 och förvaltningens rättssäkerhet endast kan lösas isolerat. Emellertid tar jag fasta på vad statsrådet här har sagt, nämligen att denna fråga alls inte har stoppats undan i departementet utan att man fortfarande ägnar den uppmärksamhet.

Sedan vill jag gentemot herr Lindholm framhålla, att det väl ändå inte är möjligt att hävda att man, därför

Avskaffande av skyldigheten för vissa högre militära och civilmilitära befattningshavare att underkasta sig överförande på disponibilitetsstat.

att man tillämpat en viss disponibilitets- eller avgångsstat i form av övergångsstat, också är berättigad att utan vidare tillämpa samma system vid annat avskiljande från tjänst. Ingen har väl velat tolka § 36 så, att den skall lägga hinder i vägen för önskliga omorganisationer inom statsförvaltningen. Det kan inte sägas vara ett hinder för en rationell, ändamålsenlig och tidsenlig uppordning av förvaltningen. Det kan bli nödvändigt i vissa fall att skapa övergångsstat, om ett ämbetsverk reorganiserar eller upphör och vissa tjänstemän, som kanske är gamla, inte kan överföras till annan tjänst. Det är ju någonting som inte alls antastar själva frågan om rättssäkerheten och förvaltningens oberoende. Härvid måste såvitt jag förstår samhällets intresse av en rationellt organiserad förvaltning vara det primära. Men detta kan inte berättiga till att utan vidare förfara på samma sätt, om det gäller att av andra individuella skäl avskilja en ämbetsman från aktiv tjänst.

Jag har fortfarande den uppfattningen, att det vore högeligen av behovet påkallat att reglera dessa frågor om avgångsstaten i grundlagsenlig ordning och inte, såsom nu, uppenbart handla mot grundlagens bud. Det är detta jag velat framhålla. För övrigt har jag inte velat gå in på de enskilda fallen, så mycket mindre som jag inte själv känner till alla dessa tio fall och alltså inte kan ha någon egen uppfattning beträffande dem. I varje fall har jag eller någon annan inte fått tillräckligt material för ett bedömande.

Chefen för civildepartementet, herr statsrådet LINGMAN:

Herr talman! Jag blev något förvånad över herr Håstads senaste inlägg, där han säger, att ämbetsmännens rättställning väl inte kan vara beroende av hur man löser deras fråga om förhandlings- och strejkrätt. Om de eventuellt

skulle tillerkännas strejkrätt bör ju staten som arbetsgivare ha möjlighet till något motdrag, eventuellt genom lockout. Men kommer man inte i så fall in på tjänstemännens rättställning? Låt oss säga att det uppkommer en konflikt inom ett förvaltningsområde och staten som arbetsgivare lockoutar övriga tjänstemän. Kan det inte med mycket starkt fog göras gällande, att man då har angripit deras rätt? Det blir i så fall en rättsfråga, såvida inte herr Håstad eventuellt menar att tjänstemännen skall avstångas från tjänstgöring men uppbära lön under tiden. Man skulle alltså inte kunna komma åt lönen. Det är möjligt att frågan huruvida lön då skall utgå bör närmare övervägas, men för närvarande kan inte staten i ett sådant sammanhang som arbetsgivare avsätta en tjänsteman och beröva honom lönen. En lockout eller avstångning måste under sådana förhållanden innebära att tjänstemannen uppbär lön under tiden.

Jag förmenar att herr Håstads egen sammankoppling av dessa frågor visar, att de hör mycket intimt samman, och jag tror nog att herr Håstad innerst inne måste ge mig rätt i, att man måste bedöma dessa problem med hänsyn till deras sammanhang.

Herr HÅSTAD (h) kort genmäle:

Herr talman! Jag undrar om inte herr statsrådet missförstod vad jag här yttrade.

Jag förstår mycket väl, att om det är fråga om införande av kollektiva förhandlingar för statstjänstemännen uppstår det otaliga svåra problem om strejkrätt, om eventuell lockouträtt o. s. v. Alla dessa problem uppkommer emellertid just med anledning av tvister rörande löner, anställningsvillkor eller liknande. Det finns inga andra samhälleliga intressen involverade däri. Vad som däremot diskuteras här och vad riksdagen skrev om år 1942 och år 1946,

Avskaffande av skyldigheten för vissa högre militära och civilmilitära befattningshavare att underkasta sig överförande på disponibilitetsstat.

det var att en befattningshavares skiljan-
de från tjänsten på grund av andra skäl
än arbetsmarknadsskäl inte borde kun-
na ske i annan ordning än som regleras
i grundlagen, vilken för detta ändamål
borde överses och revideras. Jag vid-
håller därför, herr statsråd, att det inte
finns något direkt sammanhang mellan
dessa två frågor, och i varje fall har
vi ännu inte, Gud ske lov kanske jag
skall säga, kommit så långt, att vi be-
höver reglera frågan om strejkrätt och
lockouträtt för staten gentemot ämbets-
männen. Men väl har vi det andra pro-
blemet kvar, och då har det syntts mig
vara naturligt att ta det isolerade pro-
blemet först och sedan vänta och se, om
vi verkligen till slut måste vidtaga
grundlagsändringar även för att reglera
själva arbetsmarknadsproblemet för
statstjänstemännen.

Herr STÅHL (fp):

Herr talman! Det är två saker jag har
behov av att konstatera innan denna
debatt är slut. Det första är, att statsrå-
det, om jag inte missuppfattade honom,
meddelade, att denna fråga i linje med
förhandlingsrättskommittén så småning-
om kommer att tas upp vid den tid-
punkt, att den kommer in i sitt rätta
sammanhang. Om det förhåller sig så
finns det, skulle jag vilja säga, anled-
ning för riksdagen att nu genom att
följa reservationen stryka under beho-
vet av en översyn i detta avseende.

Om jag däremot icke fattade herr
statsrådet rätt utan det var hans me-
ning, att denna fråga hädanefter icke
alls komme att beröras, synes mig detta
utgöra dubbel anledning att rösta för
reservationen i syfte att säga ifrån, att
det här föreligger en oklarhet, som
måste elimineras för att vederbörande
befattningshavares rättsställning skall
tryggas.

Den andra punkten jag ville berö-
ra var herr Lindholms uttalande, att

det enda kontroversiella beträffande
disponibilitetsstatens användning i
praktiken är ett fall, det Meyerhöfferska,
som jag tidigare talat om, och att det
där gällde endast en tidsskillnad på en
månad, som inte kunde anses vara av-
görande. Jag vill emellertid understry-
ka för kammarens ledamöter vad fallet
Meyerhöffer gällde. Det var en militär
befattningshavare, som efter många års
tjänst begärde avsked från den 1 juli,
vid vilken tidpunkt han skulle erhålla
en viss pension och vissa andra ekono-
miska förmåner. I stället för att få
dessa förmåner avskedades han — jag
vågar säga på grått papper — en må-
nad i förväg. Därigenom gick han mis-
te om en del av de ekonomiska förmå-
ner som han hade haft rätt till om han
hade fått avsked den dag han själv be-
gärde, och dessutom fick han naturligt-
vis — vilket för honom måste ha varit
minst lika smärtsamt — en fläck på det
anseende och den ställning som han
hade förskaffat sig inte minst under
sina år som inspektör för infanteriet.

Det går icke, herr Lindholm, att neg-
liger detta och tala om en bagatell där
det bara skilde en månad enligt alma-
nackan. Det var i stället betydelsefullt
framför allt för vederbörandes känsla
av heder och förtjänst, men också ekono-
miskt. Och detta vittnar om att här
icke finns den trygghet i rättssäkerhets-
avseende som vederbörande har rätt att
åtnjuta. Skall man kunna ge befattnings-
havarna denna trygghetskänsla är enda
möjligheten att följa reservationen.

Chefen för civildepartementet, herr
statsrådet LINGMAN:

Herr talman! Herr Håstad skiljer
mellan samhällsintresset och tjänste-
männens intresse. Jag har nog den
uppfattningen, att dessa intressen inte
kan hållas helt åtskilda utan många
gångar sammanlöper, och detta var väl
också anledningen till att riksdagen
begärde en utredning angående möjlig-

Avskaffande av skyldigheten för vissa högre militära och civilmilitära befattningshavare att underkasta sig överförande på disponibilitetsstat.

heterna för en vidgad förhandlingsrätt för tjänstemännen.

Vad som följer av detta måste beröra både tjänstemännen och samhället. Om det uppstår en lönekonflikt med tjänstemän eller med andra grupper, så är det också ett samhällsintresse, hur den löses och vilka möjligheter man har att lösa den. Man kan inte enligt mitt sätt att se göra en så skarp gränsdragning att man på den ena sidan har samhällsintresset renodlat och på den andra sidan tjänstemännens eller andra löntagares intresse renodlat, utan de flyter ihop. Det är på denna punkt man får dessa beröringar då det gäller paragraferna 35 och, framför allt, 36.

Herr Håstad säger att det uteslutande är ett statsintresse att tjänstemännen är oavsättliga. Jag är inte alls säker på att tjänstemännen innerst inne har den uppfattningen. Därför är det ju nödvändigt att man får se på frågan i ett enda sammanhang och om den eventuellt kommer i ett annat läge om man ändrar förutsättningarna för löneförhandlingarna.

Jag skall inte ta upp vad herr Ståhl sade. Jag fick det intrycket, att herr Ståhl inte har läst förhandlingsrättskommitténs betänkande. Han utgick ifrån att kommittén kommer att fortsätta med den här frågan. Nu är det ju så att kommittén har slutfört sitt arbete och avlämnat sitt betänkande. Frågan är hur man skall hantera de problem som återstår och som, efter den kritik som detta betänkande har blivit utsatt för från olika remissmyndigheter, visar sig inte kunna lösas enligt de linjer som kommittén drog upp. Det måste således bli en fortsättning på arbetet på något sätt, och jag vidhåller att även denna fråga måste uppmärksammas i det sammanhanget.

Herr HÅSTAD (h):

Herr talman! Jag vill bara framhålla att det är en alldeles evident skillnad

mellan de två problem vi här diskuterar. När det gäller arbetsmarknaden är det fråga om kollektiva åtgärder emot grupper. Vad vi här diskuterar är däremot frågan om individuella åtgärder mot någon viss tjänsteman, som anses böra avföras från aktiv stat på grund av någon olämplighet. Därför har dessa frågor enligt min mening helt olika principiella utgångspunkter. Även om de kanske har en gemensam punkt så till vida, att de berör en och samma paragraf i regeringsformen, är det i grund och botten två diametralt motsatta problem det gäller. Därför hade det enligt min mening inte varit något hinder för regeringen att ta upp den ena frågan först och den andra sedan.

Herr RUBBESTAD (bf):

Herr talman! Efter den uppläggning som herr Håstad vill ge denna fråga i och med att han talar om statstjänstemännens oavsättlighet, vill jag bara deklarerat att jag tror att den dagen snart bör vara inne, då paragrafer, som skyddar tjänstemännen i det hänseendet, skall avlägsnas ur grundlagen.

Rörande denna fråga om disponibilitetsstat och detta utlåtande från statsutskottet anser jag, att det som här förordas av utskottet är att rekommendera, och jag yrkar bifall till detsamma.

Överläggningen var härmed slutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på bifall till den vid utlåtandet fogade reservationen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Staxäng begärde likväl votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 118, röstar

Ja;

Lag om moderskapshjälp m. m.

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den vid utlåtandet fogade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom upprensning. Därvid befanns, att flertalet av kammarens ledamöter röstat för ja-propositionen, vadan kammaren bifallit utskottets hemställan.

§ 12.

Föredrogos vart efter annat

statsutskottets utlåtande nr 119, i anledning av väckt motion om förbättrade pensionsförmåner för vissa sjömän;

bevillningsutskottets betänkanden:

nr 50, i anledning av väckt motion angående vissa ändringar i kommunal-skattelagen med anledning av de vidtagna ändringarna i stadgan om ersättning för riksdagsmannauppsdragets fullgörande;

nr 51, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag angående debitering och uppbörd av sjukförsäkringsavgifter, m. m., såvitt propositionen hänvisats till bevillningsutskottet; och

nr 52, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändring i förordningen den 19 november 1914 (nr 383) angående stämpelavgiften, m. m.; samt

första lagutskottets utlåtanden:

nr 20, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändring i lagen den 6 juni 1925 (nr 170) om polisväsendet i riket; och

nr 24, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av en den 31 mars 1954 avslutad överenskommelse mellan Sverige och Japan angående skydd av rättigheter på den industriella äganderättens område, vil-

ka berörts av det andra världskriget, m. m.

Kammaren biföll vad utskotten i dessa utlåtanden och betänkanden hemställt.

§ 13.

Lag om moderskapshjälp m. m.

Föredrogos andra lagutskottets utlåtande nr 32, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om moderskapshjälp m. m., dels ock i ämnet väckta motioner.

Genom en den 12 mars 1954 dagtecknad proposition, nr 144, vilken hänvisats till lagutskott och behandlats av andra lagutskottet, hade Kungl. Maj:t, under åberopande av propositionen bilagda i statsrådet och lagrådet förda protokoll föreslagit riksdagen att

dels, jämlikt § 87 regeringsformen, antaga vid propositionen fogade förslag till

lag om moderskapshjälp och

lag angående ändring i lagen den 3 januari 1947 (nr 1) om allmän sjukförsäkring,

dels ock antaga vid propositionen fogat förslag till förordning angående ändrad lydelse av 18 § förordningen den 15 juni 1934 (nr 264) om erkända arbetslöshetskassor.

I samband med propositionen hade utskottet behandlat elva i anledning av densamma väckta motioner, nämligen

inom första kammaren

nr 468 av herr *Mogård*,

nr 469 av fru *Carlqvist m. fl.*,

nr 481 av herr *Johansson, Anders, m. fl.*,

nr 482 av fru *Svenson* och herr *Andersson, Alvar*,

nr 492 av herrar *Ewerlöf* och *Svärd* samt

inom andra kammaren

nr 601 av herr *Gustafsson* i *Bogla*,

nr 602 av fru *Eriksson* i *Stockholm*

m. fl.,

Lag om moderskapshjälp m. m.

nr 622 av herrar *Ericsson* i Näs och *Larsson* i Hedenäset,

nr 623 av fru *Sjöstrand m. fl.*,

nr 633 av herrar *Hjalmarson* och *Birke* och

nr 634 av herr *Hagård m. fl.*

Utskottet hemställde,

A. att riksdagen, med avslag å motionerna I: 468 och II: 601, I: 492 och II: 633 ävensom motionen II: 634, såvitt denna avsåge ändringar i det genom propositionen framlagda förslaget till lag om moderskapshjälp samt avskaffande av mödrahjälpen, måtte bifalla förevarande proposition;

B. att motionerna

1) I: 481 och II: 623,

2) I: 482 och II: 622 samt

3) II: 634, såvitt denna avsåge skrivelse till Kungl. Maj:t angående tilläggspenning för i hemmet arbetande kvinnor, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

C. att motionerna I: 469 och II: 602 måtte anses besvarade genom vad utskottet i motiveringen anförde.

Vid utlåtandet hade fogats ett särskilt yttrande av herr *Lundgren* och fröken *Wetterström*.

Vidare hade reservationer avgivits:

I. vid utskottets hemställan under B.

av fru *Svenson*, herr *Kronstrand*, herr *Carlsson* i Bakeröd, fröken *Höjer* och fru *Sjöstrand*, som ansett att utskottet i denna punkt bort hemställa, att riksdagen i anledning av motionerna I: 481 och II: 623, I: 482 och II: 622 samt II: 634 måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa att utredning angående ökning av moderskapshjälpen för hemarbetande mödrar samt mödrar, som deltog i mannens förvärvsarbete eller som eljest icke hade rätt till tilläggspenning, snarast måtte komma till stånd;

II. vid utskottets hemställan under C.

av herr *Grönkvist*, fru *Johansson* i Norrköping samt herrar *Lundberg* och *Johansson* i Södertälje, som ansett att

utskottet i nämnda punkt bort hemställa, att riksdagen måtte — med bifall till motionerna I: 469 och II: 602 — besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t uttala, att mödrahjälpen huvudsakligen borde utgå som en kontanthjälp och en uppmjukning av nuvarande normer ske, så att hjälpen kunde ges efter generösare grunder.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Fru *JOHANSSON* i Norrköping (s):

Herr talman! Det är med verklig tillfredsställelse som man går att besluta i den fråga som nu föreligger för riksdagens kamrar. Det har länge stått klart, att den moderskapspenning på 75 kronor, som infördes 1938 och som då betydde en hel del, sedan lång tid inte varit tillräcklig för att ens tillnärmelsevis lösa de ekonomiska problem som föreligger vid en barns börd. Med det nya förslaget om moderskapspenning på 270 kronor blir det en väsentlig förbättring, en förbättring som vi hälsar med stor tillfredsställelse. Dessa 270 kronor kommer väl i allt väsentligt att lösa de ekonomiska svårigheter som är förenade med barns börd, såvida inte den ekonomiska ställningen för familjen är alltför nedbruten.

Man kan ju också få ett tillägg till denna grundpenning på 270 kronor, nämligen barn tillägget på 2 kronor om dagen, om man har hemmavarande barn under tio år och som behöver vård vid moderns frånvaro från hemmet vid förlösningen. Med dessa förbättringar kan man nu säga att verklig hjälp kan komma mödrarna till del vid de tillfällen då en ny världsmedborgare skall komma till världen.

Propositionen innehåller också ett förslag om tilläggspenning, som skall utgå till förvärvsarbetande mödrar under den tid de avhåller sig från förvärvsarbete. Härmed tillfredsställs ett gammalt krav från de förvärvsarbetande kvinnornas sida. Vi har två lagar

Lag om moderskapshjälp m. m.

som i sina bestämmelser tillerkänner kvinnorna rätt till ledighet under havandeskap och barnsbörd. Vi har arbetarskyddslagen, som förbjuder en kvinna att komma tillbaka till sin anställning förrän sex veckor har gått efter en barnsbörd. Det står också där att barnaföderskan helst bör ta sig ledigt redan sex veckor före barnsbörden. Denna skyddslag syftar väl mest till att skydda kvinnorna genom att hindra dem från att komma tillbaka till sitt arbete förrän de återvunnit så pass mycket krafter, att de kan orka med arbetet utan att skada sin hälsa för framtiden. Vi har också en annan sociallag som ger en kvinna möjlighet att i samband med en barnsbörd ta ledigt sex månader, fördelade hur hon vill, före och efter barnsbörden. Spädbarnsdödligheten, som förr var mycket stor i vårt land, har ju minskat undan för undan genom olika åtgärder. När man införde denna lag syftade man till att möjliggöra en sådan åtgärd, nämligen att låta mödrarna stanna hemma hos sina barn under den mest ömtåliga delen av deras levnad. Detta är således en lag som syftar till att förbättra ställningen för både modern och den nyfödde. Men det har varit en omständighet som gjort att dessa båda lagar nästan hängt i luften. Man har inte tänkt på vad modern skulle leva av under den tid, då hon inte har förvärvsarbete, antingen på grund av att hon enligt arbetarskyddslagen är förbjuden att arbeta eller på grund av att hon velat utnyttja den andra sociala lagen och ta ledigt under sex månader. Genom förslaget om tilläggspenning till förvärvsarbetande mödrar har nu också den ekonomiska sidan av saken ordnats.

Det har avgivits två reservationer i anledning av det framlagda förslaget. Den reservation, där man yrkar avslag på hela förslaget, skall jag inte alls stanna inför. I den andra reservationen yrkas att det skall företas en utredning om frivillig tilläggsförsäkring

och om en höjning av barntillägget till 6 kronor om dagen. I motioner, som utskottet haft att behandla, har man framhållit att de förvärvsarbetande kvinnorna skulle genom tilläggspenningen komma i en bättre ställning än de hemmavarande kvinnorna och att de senare också borde få möjlighet att genom en frivillig försäkring skaffa sig en tilläggspenning under havandeskapet och i samband med barnsbörden. När det gäller förslaget om frivillig tilläggsförsäkring har emellertid departementschefen själv sagt, att han åtminstone inte för tillfället anser sig kunna gå i författning om en utredning, då man ännu vet så litet om hur den frivilliga sjukförsäkringen kommer att utfalla. Departementschefen framhåller att det finns all anledning att hoppas att den nya sjukförsäkringen skall visa sig förmånlig, så som den nu utformats, men att det finns risk för att en frivillig tilläggsförsäkring för blivande mödrar skulle kunna öka avgifterna på ett sätt som skulle verka avskräckande på en hel del och som skulle vara betungande för de mindre inkomsttagarna. Socialförsäkringsutredningen har räknat litet på saken och kommit till det resultatet, att en frivillig överförsäkring av detta slag skulle höja avgiften till sjukkassan från cirka 39 till 65 kronor om året, vilket ju inte är någon liten höjning.

Av dessa skäl har också utskottet avisat förslaget om en utredning angående frivillig tilläggsförsäkring. Vi anser att man bör avvakta och se vilka möjligheter förslaget till moderskapshjälp ger, innan man börjar att utreda frågan om nya åtgärder för att tillförsäkra kvinnorna en högre sjukpenning.

Vad det gäller reservationens yrkande om en höjning av barntillägget från föreslagna 2 kronor till 6 kronor om dagen för de hemmavarande kvinnorna, så tror jag inte att man kan göra en sådan kategorisklyvning att man säger att de hemmavarande kvinnorna

Lag om moderskapshjälp m. m.

numera skulle behöva ett högre barn-tillägg än de förvärvsarbeteande kvinnorna. Moderskapspenningens 270 kronor skall ju räcka till för att täcka de ökade utgifterna i samband med barns-börden, och tilläggspenningen skall endast utgöra ersättning för de inkomst-bortfall som mödrarna får vidkännas, när de under viss tid måste avhålla sig från förvärvsarbete. Om man håller isär detta, skall man nog finna, att förslaget på denna punkt är utformat på ett tillfredsställande sätt.

Förslaget upptar också en tredje punkt, nämligen att mödrahjälpen skall behållas, därför att det, när ekonomin är särskilt söndertrasad, kan behövas ett ytterligare tillägg förutom moderskapshjälpen och den tilläggspenning, som de förvärvsarbeteande mödrarna kan få. Det har talats både för och emot ett bibehållande av mödrahjälpen, men Kungl. Maj:t har stannat för att den skall behållas åtminstone under en viss övergångstid.

Några av oss här i riksdagen — nästan samtliga socialdemokratiska kvinnor — har nu motionerat om att mödrahjälpen, om den skall vara kvar, skall utgå som kontanthjälp, så att det inte blir som hittills, att en del av den utgått kontant medan det beträffande återstoden förekommit ett visst förmynderskap genom att den utgått in natura. När mödrahjälpen infördes, var det säkert klokt att samtidigt införa detta förmynderskap med tanke på den ekonomiska ställningen i familjerna. Då fattades många gånger allting i utrustningen i ett hem, och när man tänker på husmödrarnas urgamla sed att försaka för egen del för att kunna ge den övriga familjen vad den behöver förstår man, att det många gånger kunde vara bra med föreskrifter om vad pengarna fick användas till. Nu är förhållandena helt annorlunda. Mödrarna får moderskapspenningen på 270 kronor kontant och får använda den till vad de anser behövligt. Skall man då

samtidigt till dem, som har ett hem med dålig ekonomi och som förutom moderskapspenningen behöver mödrahjälpen, säga, att när det gäller mödrahjälpen kan man icke anförtro dem ett bestämt belopp utan att tala om för dem vad pengarna skall användas till och se till att dessa även användes på det sätt man har bestämt?

Ingen sociallag har väl numera sådana bestämmelser, att man, om man t. ex. skall handla i en affär, måste ha en lapp med sig från vederbörande hjälporgan för att visa att man handlar för de pengar man fått av detta. Det är därför vi i utskottet har reserverat oss för att man i skrivelse till Kungl. Maj:t skall begära, att mödrahjälpen skall utgå kontant.

Vi har också uttalat, att vi vill ha en generösare tillämpning av mödrahjälpen. Förslag därom framfördes i fjol men gick då inte igenom. Socialstyrelsen skrev redan förra året, att man borde ändra normerna för mödrahjälpen, och jag tycker därför att riksdagen på denna punkt kunde gå med på vad vi säger i reservationen. Meningen är inte att man skall ge större belopp utan att normerna skall göras sådana, att de åtminstone någorlunda rättar sig efter det nuvarande penningvärdet, så att inte en familj måste befinna sig i allra yttersta nöd för att kunna få någon nytta av mödrahjälpen.

Med vad jag här anfört ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan under punkterna A och B och till reservationen av herr Grönkvist m. fl. under punkten C.

I detta anförande instämde herr *Lundberg* (s), fru *Wallin* (s), herr *Persson* i *Appuna* (s), fru *Löfqvist* (s), herr *Lundqvist* (s), fru *Johansson* i *Skövde* (s), fru *Eriksson* i *Hallstahammar* (s), fru *Nilsson* (k), fru *Lindskog* (s) och fröken *Sandell* (s).

Herr **HAGÅRD** (h):

Herr talman! I anslutning till före-

liggande ärende kan man ännu en gång konstatera hur lätt det är för de svenska statsmakterna att komma in på avvägar, då det gäller formerna för socialpolitisk verksamhet och hur svårt det är för dem att komma ifrån en felaktigt inslagen väg.

Icke mindre än 10 år har det tagit att komma ur den försumpning av reell och organisatorisk innebörd, som socialminister Möller och hans medarbetare 1946 förde oss in i i fråga om sjukförsäkringen. Vilken tidsspillan och vilka kostnader har inte detta misstag vållat! Och när nu beträffande moderskapsförsäkringen 1937 års misstag skall rättas till efter en rad av utredningar, har regeringen ändock inte tagit steget fullt ut mot en god och rationell ordning.

Jag vill beträffande denna grupp av socialförsäkringen i korthet erinra om vad som skedde 1937. Det var 1930-talets minskade födelsetal, som tvingade regering och riksdag att ägna sin uppmärksamhet åt frågan om ekonomiskt stöd för barnaföderskorna. Redan 1935, alltså två år tidigare, bringades detta spörsmål på tal i en motion, som bl. a. gav anledning till att man tillsatte den bekanta befolkningskommissionen, som arbetade under 1930-talet. Denna motion gick på djupet och betonade bl. a. att det viktigaste vore att ernå en ändrad personlig inställning till befolkningsproblemet genom en till grunden syftande förnyelse av vårt folks andliga livssyn. Det är att märka, att dessa ord framfördes vid en tidpunkt, då vi stod i en synnerligen allvarlig situation. Nedgången i antalet levande födda barn var år 1933 alldeles påtaglig. Endast 85 000 barn föddes detta år mot tidigare normalt 135 000.

Vid 1937 års riksdag framlade befolkningskommissionen olika förslag till åtgärder. Dit hörde exempelvis bösättningslån, moderskapsspänning, moderskapshjälp och mödrahjälp. I anslutning till dessa förslag, som framlades

Lag om moderskapshjälp m. m.

av den då sittande regeringen, framfördes från samma håll som jag nyss citerade en del synpunkter av sakligt positiv innebörd. Som ett fundamentalt krav uppställdes, att de nya hjälpanordningarna inte fick öka det kaos, som då — liksom nu — utmärkte vår kommunala och sociala förvaltning. Hur blev det sedan i själva verket? Jo, det blev en splittring. Moderskapsstödet framväxte i tre olika delar: moderskapsspänningen en statlig hjälpform, moderskapshjälpen inom den frivilliga sjukförsäkringen samt slutligen mödrahjälpen som en ny statlig hjälpform med åtföljande statliga organisation i form av mödrahjälpnsnämnderna.

Det är att märka att det egentliga arbetet med mödrahjälpen kommit att utföras inom barnvårdsnämnderna. Praktiskt taget all den hjälp som hänger samman med moderskapsstöd i denna form ombesörjes f. n. av tre lokala organ, nämligen sjukkassorna, barnavårdsnämnderna och mödrahjälpnsnämnderna.

Redan vid starten av den nya ordningen 1937 framhölls, att regeringsförslaget i själva verket innebar, att en uppgift, som dittills åvilat fattigvårdsstyrelserna, överflyttades till barnavårdsnämnderna och den nyinrättade mödrahjälpnsnämnden. De 25 mödrahjälpnsnämnderna är praktiskt taget ingenting annat än fattigvårdsstyrelser i länsformat. Verksamheten är nämligen grundad på behovsprövning av barnaföderskorna. Dessa ställs sålunda under kontroll, åtminstone under den tid hjälpverksamheten pågår. Samtidigt som mödrahjälp utgår till en familjemedlem kan familjen i övrigt vara föremål för fattigvårdens understödsverksamhet. Detta är ett tydligt exempel på en splittring, som är ganska orimlig för en förståndigt tänkande människa. Förslag framfördes därför vid 1937 års riksdag att barnavårdsnämnderna ensamma skulle få klara dessa frågor och provisoriskt ombesörja mödrahjälp-

Lag om moderskapshjälp m. m.

verksamheten under väntan på en kommande nyordning. Läser man nu vad som den gången skrevs och ser det i belysning av vad som senare inträffat och samtidigt tänker på det aktuella läget, så förefaller detta uttalande naivt och alltför optimistiskt. Det är dock värt att räddas från glömska: »Såvitt vi kunna förstå borde ej längre tid än ett par år behöva förflöta innan mödrahjälpen efter vederbörande kommunala och sociala reformer kunde planmässigare och fastare inordnas i socialvården i dess helhet.»

Detta var programmet för 17 år sedan. Hur har detta blivit löst? Vi har faktiskt inte kommit längre. Socialministrarna har avlöst varandra, men någon reformator har inte uppstått inom regeringsmakten och inte heller inom det parti, som sedermera delat maktens sötma med socialdemokraterna. Jag för min enkla del har mångfaldiga gånger talat om de vedermödor och brister som varit förknippade med socialförsäkringen — särskilt när det gäller dess samordning och organisation.

Nu gäller det en detalj av denna organisation, nämligen moderskapsförsäkringen. Här skulle man ha kunnat vänta att man hade gjort ett verkligt krafttag, ett försök till förenkling i grunden och en slutlig rationalisering, sedan vi sett, att det finns ett visst intresse för att förenkla och rationalisera inom socialförsäkringen. Endast moderskapspenningen och moderskapshjälpen har emellertid sammanförts. Detta var en ganska självklar åtgärd efter sjukförsäkringens slutliga utformning och sedan yrkesskadeförsäkringen, som är oändligt mera komplicerad, samordnats med den allmänna sjukförsäkringen.

Socialministern kunde naturligtvis helt enkelt inte undgå att söka få till stånd en förenkling, men mödrahjälpen kvarstår alltså med hela sin kostsamma organisation. Egentligen skulle utskottet ha kunnat helt tillbakavisa

förslaget. Slutresultatet har emellertid blivit, att utskottet tillstyrkt ett förslag, som innebär en beklagansvärd splittring och fortfarande behåller inte mindre än tre olika organ för denna verksamhet, sjukkassa, barnavårdsnämnd och mödrahjälpnämnd.

Det finns dock en liten ljusning i detta avseende genom en händelse, som man kunde anteckna i samband med motionernas avlämnande. T. o. m. från socialdemokratiskt håll har man reagerat mot den fortsatta splittringen på detta område. På annat sätt kan inte jag fatta den motion, som är avlämnad av herrar Mogård och Gustafsson i Bogla. Jag är alldeles ense med dessa motionärer, i varje fall i princip, då vi har hävdad, att man i detta sammanhang bör söka få till stånd en förenkling så till vida att mödrahjälpen skulle kunna inrangeras i det hela genom att man höjde det kontanta bidrag alla barnaföderskor skall ha. I mitt och mina medmotionärers förslag höjs det från 270 kronor per capita till 350 kronor. Utskottet har emellertid avvisat framställningen, jag höll på att säga på sedvanligt sätt.

Socialministern liksom utskottet hänvisar till något som skall inträffa någon gång i framtiden, och detta knytes an till frågan om socialhjälpens planliga lösning. Det skall alltså ske någonting under den närmaste framtiden. Socialministern har också i samband med svar på en interpellation ställt i utsikt att någonting skall ske, och i anslutning till detta skulle man ta upp hela den stora frågan om socialvårdens organisation i detta land. Det skulle inte vara för tidigt i och för sig, men utskottet och socialministern får ursäktas att jag inte tror mycket på en verklig lösning, i varje fall inom rimlig tid. Först när vi fått en verklig fackman, som har kunskap om dessa frågor så att säga inifrån, att ta hand om hela denna angelägenhet, kan vi hoppas

Lag om moderskapshjälp m. m.

att en gång få till stånd en tillfredsställande lösning.

Ytterligare ett avsnitt av detta försäkringskomplex vill jag beröra innan jag slutar. Att förvärvsarbetande mödrar i detta sammanhang får en ersättning för inkomstbortfall finner jag självklart, och det är också en klar konsekvens av skyddslagstiftningen på detta område. Det kan dock inte hjälpas att det stöd, som den i hemmet arbetande kvinnan får, framstår som ett underskattande av hennes insatser. Jag vill erinra om att samma förhållande en gång förelåg då det gällde den obligatoriska sjukförsäkringen. Den gifta, i hemmet arbetande kvinnan ställdes till en början utanför möjligheterna att erhålla sjukpenning. Från vårt håll påpekades denna svaghet i sjukförsäkringens konstruktion genom en reservation till 1946 års beslut. Så småningom har denna olägenhet undanröjts, och den ordning, som vi nu 1953 och 1954 slutligen har skapat, får väl betecknas som ganska tillfredsställande.

Jag menar att det även i fråga om moderskapsförsäkringen bör skapas en anordning av motsvarande art. En lösning kan också skapas om viljan verkligen finns. Den i hemmet arbetande kvinnan får inte bibringas eller kvarhållas i en uppfattning, som innebär känslan av att samhället inte uppskattar hennes insatser eller inte värderar det som hennes arbete innebär.

Herr talman! Att denna gång få en ändring i överensstämmelse med vad jag här anser vara riktigt är naturligtvis fåfängt. Helst skulle jag vilja yrka på en fullständig återremiss av hela detta ärende, men det är omöjligt att så här de sista veckorna av riksdagens vårsession kunna göra ett sådant yrkande med viss tillförsikt. Därför nödgas jag för min del att hänvisa till den motion, som även fru Boman och fröken Karlsson undertecknat, nr 634 i denna kammare, där vi tagit upp dessa olika problem och försökt beveka utskottet

att i anslutning till de yrkanden, som där är gjorda, göra en rimlig lagtext. Det har utskottet naturligtvis inte sett sig föranlåtet att göra med den inställning utskottets majoritet har. Jag får hoppas att man kan få tillfälle att på nytt ta upp dessa spörsmål, ty den dagen måste nog komma, då även de synpunkter, som här är framförda, kommer att beaktas i den svenska riksdagen. Jag måste därför inskränka mig till att yrka bifall till den punkt i motionen, som är betecknad med C), där det talas om en utredning, och som står i överensstämmelse med den reservation, som är avgiven av fru Svensson m. fl. under B). Denna reservation sammanfaller nämligen med det yrkande, som vi har gjort i vår motion i punkten C). Därför vill jag hemställa om bifall till denna reservation, dock med den ändringen, att orden »en förut-sättningslös» insättes före »utredning».

Häruti instämde herr *Svensson* i Krokstorp (h) och fröken *Karlsson* (h).

Fru SJÖSTRAND (fp):

Herr talman! Jag skulle kunna börja liksom fru Johansson i Norrköping med att uttrycka min glädje över att vi har kommit så långt på detta område som vi har. Det är en glädje vi hyser även på vårt håll. Men även om en sak är bra, kan det ju tänkas att man skulle kunna göra den ännu bättre.

I propositionen har det föreslagits, som alla vet, en grundpenning på 270 kronor för alla kvinnor och dessutom ersättning för förlorad arbetsförtjänst åt yrkesarbetande kvinna. För den hemarbetande kvinnan finns ingen motsvarande ersättning. Det kan naturligtvis invändas att en hemmavarande kvinna inte råkar ut för ett inkomstbortfall på samma sätt som en yrkesarbetande. Det kan ju vara riktigt, men det blir en extra ekonomisk påfrestning för hemmet, om den hemmavarande kvinnan har barn och måste anställa extra arbetskraft under den tid hon är borta,

Lag om moderskapshjälp m. m.

likaså om hon hjälper mannen i hans förvärvsarbete. Det kan exempelvis gälla löpande göromål i ett lantbrukarhem eller en affärsrörelse, och det kan gälla en sömmerska som genom hemarbete hjälper till med familjens försörjning. Dessa kvinnor kommer att känna sig orättvist behandlade om de inte får hjälp till de utgifter som faktiskt är försorsakade av förlossningen.

När vi diskuterade den allmänna sjukförsäkringen fattade vi beslut om en frivillig tilläggsförsäkring, avsedd just för de av mig uppräknade kategorierna. Det gick att genomföra den, fastän man till en början trodde motsatsen.

Vi har nu i våra motioner föreslagit att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t skulle begära förnyad prövning av frågan om en sådan frivillig tilläggsförsäkring också inom moderskapshjälpen. Vi anser att frågan skulle behöva prövas och utredas ytterligare. Den hemarbetande modern bidrar ju genom sitt arbete både direkt och in natura till familjens försörjning, vilket också äktenskapslagen fastslår. Hon utför ju ett tidskrävande och livsviktigt arbete med vården av barnen, och då hennes arbetskraft vid ett tillfälle, när hon på grund av barns börd måste vara hemifrån, ovillkorligen måste ersättas, kan man med goda skäl också här tala om inkomstbortfall.

Utskottsmajoriteten har inte ansett det möjligt med en frivillig försäkring på moderskapshjälpens område. Reservanterna i utskottet anser emellertid att man hade bort undersöka möjligheterna härför innan man helt avfärdat frågan. Vi föreslår alltså en utredning. Vi anser nämligen att det enligt utskottsmajoritetens förslag uppstår en disproportion mellan hjälpen till de kvinnor som arbetar i hemmet och hjälpen till de yrkesarbetande.

Det enda som i detta avseende i propositionen föreslås för de hemmavarande kvinnorna är ett tillägg för kvinnor med barn under tio år av två kronor

om dagen under tio dagar, i huvudsak för de dagar då kvinnan är intagen på förlossningsanstalt eller sjukhus. Det blir alltså högst 20 kronor. Jag anser att det är en alltför obetydlig summa för att spela någon roll som ersättning för extra arbetskraft i hemmet under denna tid. Om det inte är möjligt att genomföra en tilläggsförsäkring, vilket jag anser vara den riktigaste vägen, har vi som ett alternativ föreslagit att barn-tillägget i enlighet med socialstyrelsens förslag höjes från två till sex kronor. På så sätt skulle dessa mödrar i normalfall få 60 kronor i stället för 20, och detta förslag bör enligt min mening vara ett användbart alternativ.

Herr Hagård instämde i vår reservation med ett tillägg. Jag har ingenting emot detta tillägg och ber därför att få yrka bifall till reservationen av fru Svenson m. fl. vid utskottets hemställan under B, med det tillägg som har föreslagits av herr Hagård.

I detta anförande instämde fröken *Vinge* (fp), fröken *Liljedahl* (fp) och fröken *Höjer* (fp).

Herr CARLSSON i Bakeröd (bf):

Herr talman! Jag har tillsammans med några av utskottets ledamöter fogat en reservation till detta utlåtande. Den reservationen har ju redan förts på tal av tidigare talare här, men jag skall i alla fall be att få säga några ord.

Lagen om moderskapshjälp är utan tvekan en mycket viktig detalj i det system av hjälpformer, som man söker skapa för att bereda trygghet åt människorna vid tidpunkter, när arbetsoförmåga inträder. Genom denna lag erhåller ju nu praktiskt taget alla barnaföderskor ett engångsbidrag, en s. k. grundpenning på 270 kronor. Dessutom erhåller ju kvinnor, som är obligatoriskt försäkrade för tilläggssjukpenning, också tilläggspenning med samma belopp som utgår vid sjukdom. Detta är naturligtvis i och för sig mycket välbetänkt, och denna åtgärd kommer sä-

Lag om moderskapshjälp m. m.

kerligen att lätta många bekymmer i kanske besvärliga ekonomiska situationer. Tilläggspenningen är ju, som redan nämnts här, avsedd att ersätta den arbetsinkomst, som vederbörande förlorar i samband med barnsörden, dock högst under 90 dagar.

Det är emellertid enligt reservanternas mening oriktigt, att denna förmån begränsas till att omfatta endast de kvinnor, som är anställda, medan de kvinnor som arbetar i hemmen eller i mannens förvärvsarbete ställs utanför. Denna utformning av bestämmelserna om tilläggspenningen kan vi inte anse vara rättvis. Går man ut från den alldeles riktiga synpunkten, att tilläggspenningen skall ersätta det inkomstbortfall, som kvinnan får vidkännas i samband med barnsörden, alltså ersätta den inkomst, som barnaföderskan förlorar, får man väl medge, att det inte är bara den förvärvsarbetande kvinnan, som förlorar en arbetsinkomst vid barnsörd, utan samma sak gäller ju också för de hemarbetande kvinnorna och för de kvinnor, som deltar i mannens förvärvsarbete. Också för dem betyder barnsörden ofta ganska stora ekonomiska påfrestningar. Det är ofta så, att man vid sådana tillfällen måste skaffa extra arbetskraft i hemmet, som vikarierar för husmodern, och dessutom följer utgifter av olika slag. Det borde väl därför vara en gärd av rättvisa, om möjligheter kunde beredas för de hemarbetande kvinnorna och för dem som deltar i mannens förvärvsarbete att erhålla någon form av tilläggspenning, som gjorde dem jämställda med de anställda.

Varken departementschefen eller utskottsmajoriteten har emellertid ansett det möjligt att komplettera den frivilliga sjukpenningförsäkringen med ett motsvarande skydd vid barnsörd. Jag är medveten om att ett sådant skydd vid barnsörd skulle medföra en höjning av avgifterna för den frivilliga sjukförsäkringen, men jag är inte över-

tygad om att en sådan höjning av avgifterna skulle komma att nämnvärt påverka den frivilliga sjukförsäkringens utbredning. Det kanske snarare är sannolikt, att ett sådant skydd vid barnsörd kan komma att öka intresset just för den frivilliga försäkringen.

När riksdagen fattade beslut om den allmänna sjukförsäkringen innebar ju detta bland annat, att hemarbetande kvinnor fick rätt att ta en frivillig försäkring, som ger en tilläggssjukpenning av tre kronor per dag. Reservanternas anser det vara möjligt, att en liknande bestämmelse kunde komma till stånd också när det gäller moderskapspenningen. Reservanternas har i likhet med en del av motionärerna ansett denna fråga så viktig, att man föreslagit att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att frågan om moderskapspenning i form av s. k. tilläggspenning för hemarbetande hustrur snarast måtte upptas till omprövning. Utskottet har i sin för övrigt mycket välvilliga skrivning inte velat gå med på detta, utan förutsätter i stället, att Kungl. Maj:t har uppmärksamheten riktad på detta spörsmål och upptar det till omprövning, om ytterligare stödåtgärder kommer att visa sig erforderliga.

Att behov av tilläggspenning föreligger också när det gäller de hemarbetande kvinnorna, anser vi vara känt av alla. Jag skulle därför vilja rikta en varm vädjan till departementschefen att söka åstadkomma en behövlig komplettering av denna så välbehövliga reform.

Jag ber att få yrka bifall till reservationen nr 1 av fru Svenson m. fl.

Herr NILSSON i Göteborg (s):

Herr talman! Eftersom jag är ensam från denna kammare om att i andra lagutskottet reservationslöst ha biträtt propositionen, kan jag också här förorda utskottets förslag i dess helhet. Fru Johansson har redan i huvudsak redo-

Lag om moderskapshjälp m. m.

visat utskottets ståndpunkt, och därvidlag är vi ense. Men när det i denna fråga gäller de olika hjälpformerna av mödrahjälpen är vi inte längre ense, utan jag har ansett, att där kan man med iakttagande av vad reservanterna hemställer följa utskottet. Jag var tveksam om huruvida jag skulle låta locka mig med på den reservation, som fru Johansson här har fogat till utskottsutlåtandet. I utskottets motivering säger man emellertid ifrån, att utskottet vill i likhet med socialförsäkringsutredningen uttala, att det finner det önskvärt, att mödrahjälpnsnämnderna ägnar uppmärksamhet åt möjligheterna åt att lämna mödrahjälpen kontant, där detta kan anses lämpligt. Sedan är det också på det sättet, att det förestår en revision av fattigvårdslagstiftningen, och där kommer även utformningen av de olika åtgärderna, även dem som gäller mödrahjälpen, att omprövas. Under sådana förhållanden menar utskottet att det inte kan vara lämpligt att föregripa denna översyn, som man således är beredd att utföra. Man bör därför också i det hänseendet kunna ansluta sig till utskottets förslag.

Herr talman! Jag har intet annat att tillägga än att jag yrkar bifall till utskottets förslag.

Fru ERIKSSON i Ängelholm (s):

Herr talman! Jag är delvis positivt inställd till det nya förslag om moderskapshjälp, som här föreligger, men jag ber att få göra några erinringar med anledning av bibehållandet av den behovsprövade mödrahjälpen.

Vi har, då nya sociala reformer kommit till eller då vi har reformerat gamla hjälpformer, alltid sett till att behovsprövningen tagits bort. För närvarande är det endast socialhjälpen och mödrahjälpen som är behovsprövade. Med hänsyn till socialhjälpens nuvarande utformning måste det vara fel, när man nu gör en omgestaltning på detta om-

råde, att hålla fast vid behovsprövning av mödrahjälpen.

Departementschefen säger i proposition nr 144, att det är hans avsikt att så snart som möjligt pröva frågan om en revision av fattigvårdslagstiftningen. Att en sådan bör komma till stånd utan dröjsmål, därom torde det ej råda delade meningar. Vad mödrahjälpen beträffar måste denna, om en särskild behovsprövad hjälpform vid barnsbörd framdeles över huvud taget visar sig erforderlig, till sin utformning röna väsentlig inverkan av den blivande socialhjälpen, säger departementschefen.

Utskottet trycker också på detta i sitt utlåtande. Med de försäkringsformer som vi nu har, behöver man inte, om man blir sjuk, arbetslös eller uppnår den ålder då man behöver dra sig tillbaka, be om hjälp som är behovsprövad. Vid barnsbörd skall däremot ett visst skikt av kvinnor söka denna tillkrånglade hjälp, som skall gå genom barnavårdsnämnderna, som i sin tur skall ha särskilt folk som skall göra noggrann och ingående utredning. Ansökningen skall sedan från barnavårdsnämnden med dess yttrande gå till länets mödrahjälpnsnämnd och tillbaka till barnavårdsnämnden, som har att verkställa beslutet. Räkningarna skall sedan granskas av länsstyrelsen. Man kan säga att detta är ett verkligt kineseri.

Kvinnor som söker denna hjälp vet dessutom inte, om de kan få någon. Det kan ibland dröja veckor, innan man får reda på från mödrahjälpnsnämnden, huruvida man blir tilldelad någon hjälp eller inte. Varje kvinna bör veta, att hon vid barnsbörd har rätt till en snar och god ekonomisk hjälp.

Få hjälpformer har varit så diskuterade som mödrahjälpen med sin behovsprövning och med de ojämnheter som följer härmed. Både stat och kommun och även den enskilde skulle besparas det tidsödande arbete som är förenat med denna utredning, om mödrahjälpen i sin nuvarande form avskaffades.

Lag om moderskapshjälp m. m.

Socialstyrelsen har genom de normer, som den tillställt mödrahjälpnämnderna, sökt få något så när enhetliga beslut, men dessa normer är enligt min uppfattning för restriktiva. De omfattar enligt mitt begrepp det rena socialvårds-klientelet. Jag kan bara därom säga, att kvinnor som föder första barnet kan få 600 kronor, om makarnas gemensamma inkomst inte överstiger 37 kronor i veckan på lägsta dyrort och 42 kronor i veckan i Stockholm. Är inkomsten däremot 110 kronor i veckan på lägsta dyrort och 125 kronor i veckan i Stockholm, får man inte någon hjälp alls. Det anser jag vara i underkant.

Med hänsyn till vad departementschefen har anfört i propositionen angående socialvårdens ordnande, ber jag, herr talman, att i nuvarande läge få ansluta mig till den av fru Johansson i Norrköping m. fl. avgivna reservationen.

Herr andre vice talmannen övertog nu ledningen av kammarens förhandlingar.

Fru BOMAN (h):

Herr talman! Jag kunde ha låtit mig nöja med att instämma i det anförande som herr Hagård höll nyss — jag delar till fullo hans inställning — men jag vill gärna tillägga något angående hemkvinnornas och de i jordbruket arbetande kvinnornas möjlighet att försäkra sig för inkomstbortfall.

Jag har aldrig riktigt kunnat fatta, varför man har lämnat dessa grupper utanför. Redan när vi diskuterade detta 1946 funderade jag över denna sak, och frågan är fortfarande olöst.

Åtskilliga talare har här varit inne på och bevisat, att det uppstår ett inkomstbortfall även för den kvinna som — om jag nu tar uttrycket i min mun, sätter jag stora citationstecken omkring det — »bara är hemarbetande». En barnfödsel betyder stora utgifter för henne, och såvitt jag förstår är väl en utgift utöver det vanliga alltid lika med ett inkomst-

bortfall. Det har i det sammanhanget anförts, att en hemarbetande kvinna under en tid måste leja hjälp för hemarbetet. Ja, man vet inte på förhand hur förhållandena kan komma att gestalta sig för henne efter förlossningen. Hennes hälsa kan bli försämrad, och det kan ta lång tid innan hon på nytt på ett fullgott sätt kan sköta arbetet i hemmet. När man därför jämför den hemarbetande och den förvärvsarbetande kvinnans ekonomiska förhållanden, har jag alltid haft klart för mig, att den senare ur såväl ekonomiska som andra synpunkter har det bättre ställt. Låt mig här få utveckla hur jag har kommit till denna uppfattning.

Det finns kvinnor, som ur rekreationssynpunkt skulle må väl av att få lämna hemmet några timmar om dagen och ägna sig åt något förvärvsarbete. Då skulle hon komma ifrån de dagliga sysslor, som nu sliter på henne dag efter dag. I många förvärvsarbetande kvinnors dagliga sysselsättning ligger en möjlighet till avkoppling — inte alltid, men möjligheten finns där, och många hemarbetande kvinnor skulle som sagt behöva denna stimulans. För många hemmakvinnor föreligger också ett starkt behov av att för den egna och för familjeekonomiens skull komma hemifrån och ägna sig åt arbete på annat håll. Åtskilliga har emellertid en stor barnskara där hemma och saknar därför möjlighet härtill. Redan möjligheten att kunna komma hemifrån för att arbeta med något annat, som ger ekonomiskt utbyte, måste vara ett plus för de flesta hemmakvinnor. Men när det gäller jordbrukarhustrurna är det ett särskilt förhållande. De står i regel vid mannens sida och är medarbetare i hans företag. Jag vill här bara peka på det faktum, att när man räknar ut ett jordbruks bärkraft, avkastning och lönsamhet, tar man alltid med en viss summa, som jordbrukarens hustru förutsättes tjäna in. När man räknar så i ena fallet, tycker jag att man skall räk-

Lag om moderskapshjälp m. m.

na denna kvinna som förvärvsarbetande även vid andra tillfällen, då behov föreligger för henne att säkerställa sig i sådana situationer som vi här diskutera.

Herr Hagård och övriga reservanter har i denna fråga ställt ett yrkande om en förutsättningslös utredning, som tar sikte på att lösa dessa problem, eller i varje fall att öppna dörren för jordbrukarhustrurna att få en möjlighet att säkerställa sig mot ekonomiska svårigheter vid barnsörd. Sådana möjligheter saknar de för närvarande, men jordbrukarhustrurna bör inte utgöra ett undantag härvidlag. De bör ha samma villkor som andra kvinnor i detta avseende.

Det har sagts att en försäkring blir så dyrbar, att många kvinnor kommer att anse sig inte ha råd att betala avgiften för densamma, men jag säger: låt dem få avgöra det själva! Öppna bara dörren och ge dem möjligheter, som anser sig ha råd att vara med i en tilläggsförsäkring.

Herr talman! Med dessa ord ber jag att få yrka bifall till reservationen, med det ändringsyrkande herr Hagård har ställt.

Fru ERIKSSON i Stockholm (s):

Herr talman! När man lyssnade på fru Bomans anförande, fick man den föreställningen, att det här rör sig om en mycket stark undervärdering av de hemarbetande kvinnorna, att det föreligger ett missförstånd från socialministerns sida och att han inte har sett till att vi har fått en frivillig försäkring för dem, i vad gäller moderskapsförsäkringen. När man med utgångspunkt från frågan om en frivillig moderskapsförsäkring talar om de hemarbetande kvinnornas värde, jämfört med de förvärvsarbetandes, har problemet fått sådana proportioner att det saknar all rim och reson. Om man vill diskutera moderskapsförsäkringen efter sådana linjer, så är man inne på fel spår.

Det väsentliga här är, att man har löst det gamla kravet på en ersättning för de kvinnor, som av arbetarskyddslagens bestämmelser är förhindrade att arbeta under tiden kring förlossningen, då de bör ha ersättning för inkomstbortfall. Vidare är det mycket viktigt att denna fråga har lösts generellt för alla kvinnor i vårt land. Vi har fått en lösning, som inte endast innebär ersättning till industriens kvinnor för deras inkomstbortfall, utan vi har som sagt fått en generell försäkring, där hela mödraklientelet tagits över en kam. Försäkringsfrågan är inte löst kategorivis utan omfattar alla kvinnor som föder barn.

Det är viktigt att komma ihåg, att vi här har att göra med en försäkring, som inte är alldeles fristående. I stället är det så, att den sjukförsäkring, som vi i fjol fattade beslut om — och vilken fru Boman inte ville vara med om att tillstyrka — drar med sig moderskapsförsäkringen. Därmed följer också, att den senare försäkringen är inplacerad i sjukförsäkringen och att samma system gäller för båda. Moderskapsförsäkringen skall finansieras med avgifter efter samma system som gäller för sjukförsäkringen, och grunderna för ersättningsarna är desamma i båda fallen. Vi har med andra ord fått en moderskapsförsäkring med vanliga sjukpenningklasser.

Om man tar detta i betraktande blir man inte så upprörd över att kvinnorna när de, som man räknar med, ligger högst tio dagar på BB och får 3 kronor per dag också får ett barntillägg på 2 kronor liksom i sjukförsäkringen. Den frivilliga försäkringen har man ju talat varmt för men därvidlag förbigått hela den redovisning av svårigheterna, som både proposition och utskott anfört och som visar, att om man skall ha en frivillig försäkring, så blir det en försäkring, där avgifterna blir dryga och inte bara läggs på den som skall ha försäk-

ringen utan också på försäkringsklientelet i övrigt.

Det är väl inte tänkt här enligt vad som sagts, att det skall vara ett direkt statligt bidrag utöver vad man har i sjukpenning. Man har inte tänkt sig en extrasumma åt de hemarbetande, såvitt jag förstår, utan man har tänkt sig en frivillig försäkring efter försäkringsmässiga grunder inom sjukförsäkringens ram. Vid sådant övervägande — såvitt jag kan förstå har det övervägts så — har man ansett svårigheterna så pass stora och fördelarna så små och nackdelarna så stora för dem som skall ta denna försäkring, alltså det frivilliga försäkringsklientelet som skall betala det hela, att man inte ansett en frivillig försäkring vara någon vinst. Därmed har man emellertid inte yttrat sig om värdet av de hemarbetande kvinnornas arbete och kvinnornas i förvärvsarbete, utan det hela är helt enkelt en teknisk fråga. Vill man diskutera saken bör man helst komma med förslag, som eliminerar de svårigheter som redovisats av utredningen och propositionen.

Om man nu är så intresserad av de hemarbetande kvinnorna och säger, att de har behov av större ersättning, när en förvärvsarbetande kvinna kan få så pass hög ersättning som upp till 1 800 kronor efter en inkomst på 14 000 kronor om året, och har man särskilt på högerhåll varit intresserad av denna sak, så förstår jag att man där måste gå på reservationen II, i vilken just tages sikte på de hemarbetande kvinnorna, som har det allra sämst ställt och kan komma i fråga för mödrahjälp. Innan jag närmare går in på frågan om mödrahjälpen vill jag säga, att jag tycker att det är litet fullt att börja spela på avund mellan de hemarbetande kvinnorna och de förvärvsarbetande, därför att de senare får tilläggsförsäkring. När tjänstemännen fått denna fråga löst har det inte hörts ett ord om orättvisa, men så fort det gäller att plåna ut skillnaden mellan kroppsarbe-

Lag om moderskapshjälp m. m.

tare och tjänstemän sätter man lidelserna i rörelse, vilket jag finner ojust. Om man vill klassutjämning skall man hälsa denna reform på detta avsnitt av den sociala verksamheten som ett steg framåt, liksom jag för min del finner, att sjukförsäkringen tar ett steg framåt i samma riktning. Den behovsprövade mödrahjälpen behövs enligt min mening fortfarande som en hjälp till dem som har det sämst ställt, och när man vet att det kan röra sig om belopp upp till 600 kronor, kan man naturligtvis inte med berått mod avvisa den behovsprövade hjälpformen, därför att det är så många som behöver denna hjälp. Men man kan inte komma ifrån att det är litet otidsenligt, att vederbörande för att få dessa pengar dels skall nödgas komma ned till inkomstgrader, som är så låga att, såsom tidigare sagts, vederbörande nästan tillhör socialvårdsklientelet, dels skall tillhöra dem som är väldigt illa ställda i ekonomiskt avseende och har många barn omkring sig. Den som skall få det högsta beloppet måste höra till de mycket små inkomsttagarna. Vid en något högre inkomst, utgår inte maximibeloppet, men vederbörande får kanske en hundralapp, eller låt mig säga 200 kronor, pengar som kan vara till nytta för en hemarbetande kvinna inom låglöneramen, kanske med flera barn. Men även då skall man tvingas att gå till en affär med en rekvisition i handen, ty man är inte betrodd att själv få hand om hundralappen utan får naturahjälp. Detta måste ju te sig litet futtigt att godta, samma dag som det antas en reform, som dock ger ett rätt bra kontantbelopp till dem som har förvärvsarbete. Man kan tycka att det ser illa ut, inte att dessa får så mycket, men att de, som behöver hjälpen särskilt väl och inte får så stora kontantbelopp, därtill får hjälpen på ett sätt som är mindre trevligt. Mödrahjälpen ligger dock under en nämnds prövning, och barnavårdsnämnden känner det klientelet det

Lag om moderskapshjälp m. m.

är fråga om och kan bedöma om det gäller familjer, som kan förväntas använda hundralappen på rätt sätt. Därför menar jag att det vore väldigt bra om vi nu — det är ganska länge sedan vi bestämde denna behovsprövade hjälp — såge att tiden rullat undan en bit, och vore beredda att inte längre ha en naturhjälpelinje såsom allennarådande inom denna form av hjälpverksamheten. Jag har inte sagt att man helt skall stryka metoden att ge naturhjälp, men att man bör ha möjlighet att ge kontant-hjälp till folk, som man har anledning tro kommer att använda pengarna på bästa sätt.

Författningen om mödrahjälp säger ingenting om att denna skall vara in natura eller i kontanter, den ger möjlighet att hjälpa på bästa sätt. Naturhjälp är anbefalld i föreskrifter, utfärdade av socialstyrelsen, och därför borde man kunna begära att dessa föreskrifter blir mer tidsenliga, beträffande de mest behövande, det hemarbetande klientelet, som främst kommer att lita till mödrahjälp. De ogifta kvinnorna, yngre i allmänhet, har väl ett förvärvsarbete när de blir gravida, och de får tilläggsförsäkring.

Ömmar man för de hemarbetande kvinnorna bör man se till, att de som har det allra sämst får hyggliga villkor när de skall få denna behovsprövade mödrahjälp, så att man kommer ifrån den hårda inkomstprövning som nu gäller, kommer ifrån den allennarådande naturalinjen och övervägande går på kontantlinjen, som föreslås i en motion och som man också i reservation II har tillstyrkt.

Jag vill inte säga något om det förslag som kommit upp efter socialstyrelsens skiss, att man eventuellt skulle kunna ge barn tillägg på sex kronor under den tid en moder ligger på BB. Nog finns det behov av några kronor extra, det är inte tal om annat, men detta bryter i alla fall ramen för den försäkringen. Jag hänvisar till sjukför-

säkringen, av vilken detta förslag är en del, och anser att man måste böja sig för likformigheten härvidlag.

Fru BOMAN (h) kort genmäle:

Jag vill bara till fru Eriksson i Stockholm säga, när hon påstår att jag använt tillfället att utspela olika grupper mot varandra, att jag tror mig ha mindre vana än fru Eriksson vid en klassificering av människor, något som jag anser vara ovärdigt. Jag har bara pekat på att det finns grupper som saknar denna möjlighet till en frivillig försäkring. Samtidigt kan jag kanske tala om för fru Eriksson, att jag varit med om att rösta för sjukförsäkringen i denna kammare innan fru Eriksson kom hit.

Fröken HÖJER (fp):

Herr talman! Till en början vill jag livligt instämma i fru Johanssons i Norrköping och fru Sjöstrands uttalanden om värdet av att vi har denna moderskapsförsäkring till behandling i riksdagen. Det är bara en liten detalj som jag nu skulle vilja ta upp.

Fru Eriksson i Stockholm har här talat om att vi bör bestämma något generellt, något så mycket som möjligt lika för alla. Det är just anledningen till att jag är med om reservation nr I vid utskottets hemställan under B. Man önskar alltså att få en försäkring som ger ersättning för bortfallen inkomst. Nå hur är det nu med de hustrur som i hemmet deltar i mannens förvärvsverksamhet? De har ingen inkomst i pengar. Man kan nästan säga att de har en inkomst in natura — fru Sjöstrand har påpekat detta förut.

Man har under den tidigare utredningen framhållit att det har varit stora svårigheter att begränsa denna grupp, och fru Eriksson har alldeles speciellt tryckt på denna svårighet. Jag underskattar den inte, jag tror att det finns en viss svårighet därvidlag, men här

Lag om moderskapshjälp m. m.

har dock framkommit ett förslag från socialstyrelsen om en något förbättrad hjälp just till denna grupp — som mänskligt att döma borde vara mycket lätt att avgränsa — nämligen genom att höja barntillägget från två till sex kronor till dem som har barn under tio år, under den tid modern ligger kvar på förlossningsanstalten. Någon måste ta hand om barnen, det är alldeles uppenbart att någon måste gripa in. Antingen måste mannen stanna hemma från sitt arbete, där han i så fall förlorar en inkomst, eller också måste någon utifrån komma till hjälp. Två kronor räcker inte, det är alldeles uppenbart. Man tycker då att en sådan fråga åtminstone skulle kunna få diskuterats.

Alltså, här har vi begärt en utredning, och vi har pekat på en möjlighet att göra det hela litet mera rättvist för den grupp, som man har svårt att få med. Nu har det också tillagts att utredningen bör vara förutsättningslös. Det är detta som jag pekat på, att man ifrån riksdagens sida vill uttala att här föreligger något som man inte bör släppa utan som man bör fortsätta att arbeta på för att få fram en rättvisare hjälp åt denna grupp. I annat fall blir inte denna reform så generellt likvärdig som vi alla önskar att den skall bli.

Med anledning av vad jag här anfört kommer jag, herr talman, att rösta för reservation I med de tilläggsyrkanden som fru Sjöstrand i dag har framställt.

Fru ERIKSSON i Stockholm (s) kort genmäle:

Samma sak måste ju gälla beträffande barntillägget inom sjukförsäkringen som inom moderskapsförsäkringen — också där borde man ha yrkat på högre barntillägg för hemmakvinnorna. Det är precis samma situation men därvidlag har, såvitt jag vet, intet krav framförts.

Chefen för socialdepartementet, herr statsrådet STRÄNG:

Herr talman! Jag kan gärna göra den deklarationen, att jag tycker kammarens kvinnliga ledamöter har en viss prioritet att tala i denna speciella fråga, men eftersom jag blivit tvingad att skaffa mig en egen uppfattning i och med att jag står för propositionen, så har jag ändå, herr talman, ett behov att, bara i allra största korthet, kommentera själva debatten.

Jag inregistrerar självfallet med glädje de superlativa omdömena om att frågan om moderskapsförsäkringen nu är löst. Det har ju sagts uppskattande ord från alla läger på den punkten, och det må vara mig tillåtet att säga, att vi kunnat lösa denna fråga — som har varit föremål för ett tiotal olika utredningar tidigare, vilka samt och synnerligen har havererat — tack vare att vi haft systemet för den obligatoriska sjukförsäkringen att lägga i botten.

Vad man vänt sig mot har varit vissa detaljer, och de har i första hand hänfört sig till den i propositionen och av utredningen mera sekundärt behandlade frågan om mödrahjälpen. När fru Eriksson i Ängelholm sade — hon är för övrigt inte ensam, utan de flesta av talarna har varit inne på samma tankegång — att principen om kontanthjälp eller naturahjälp i den mödrahjälp, vi kommer att få hädanefter, är ett så essentiellt spörsmål, så gjorde jag den reflexionen, att det har varit ganska tyst om denna speciella tvistefråga under de sista åren. Om jag inte minns fel får man gå tillbaka till 1940-talet för att finna att riksdagen ägnat något intresse åt huruvida mödrahjälpen skall utgå in natura eller kontant. Frågan var naturligtvis mera essentiell tidigare, när mödrahjälpen var den dominerande formen för hjälp åt kvinnor vid barns-börd, men genom att moderskapsförsäkringen nu kommer att så att säga ta bort det väsentliga av mödrahjälpens innebörd, blir själva problemet mödra-

Lag om moderskapshjälp m. m.

hjälp mera sekundärt än det har varit hitintills. Följaktligen är också problemet om natura- eller kontanthjälp ett mindre problem.

Nu tillåter jag mig att inte ha någon alldeles speciell uppfattning. Jag kan ge fru Eriksson i Stockholm rätt när hon säger, att utvecklingen gör att hjälpen i form av rent kontantbidrag mer och mer träder i förgrunden, och 1930-talets linjer om naturahjälpen kanske har sett sina dagar. Men jag har också lagt märke till att i den reservation, som står sist i utlåtandet, har reservanterna inte velat göra rent bord med principen om naturahjälpen. Man har uttryckt sig så pass försiktigt att man sagt, att i *huvudsak* bör ett kontantsystem tillämpas. Detta ger mig ett intryck av att man kanske inte är färdig att så där utan vidare säga om det skall vara fifty-fifty, om det skall vara i huvudsak det ena eller i huvudsak det andra. Jag tror att de mest energiska förespråkarna för kontantlinjen är litet tveksamma, huruvida man skall byta ut naturalinjen i form av tandvård till en ren kontantbetalning till den blivande modern.

Vi står nu inom departementet i begrepp att angripa frågan om en ny socialvårdslag, och denna kommer att få en viss betydelse även för dessa frågor. Där kommer bl. a. problemet upp om vi i fortsättningen över huvud taget skall hålla oss med en organisation för denna verksamhet i form av mödranhjälpsnämnder eller om vi skall förlägga denna hjälpform till ett kommunalt centralt organ. Det är vår tanke att på allvar angripa frågan nu i sommar, och vi hoppas att nästa år kunna presentera riksdagen ett förslag.

Jag har då sagt mig: skall man, när man är så osäker om var man skall lägga gränsen för naturalinjen och kontantlinjen, ge sig in på att skriva beställningar om dessa saker, då man ändå får upp frågan i ett större sammanhang inom en ganska snar framtid?

Jag är medveten om att när förslaget till ny socialvårdslag kommer, där man inte kan underlåta att intressera sig för detta problem, kan riksdagen väl ha andra uppfattningar än regeringen om var gränsen mellan naturalinjen och kontantlinjen skall gå. Men att på förhand fixera den linjen till att i huvudsak vara det ena eller det andra, innan man i vanlig ordning fått se på problemen, tror jag inte är lyckligt, och jag har nog kommit till den slutsatsen, att den sista reservationen kanske är litet för snabbt skriven i dagsläget.

Jag skall även säga några ord om den andra reservationen, som rör möjligheterna för hemmakvinnorna att komplettera sin grundpenning, 270 kronor, med en frivillig försäkring. I det sammanhanget har fröken Höjer uttalat sitt intresse för den av socialstyrelsen lanserade tankegången, att hempenningen till den gifta kvinnan under dessa dagar skulle höjas från 2 till 6 kronor. Och visst kan man ha veneration för denna tankegång, men som alltid kostar ju bra och goda saker en del pengar, och det visar sig att man får vara beredd att satsa ungefär 2½ miljon kronor, om man vill bestämma sig för att hempenningen skall vara 6 kronor i stället för 2 kronor. Det är nog för de flesta av oss en så pass kraftigt tilltagen summa, att om man inte omedelbart kan säga var pengarna skall tagas, är man kanske inte heller beredd att säga att vi skall dra på oss denna kostnad.

Sedan kan man självfallet fråga: Varför skall inte den gifta kvinnan ha möjlighet att komplettera sin grundmoderskapspenning med en frivillig försäkring efter modell den obligatoriska sjukförsäkringen? Jag föreställer mig att detta »varför» har redovisats tidigare i denna debatt — jag har tyvärr inte haft möjlighet att vara med hela tiden — men de flesta försäkringssakkunniga är nog rätt säkra på att man

Lag om moderskapshjälp m. m.

genom frivilligheten får ett klientel, som intar en alldeles speciell ställning, försäkringsmässigt sett. Det blir de unga kvinnorna, de som har de rent naturliga och biologiska möjligheterna att få barn, som kommer att begagna sig av denna möjlighet till frivillig komplettering, och när denna tid är passerad har de väl inte något större intresse av att stå kvar i den frivilliga försäkringen. Denna blir därför relativt dyr och tung, opropor­tionerligt dyr och tung om den bedömes på det vanliga, generella försäkringsmatematiska sättet. Det kan naturligtvis sägas, att man får ta även detta och lägga kostnaderna på folkhushållet och övriga sjukkassemlemmar. Jag har emellertid sett saken så, att de nya avgifter vi går ut med den 1 januari 1955 ändå är så pass höga, att man får tänka sig för både en och två gånger innan man lägger på något mer. Detta är orsaken till att läkemedelsreformen är så ytterst försiktigt utformad. Det är också orsaken till att moderskapsförsäkringen icke har fått kosta mer än ett par kronor per år för varje medlem i den obligatoriska sjukförsäkringen.

Om man skall komplettera förslaget med en frivillig försäkring för de icke förvärvsarbetande husmödrarna, kan man ju knappast begära ett större bidrag från staten än det 20-procentiga bidrag, som utgår till den frivilliga sjukförsäkringen, och de kvarvarande 80 procenten kommer att medföra en ganska kraftig premiehöjning. Allt är relativt, men jag kan säga att den blir ganska kraftig mot bakgrunden av vad premiehöjningen över huvud taget blir på grund av att moderskapsförsäkringen föres in.

Genom dessa praktiska överväganden har man helt enkelt kommit fram till att en frivillig kompletteringsförsäkring för de hemmavarande husmödrarna kanske inte utgör en så populär linje när den skall omsättas i praktiken.

Man kan naturligtvis här också ta upp

alla andra principiella argumenteringar, som legat i botten. Förlorar den hemmavarande kvinnan någon inkomst på samma sätt som den förvärvsarbetande kvinnan? Man kan ha delade meningar om detta. Det kan sägas, att den gifta hemmavarande kvinnan naturligen är i den konditionen, att hon kan behöva leja någon som hjälp i hemmet, kanske inte bara den första veckan eller de första tio dagarna efter nedkomsten utan både tre och fyra veckor framöver, och då får hon vidkännas en extra belastning. Men hon är ändå inte i samma situation som den förvärvsarbetande kvinnan, som blir av med hela sin förtjänst under de 90 dagar hon enligt gällande arbetarskyddslag skall avhålla sig från arbete. Om man ger sig in på frågan om likställigheten — och ingen kan väl beskylla mig för att vara fiende till likställigheten; något helt annat torde jag väl ha visat i många andra sammanhang under min verksamhet på denna post — och vill driva likställigheten alltför långt, kan det tänkas, att man för in en så pass svårbedömbär faktor som frågan, huruvida den gifta kvinnan verkligen avhåller sig från sitt normala arbete under dessa 90 dagar precis som den förvärvsarbetande kvinnan avhåller sig från sitt normala arbete under de 90 dagarna. — Det reses här en del problem, som är ömtåliga att klara ut på ett riktigt sätt, och när utredningen ställts inför dessa frågor och haft möjlighet att bedöma dem och argumentera i lugn och ro, har resultatet blivit vad vi här ser i den proposition, som nu ligger på kammarens bord. Vid regeringsbehandlingen har vi också ansett, att dessa argument varit så starka, att vi inte velat göra någon förändring på denna punkt. Jag tror därför, herr talman, att det är det lyckligaste att denna kammare, på samma sätt som första kammaren gjort, följer utskottets förslag på de båda kontroversiella punkterna, som emellertid, det är jag ange-

Lag om moderskapshjälp m. m.

lägen att sluta med, är små detaljfrågor i det stora problem, som vi här går att besluta om.

Herr talmannen återtog nu ledningen av förhandlingarna.

Fru SJÖSTRAND (fp) kort genmäle:

Herr talman! Av diskussionen framgår, att vi inte har så särdeles olika synpunkter på denna fråga och att vi vill mödrarnas bästa, var och en på sitt sätt. Statsrådet Sträng säger, att de hemmavarande kvinnorna inte förlorar någon arbetsförtjänst på samma sätt som de förvärvsarbetande kvinnorna. Detta är naturligtvis alldeles riktigt, men de hemmavarande kvinnorna får vidkännas en ökning av sina utgifter som kan jämföras med detta inkomstbortfall.

Jag begärde emellertid inte ordet för att säga detta utan för att få citera några fakta rörande kostnaderna för moderskapsförsäkringen. Statsrådet Sträng framhåller, att vi inte har råd med hur mycket som helst, och det är givetvis riktigt. Jag har inte propositionen till hands, men jag har publikationen »Från Departement och Nämnder», nr 24 för förra året, där det intagits en sammanställning över vad moderskapsförsäkringen kommer att kosta. Jag citerar: »Totalkostnaderna för både moderskapsförsäkringen och mödranhjälpen beräknas till 52,5 milj. kr. om året. Med avräknande av nuvarande kostnader till motsvarande ändamål stannar dock nettokostnaden vid hälften därav. Reformen beräknas sålunda medföra en kostnadsökning av 26,1 milj. kr. fördelad med 13,9 på de försäkrade, 7,2 på arbetsgivarna och 5,0 på staten.» När man då vet att staten på mödranhjälpen kommer att spara in emot 5 miljoner kronor, tar det ju nästan ut vartannat. Det blir alltså de hemarbetande mödrarna som strängt taget får sitta emellan.

Fru JOHANSSON i Norrköping (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag delar inte helt socialministerns syn på denna fråga. Socialministern säger, att mödranhjälpen kommer att spela en sekundär roll under den nu gällande moderskapsförsäkringen. Det är riktigt, men jag tycker att man just från den utgångspunkten skulle kunna ändra mödranhjälpen så, att den kan utgå kontant till dem som behöver det. Ty vilka är det som kommer att behöva mödranhjälp? Det är de hemmavarande kvinnor som på grund av att det finns många barn i familjen eller på grund av andra omständigheter har så dåligt ställt, att de behöver ytterligare hjälp utöver de 270 kronorna. När alla andra kan få sin hjälp kontant, varför skall man misstro det klientel som finns kvar? Varför skall man inte våga anförtro 100 eller upp till 150 kronor åt dem som kan få mödranhjälp utan att laborera med lappar som de skall ha i handen när de går in i en affär för att handla? Jag tycker det spelar så liten roll, eftersom det blir ett rätt litet antal som kommer att få mödranhjälp.

Vi har vidare begärt att mödranhjälpen skall lämnas efter mera generella grunder än nu. De normer som mödranhjälpsnämnderna har att gå efter är så låga i förhållande till vårt nuvarande penningvärde, att man skall vara i stor nöd för att kunna få mödranhjälp. Jag vidhåller att dessa frågor behöver undersökas.

Ordet »huvudsakligen» har för mitt vidkommande kommit med av misstag. Det är taget ur motionen, men jag har inte tänkt på att det skulle komma in i reservationen.

Herr HAGÅRD (h) kort genmäle:

Herr talman! Socialministern lämna- de i sitt anförande en upplysning som jag girigt lystrade till och som jag särskilt vill markera. Han sade att stunden nu är inne då vi skall ta upp den stora

Lag om moderskapshjälp m. m.

socialvårdsreformen, och han antydde till och med att vi måhända skulle få oss den förelagd under 1955 års riksdag. I så fall är en del av det jag tidigare sagt i dag bemött. Jag är emellertid skeptisk mot allt som kommer i form av dylika löften, eftersom jag är besviken och har varit besviken i flera år. Jag är också medveten om att socialministern säkert kan finna skäl som förklaring. När socialministern låter socialhjälpslagen och allt som sammanhänger med behovsprövning komma under riksdagens behandling, löses frågan om naturahjälp och kontanthjälp inom mödrahjälpen av sig själv. Jag förmodar att det inte är meningen att vi fortfarande skall ha dubletter av fattigvårdsstyrelse. Mödrahjälpsnämnderna kommer att försvinna och behovsprövningen att förläggas till ett enda organ.

Man måste väl ändå erkänna, herr socialminister, att även de bästa förslag kan ha sina skönhetsfläckar. Jag måste säga att de i hemmet arbetande kvinnorna har anledning att ställa sig litet frågande till det förslag som här har lagts fram. Det har en sådan skönhetsfläck som jag tror man skulle kunna tvätta bort, och därför har jag anslutit mig till den reservation som funnit plats i utlåtandet.

Jag vill också begagna tillfället till att säga några ord till fru Eriksson i Stockholm, som undrade varför högern anslutit sig till reservationen. Jag vet inte om det var en fråga eller ett konstaterande, men i vilket fall som helst vill jag passa på tillfället att undervisa fru Eriksson om att det i detta ärende finns en motion av tre representanter för den grupp jag tillhör. De har tagit upp detta som en central punkt i sitt resonemang, och det är anledningen till att högerns representanter har intagit denna ställning.

Fru ERIKSSON i Stockholm (s):

Herr talman! Socialministern sade att reservanterna och motionärerna inte

själva var färdiga med frågan, huruvida det skall utgå kontant hjälp eller naturahjälp — han slöt sig till detta av att vi skrivit »i huvudsak kontant hjälp». Men om det nu har funnits nästan utslutande naturahjälp och mycket litet kontanthjälp — kostbidraget har ju kunnat ges kontant — borde det väl vara lättare att slussa över försiktigt. Säger man »i huvudsak kontant hjälp», har man givit efter för det motstånd som på sina håll kan finnas mot en ändring. Jag tycker det skulle vara lättare än om man bestämt sade, att man absolut bara vill ha kontanthjälp — då kunde man pröva saken närmare än man gjort när man framställt detta önskemål.

Sedan sade socialministern, att motionen och reservationen förefaller litet snabbt skrivna. Ja, men det var ju också snabbt beslutat att vi skall få en utredning om en ny socialvårdslag, som man skall börja fundera på redan i sommar. Det kunde vi inte sluta oss till av de papper vi hade sett. Om vi hade vetat detta, hade vi kanske med större förtröstan kunnat låta propositionen passera utan att göra några anmärkningar beträffande mödrahjälpen. Nu ser det ju hoppfullt ut, hur det än går med motionen. Men när man alltså anser att det är bättre med kontanthjälp, så borde man väl kunna göra ett uttalande till förmån för motionen, ty det blir ju ändå ett nytt övervägande ganska snart.

Chefen för socialdepartementet, herr statsrådet STRÅNG:

Herr talman! Till fru Johansson i Norrköping vill jag säga, att jag skulle ha blivit mycket besviken, om hon gått upp i talarstolen och deklarerat att hon delade mina synpunkter i en fråga, där hon reservationsvis framfört en annan uppfattning. Jag är fullt på det klara med att fru Johansson står för vad som sagts i reservationen.

Jag vill passa på tillfället att något korrigera vad fru Sjöstrand sade. Vad man sparar på mödrahjälpen är redan

Lag om moderskapshjälp m. m.

inräknat i slutsummorna för de kostnader som faller på staten, företagarna och de försäkrade — enligt vad fru Sjöstrand själv refererade ur de sociala nämndernas publikation. Det är tyvärr på det sättet att det inte går att ta ut denna vinst en gång till.

Vidare vill jag till herr Hagård säga, att jag är ledsen, om han har blivit besviken på löften. Därest han menar att jag inte skulle ha hållit mina löften, vore det tacknämligt att få veta vilka punkter det gäller. Att gå omkring och rent allmänt vara besviken är något som vi kanske gör litet till mans. Där emot vet jag mig inte ha givit herr Hagård något löfte som sedan ryggats.

Slutligen vill jag till fru Eriksson i Stockholm säga, att det är nog att ge mig litet för mycket beröm, om man tror mig om att handla så snabbt att hela socialvårdslagstiftningen med en gång skulle komma att göras färdig. Jag avslöjar nog ingen hemlighet, om jag säger att vi i socialdepartementet har i två år brottats med en proposition till en ny socialvårdslag och att det är frågornas besvärliga art som gjort att arbetet tagit så lång tid. Men även det allra svåraste arbete kommer förr eller senare i det läget att man börjar se slutet på det hela, och det var detta som jag nu trodde mig göra.

Fröken HÖJER (fp):

Herr talman! Av socialministerns anförande fick jag den bestämda uppfattningen att socialministern inte själv är riktigt nöjd med förslaget just på den punkt, där det har en liten skönhetsfläck, nämligen beträffande de hemarbetande kvinnorna. Varför kan man då inte fortsätta utredningen och se efter, om man kan hitta en bättre lösning? Jag håller inte med fru Eriksson i Stockholm om att det är så nödvändigt att i varenda detalj följa sjukförsäkringslagen. Det kan hända att man på någon punkt får lov att göra ett litet avsteg därifrån för att få fram

bestämmelser som är bättre. Det är om detta som den fortsatta utredningen skulle bringa klarhet.

Sedan vill jag säga några få ord om mödranhjälpen. Jag vill be kammaren att läsa vad utskottet har sagt där om. Vi har framhållit att redan med utskottets förslag har det skett en stark förskjutning mot kontanthjälp. Vi har understrukt allt vad socialministern här talat om. Det är just med tanke på att resultatet av utredningen angående socialvårdslagstiftningen är så nära förestående som jag menar att det är olyckligt att binda sig vid en princip som man i alla fall »i huvudsak» följer. Jag vill därför fullständigt instämma i vad socialministern sagt på denna punkt. Vi godtar i princip kontanthjälpen, men tycker att bedömandet av hjälpformen bör stå vederbörande socialmyndighet fritt till dess att vi har fått slutgiltiga förslag inom en mycket nära framtid, som kommer att lösa hela frågan.

Herr HAGÅRD (h):

Herr talman! Det är alltid tråkigt att behöva påminna någon, vem det vara må, om en underlåtenhet från hans eller hennes sida. Att göra en sådan påminnelse är särskilt tråkigt när det gäller chefen för socialdepartementet. Jag vill bara hänvisa socialministern till de samtal som vid tre eller fyra tillfällen förts mellan honom och mig när det gällde interpellationssvar, då vi närmast sysslade med själva organisationen av den sociala hjälpverksamheten. Organisationen av denna, herr socialminister, står i intimt samband med den socialvårdsreform som socialministern ställt i utsikt.

Chefen för socialdepartementet, herr statsrådet STRÅNG:

Herr talman! De samtal, som herr Hagård och jag har fört, har föranlett mig att presentera en liten, tunn proposition för riksdagen för något år

Undantagande av vissa arbetstagare från den obligatoriska sjukförsäkringen.
 sedan. Den propositionen klarade av de frågor jag hade lovat skulle klaras av.

Herr HAGÅRD (h):

Herr talman! Jag vill bara tillägga, att jag inte uppfattade den propositionen som ett infriande av löftena. Den berörde ju bara utanverk. Även om den var betydelsefull i sig själv, kan den ingalunda fylla anspråken på en socialvårdsreform.

Härmed var överläggningen slutad. På därå av herr talmannen framställd proposition biföll kammaren till en början utskottets hemställan i punkten A.

I fråga om punkten B gav herr talmannen propositioner dels på bifall till utskottets i punkten gjorda hemställan dels ock på bifall till den vid punkten fogade reservationen med den ändring däri, som under överläggningen föreslagits av herr Hagård och fru Sjöstrand; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övertvägande ja besvarad. Herr Hagård begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller andra lagutskottets hemställan i punkten B. i utskottets förevarande utlåtande nr 32, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den vid punkten fogade reservationen med den ändring däri, som under överläggningen föreslagits av herr Hagård och fru Sjöstrand.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom upprensning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens leda-

möter hava röstat för ja-propositionen. Herr Hagård begärde emellertid rösträkning, vadan votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgåvos 106 ja och 111 nej, varjämte 3 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit den vid punkten fogade reservationen med den ändring, som föreslagits av herr Hagård och fru Sjöstrand.

Slutligen gav herr talmannen i fråga om punkten C propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på bifall till den vid punkten fogade reservationen; och biföll kammaren utskottets i punkten gjorda hemställan.

§ 14.

Föredrogs andra lagutskottets utlåtande nr 33, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om skyldighet för arbetsgivare att lämna uppgift rörande arbetsanställning.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 15.

Undantagande av vissa arbetstagare från den obligatoriska sjukförsäkringen.

Föredrogs andra lagutskottets utlåtande nr 34, i anledning av väckta motioner om undantagande av vissa arbetstagare från den obligatoriska sjukförsäkringen.

Andra lagutskottet hade behandlat fyra inom riksdagen väckta, till lagutskott hänvisade motioner, nämligen

inom första kammaren
 nr 239 av herr *Lundqvist m. fl.* och
 nr 359 av herr *Ohlon m. fl.* samt
 inom andra kammaren
 nr 310 av herr *Kyling m. fl.* och
 nr 450 av herr *Ohlin m. fl.*

I motionerna I: 239 och II: 310, som voro likalydande, hade hemställts, att

Undantagande av vissa arbetstagare från den obligatoriska sjukförsäkringen.

riksdagen, därest det i motionerna I: 384 och II: 490 framställda yrkandet om uppskov med sjukförsäkringsreformens ikraftträdande skulle avslås, måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa dels om sådana ändringar i lagen om allmän sjukförsäkring att — därest en för tjänstemännen i allmän och enskild tjänst tillfredsställande och rättvis samordning ej kunde åstadkommas — grupper av tjänstemän, som på grund av anställningsförhållandena redan innehade likvärdigt eller bättre skydd vid sjukdom än sjukförsäkringslagen lämnade, ej skulle omfattas av den obligatoriska försäkringen, dels att förslag till sådana ändringar måtte föreläggas riksdagen senast vid 1954 års höstsession.

I motionerna I: 359 och II: 450, som voro likalydande, hade hemställts, att riksdagen för sin del måtte besluta att 28 § första stycket lagen om allmän sjukförsäkring måtte erhålla följande lydelse: »Konungen äger från sjukpenningförsäkringen i dess helhet eller viss del därav undantaga arbetstagare, som på grund av lag eller författning, utfärdad av Konungen, eller bestämmelse, som beslutats av kommun, äger uppbära lön vid sjukdom, *så ock annan arbetstagare, vars rätt till lön vid sjukdom finnes i liknande mån tryggad.*»

Utskottet hemställde,

A. att motionerna I: 239 och II: 310 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

B. att motionerna I: 359 och II: 450 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation hade avgivits av herrar *Sunne, Lundgren* och *Kronstrand*, fröken *Höjer*, fru *Ewerlöf* och herr *Rimmerfors*, vilka ansett att utskottet bort hemställa,

A. att riksdagen med bifall till motionerna I: 359 och II: 450 och med anledning av motionerna I: 239 och II: 310 måtte för sin del antaga följande

Förslag

till

Lag

om ändring av 28 § lagen den 3 januari 1947 (nr 1) om allmän sjukförsäkring.

Härigenom förordnas att 28 § lagen den 3 januari 1947 om allmän sjukförsäkring skall erhålla följande lydelse:

28 §.

Konungen äger från sjukpenningförsäkringen i dess helhet eller viss del därav undantaga arbetstagare, som på grund av lag eller författning, utfärdad av Konungen, eller bestämmelse, som beslutats av kommun, äger uppbära lön vid sjukdom, *så ock annan arbetstagare, vars rätt till lön vid sjukdom finnes i liknande mån tryggad.*

Har arbetstagare — — — utbetalda lönen.

Överenskommelse att — — — avtalet gäller.

Utgöres lön — — — kommunal inkomstskatt.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1955.

B. att motionerna I: 239 och II: 310, i den mån de icke vore besvarade med vad reservanterna anfört och hemställt, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Utskottets hemställan föredrogs. Därvid yttrade:

Fröken **HÖJER** (fp):

Herr talman! I motion nr 450 i denna kammare har, liksom en gång tidigare, begärts, att även andra än de stats- och kommunalanställda skulle kunna fritas från lagen om sjukvårdsförsäkring. Vi har nämligen menat, att de arbetstagare som har skaffat sig en sjukavlönning likvärdig med de stats- och kommunalanställdas borde få samma rätt. Om förhandlingarna löstes bäst genom att de fritogs från lagen om sjukförsäkring, skulle överenskommelse därom kunna träffas. Här gäller att ingen försämring får ske för dem som

Undantagande av vissa arbetstagare från den obligatoriska sjukförsäkringen.

har skaffat sig goda villkor vid sjukdom. Den icke initierade tycker kanske, att det inte skulle vara så svårt för arbetsgivare och arbetstagare att träffa en sådan överenskommelse i samband med den allmänna sjukförsäkringen, att vederbörande inte fick någon avsevärd försämring. Man behöver emellertid inte vara så initierad för att se, att det på många punkter blir ganska besvärligt. Tänk till exempel på dem, som ideligen är utsatta för korta infektionssjukdomar. Om de nu är borta sex å sju dagar har de sig tillförsäkrade fulla löneförmåner eller åtminstone vissa förmåner under hela tiden.

Lagen innebär, som vi alla vet, att man under de första tre dagarna inte får någon lön. Det gäller nu att komma överens om vad detta betyder för den grupp, som är särskilt utsatt för ideligen upprepade korttidssjukdomar — och den gruppen är mycket stor — och sedan jämföra detta med vad det betyder för den lilla grupp, som råkar ut för långtidssjukdomar och nu eventuellt får en bättre försäkring.

Jag har tagit upp detta för att visa att det precis som vid semesterlagen i ganska stor utsträckning kommer att bli en avvägningsfråga. I semesterlagen hade man dock skjutit in, att den som hade bättre semester innan lagen kom till skulle få behålla den semestern.

I reciten till utskottets utlåtande har man tagit som exempel en sjuksköterska, som är fast anställd i statstjänst, tar tjänstledigt därifrån med C-avdrag, alltså utan lön, och träder i tjänst hos en annan arbetsgivare. Hon skulle, säger man, om hon vore undantagen från lagen om sjukförsäkring, bli helt utan lön under sjukdomen. Jag kan inte förstå, hur hon kan bli det. När hon träder i tjänst hos en annan arbetsgivare, är ju denne skyldig att anmäla henne, och hon faller då omedelbart in under lagen om den obligatoriska sjukförsäkringen.

Det är klart, att om man skall göra undantag får man endast undanta dem som verkligen har en god sjuklön. Det finns också statligt anställda, som ännu icke kommit in i tjänstereglementet och därför inte har någon ordentlig försäkring. De skulle naturligtvis, även om de andra undantoges, bibehållas under lagen om sjukförsäkringen. Utskottets exempel är därför enligt min mening inte något bevis för att man inte skulle kunna ordna frågan.

Förhandlingarna med de statsanställda började sista dagarna i april. Det är förvånansvärt, att utskottet i sitt utlåtande säger, att undantagsbestämelsen inte har utnyttjats. Det skulle verkligen varit ovanligt lätta och behändiga förhandlingar, om de varit avslutade redan den 12 maj eller rättare sagt den 4 maj, då utlåtandet skrevs. Förhandlingarna pågår, och man vet ännu ingenting om vart de kommer att leda.

Varför jag så ivrigt pläderar för att dessa privatanställda, som har goda sjuklöneförmåner, också skall kunna undantas är att den som vid en förhandling har möjlighet att antingen undantas eller stanna kvar med en komplettering, har mycket större utsikter att kunna träffa en överenskommelse, som verkligen blir tillfredsställande. Jag tycker det är orätt, att de stats- och kommunalanställda skall ha en sådan förmån som denna framför de privatanställda, som tidigare genom förhandlingar skaffat sig goda sjuklöneförmåner.

Med anledning av vad jag nu anfört ber jag, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

Herr KYLING (h):

Herr talman! Jag har på denna punkt väckt en motion om att även grupper av privat anställda tjänstemän skall kunna undantagas från lagen om sjukförsäkring, nämligen sådana grupper, som redan har sina sjuklöneförmåner så

Undantagande av vissa arbetstagare från den obligatoriska sjukförsäkringen.

ordnade att de är minst lika bra som den allmänna sjukförsäkringen. Från mitt partis sida har tidigare väckts en motion om uppskov med hela lagen. Då åberopades såväl ekonomiska, lokala och personella skäl som besvärligheten att åstadkomma en samordning för tjänstemännen mellan sjuklönen och den allmänna sjukförsäkringen. Lagen har ju nu emellertid icke uppskjutits, och det finns därför ingen anledning för mig att uppehålla mig vid de tre första faktorerna. Däremot skall jag säga något om samordningsproblemet. Jag sitter själv med som förhandlare för just sådana grupper och håller på att klara upp dessa samordningsproblem. Jag kan gott säga att det bereder oss oerhört stora bekymmer att komma fram efter någon för bägge parter godtagbar linje.

I likhet med fröken Höjer har jag blivit en smula förvånad över utskottsutlåtandet när man där säger, att möjligheterna att undanta vissa statliga och kommunala befattningshavare från sjukpenningförsäkringen, som 28 § sjukförsäkringslagen innefattar, icke har utnyttjats, varför utskottet — — — o. s. v. Jag frågar mig nu: Vad menar man egentligen med 28 § i sjukförsäkringslagen? Jag tänkte mig att denna paragraf skulle utnyttjas på det sättet, att när förhandlarna för statens och kommunens tjänstemän — dessa tjänstemän har ju fått möjlighet att undantas från lagens verkningar — icke kunde nå en positiv lösning, skulle man med Kungl. Maj:ts hjälp skjuta på ikraftträdandet till dess förhandlingarna slutgiltigt gått i lås. Det var därför jag även menade att man skulle kunna ge de privata förhandlarna och organisationerna ungefär samma rätt.

Vad inträffar nu den 1 januari 1955 om parterna, som nu sätter sig vid förhandlingsbordet för att klara upp denna situation, till äventyrs inte kan komma överens? Vad inträffar om parterna råkar in i ett avtalslöst tillstånd? Skall

man då rätta sig efter den allmänna sjukförsäkringslagen? Då kan man säga sig att riksdagen har dekretat att parterna inte kan upprätthålla ett avtal som tidigare har slutits mellan parterna. Dessa frågor har vi från den privata sektorn ställt oss i olika sammanhang.

Om man ett ögonblick tittar på de problem som har dykt upp i samband med samordningen, så sades det från statsministerns sida under remissdebatten, att statens tjänstemän inte skall känna någon ängslan. Vi skall nog sörja för att det blir en sådan samordning, att några försämringar inte skall äga rum. Vid detta tillfälle replikerade jag bara i korthet, att jag var glad över det bragelöfte statsministern avgivit, men att jag trodde att man var på den säkra sidan om man sade att man ville vänta och se vilket resultat det blev av den utredning som arbetade.

I dag kan vi ju också konstatera att den utredning som slutfört sitt arbete faktiskt har stängt dörren till den väg vi tänkte oss att man skulle kunna gå. Vi tänkte oss att arbetsgivaren, som förut fick betala ut sjuklönen, i gengäld skulle kunna få den sjukpenning som skulle tillkomma tjänstemannen. Nu har statens utredningskommitté med byråchefen Bromé som ordförande nästan helt och hållet uteslutit denna möjlighet. Kommittén säger att denna väg inte är framkomlig.

Jag skall inte gå in på vad som för närvarande dryftas mellan parterna. Det är ju en praxis, herr talman, att så länge förhandlingar pågår skall man inte irritera vederbörande eller ta upp sådana problem till debatt där det finns divergenser mellan parterna. Det är mycket bättre att parterna i lugn och ro får försöka bena upp dessa problem och komma fram till en lösning. Det är ju alldeles klart, herr talman, att man i denna fråga, liksom i alla andra frågor där avtalsparterna har delade meningar, bör söka komma fram till en lösning, som bägge parterna kan enas

Undantagande av vissa arbetstagare från den obligatoriska sjukförsäkringen.

om. Jag tror också att man skall komma fram till en lösning i detta fall. Jag skulle dock ha varit ytterligt glad om det hade kunna ordnas på det sättet att parterna inte hade ställts inför det dekretet, att nu skall förhandlingarna vara klara till den och den dagen. Därför vill jag gärna få ett besked från utskottets talesman vad utskottet syftar till när man säger att man inte utnyttjat denna möjlighet. Jag utgår nämligen ifrån att ingen av parterna, vare sig staten eller tjänstemännen inom den statliga sektorn, hos Kungl. Maj:t har begärt att slippa ifrån denna möjlighet. Det skulle vara mycket intressant att få höra hur utskottets talesman förklarar den saken. Jag hade tänkt att vi på den privata sektorn skulle ha möjlighet att få uppskov med detta eller ställas utanför, om det visar sig att några framkomliga vägar för en uppgörelse inte existerar.

Det skulle vara mycket mer att tillägga här, herr talman. Jag skall dock inte fortsätta. Jag vill bara deklarerat, att den till utskottets utlåtande fogade reservationen tar ställning till problemen på det sätt jag själv finner lämpligt, och därför ber jag, herr talman, att få yrka bifall till den reservation som avgivits av herr Sunne m. fl.

Fru EWERLÖF (h):

Herr talman! De skäl som gör att jag återfinns bland reservanterna har här redovisats av fröken Höjer och av herr Kyling. Jag skall därför begränsa mig till ett mycket kort yttrande.

När nu möjlighet har öppnats för offentligt anställda att undslippa en tvångsförsäkring, anser jag att även vissa klart avgränsade grupper av privatanställda borde kunna få samma möjlighet.

Om vi tänker oss in i att arbetstagare under en följd av år vid frivilliga överenskommelser med sin arbetsgivare har ställt upp lönevillkor, som kanske har inneburit en reducering av deras na-

turliga krav, för att kunna trygga sig vid sjukdom, då anser jag det vara alldeles orimligt att dessa grupper genom att komma in under en tvångsförsäkring skall få sina villkor försämrade.

Jag skall inte nu vidare utveckla detta. Det är klart redovisat förut. Jag vill bara, herr talman, med dessa ord yrka bifall till den av herr Sunne m. fl. avgivna reservationen.

Fru JOHANSSON i Norrköping (s):

Herr talman! Både utskott och riksdag hade ju att ta ställning till den här frågan så sent som förra året. Utskottet yrkade också då avslag på den föreliggande motionen. När man här begär att de privatanställda skall ha samma ställning som kommunal- och statsanställda vill jag erinra om att det är på det sättet att Kungl. Maj:t genom denna 28 § har givits möjlighet att undanta de kommunal- och statsanställda därför att man inte vet om man skall hinna träffa en uppgörelse om vilka sjukförmåner dessa skall ha innan den nya sjukförsäkringslagen träder i kraft.

Man måste väl ändå säga att de privatanställda inte har samma säkra ställning som de kommunal- och statsanställda. De är ju beroende av om de företag, där de är anställda, bär sig så att dessa i framtiden kan betala ut den där sjuklönen eller de förmåner som de anställda skall ha.

Nu har ju också hela förslaget om sjukförsäkring baserats på att alla skall komma in under denna försäkring, och om det skulle bli så att man skulle undanta den ena gruppen före och den andra gruppen efter, hur skulle det då bli? Då skulle man inte kunna ha de avgifter som nu är planerade, utan då måste man naturligtvis öka avgifterna för att det hela skall kunna bära sig.

Jag förstår inte riktigt motionärerna här, ty jag tror att det inte bara är fråga om att undanta de privatanställda, utan det måste även inom denna grupp bli en prövning av vilka som

Undantagande av vissa arbetstagare från den obligatoriska sjukförsäkringen.

skulle kunna undantas ifrån sjukförsäkringen och vilka som skulle komma med i försäkringen, beroende på om de har garanti för att för framtiden få sin ersättning utan att tillhöra den allmänna sjukförsäkringen.

Herr Kyling frågade vad utskottet menar, när utskottet säger: »Den möjlighet att undantaga vissa statliga och kommunala befattningshavare från sjukpenningförsäkringen, som 28 § sjukförsäkringslagen innefattar, har icke utnyttjats.» Meningen är ju bara den, att Kungl. Maj:t inte har utfärdat någon förordning om att dessa kategorier skall undantas. Kungl. Maj:t hoppas väl på att man skall kunna komma överens innan tiden för ikraftträdandet är inne, så att dessa kategorier kan inrangeras under den allmänna försäkringen.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Fröken HÖJER (fp) kort genmäle:

Herr talman! Det är för de privatanställda precis lika svårt eller svårare — jag vet inte riktigt, eftersom jag inte vet hur det står till med deras förhandlingar — som för de statligt anställda att hinna med att få dessa frågor ordnade före den 1 januari. De måste alltså jagas i sina förhandlingar, så att de absolut spiksäkert blir klara. Bara det gör ju att man tycker att de borde ha haft denna möjlighet att av Kungl. Maj:t undantas från den allmänna sjukförsäkringen, om detta skulle visa sig vara det lämpliga.

Det lät på fru Johansson som om hon trodde att jag menade att de privatanställda absolut skulle vara undantagna. Nej, det är klart att det är fråga om en *möjlighet* att, om så visar sig lämpligt, undanta också denna grupp. Det är vad man önskar få fram.

Det är också klart att det gäller att se efter vilka grupper bland de privatanställda som kan undantas. Den som känner till tjänstemannakretsar vet att

det finns så väl avgränsade grupper att det inte är någon konst att få fram de grupper som har sjuklöneförmåner vilka är fullt jämförbara med de statligt anställdas. Det är banktjänstemän och försäkringstjänstemän, och det är de som är anslutna till SPP.

Herr KYLING (h) kort genmäle:

Herr talman! Det verkade på fru Johansson som om det skulle ha funnits möjligheter från utskottets sida att tänka sig ett undantag från lagen för den privata sektorns tjänstemän, om dessa tjänstemän hade haft en mot kommunala och statliga tjänstemän svarande säker anställning. Då vill jag säga fru Johansson, att det finns privata tjänstemän som har den anställningsformen. Den grupp som jag själv står som företrädare för, nämligen försäkringstjänstemännen, har avtalsenlig ordinarieanställning.

När fru Johansson dessutom säger att man inte vet om dessa företag, där de privatanställda är anställda, är bärkraftiga nog att betala ut sjukförsäkring, vill jag bara säga fru Johansson att vi exempelvis inom försäkringsbranschen har de försäkringsanställda pensionskassa, exakt motsvarande SPP, och genom denna pensionskassa betalar alltså tjänstemännen själva sin pension. Det är alltså ingen mer än tjänstemännen själva som svarar för denna sjukpension och denna sjukersättning.

Fru Johansson säger sedan att Kungl. Maj:t inte utnyttjat § 28, men jag tycket det vore ganska ensidigt om riksdagens beslut skulle innebära att endast Kungl. Maj:t skulle ha rätt att utnyttja denna paragraf. Jag trodde det skulle vara möjligt för tjänstemännen i stat och kommun, om förhandlingarna icke lett till ett ofelbart resultat mellan parterna till den 1 januari 1955, att hemställa hos Kungl. Maj:t om uppskov med ikraftträdande av lagen. Jag menar att det i så fall hade varit en dubbelsidig försäkring för de bäge parterna och

Undantagande av vissa arbetstagare från den obligatoriska sjukförsäkringen.

inte, som fru Johansson tycks tolka det, en ensidig möjlighet för statsmakterna att behärska detta instrument.

Fru JOHANSSON i Norrköping (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag trodde inte att Kungl. Maj:t ägde möjlighet att besluta vilka som skall vara med i den allmänna sjukförsäkringen. Vad det här gäller är ju bara om Kungl. Maj:t skall ha möjlighet att uppskjuta ikraftträdandet för en del av dem som skall vara med i försäkringen, således de kommunal- och statsanställda, därför att man kanske inte under den tiden skulle hinna komma till en uppgörelse. Så har jag fattat det hela.

När sedan herr Kyling säger, att det även finns privatanställda som är garanterade för framtiden, har jag aldrig nekat till detta utan sagt att det är behovsprövning. Det är nämligen inte alla privatanställda som har garanti för framtiden att få ersättning vid sjukdom. Det var vad jag sade i mitt uttalande.

Herr NIHLFORS (fp):

Herr talman! Jag vill ta kammarens tid något i anspråk för att erinra om vad som hände förra året, då fru Johansson i Norrköping i korthet sade att riksdagen tog ställning till detta problem i maj 1953 och hon därmed ville göra gällande att egentligen ingenting inträffat sedan dess. Man kan mot detta omedelbart säga, att vad som inträffat är att vi över hela vårt land kunnat konstatera en mycket kraftig oro för denna i och för sig välbehövligen reforms ikraftträdande därigenom att någon undantagsbestämmelse för privatanställda icke har införts i lagen.

Från folkpartiets sida krävdes ju redan förra året ett sådant undantag, och detta krav har förnyats även i år. Vårt parti hade förra året tagit upp den tanken, som ursprungligen TCO väckte, att man skulle kunna göra vissa undantag från lagen. TCO har i detta sam-

manhang givetvis mycket noga vägt skälen för och emot denna fråga men ansett, att man här behövde ha en säkerhetsventil just för löntagarnas bästa.

Vid förra vårens debatt sades från regeringsbänken att löntagarorganisationerna hade att förhandla om lämpliga tillägg med arbetsgivarparten, och så var den frågan ur världen. Det har emellertid visat sig sedan vi tog ställning till detta problem förra året, att arbetsgivarparten icke alls har betraktat denna fråga så att man var beredd att gå med på vissa tillägg för att tjänstemännen skulle få behålla sina tidigare förmåner och alltså slippa undan en försämring. Tvärtom har man från arbetsgivarsidan tydligen till en början tagit reformen som förevändning för att ställa sig mycket avog mot tjänstemannakraven. Från folkpartiets sida har därför både i fjol och i år som en principiell uppfattning uttalats, att reformen inte borde tas till intäkt för en försämring. Detta principiella uttalande har alltså varit riktat till arbetsgivarparten, både den statliga och den privata.

Nu kan tjänstemännen sedan i höstas konstatera, att den privata arbetsgivarsidan tydligen varit mycket avogt inställd till bibehållande av förmånerna, men att där nog, såvitt jag kunnat bedöma, skett en viss uppluckring. Man har gått till reträtt, och förhandlingarna har lagts på en annan bog. På den statliga sidan har vi nu sett att utredningsförslag lagts fram, som i vissa delar trots alla försäkringar om motsatsen innebär en försämring, nämligen när det gäller sjukvårdsförmåner för statligt anställda. Jag kan bara peka på utredningsförslaget i den del som berör läkemedel, där man säger att fria läkemedel inte skulle ifrågakomma i annan mån än vad som är tänkt för övriga medborgare. För närvarande är det däremot så, att de statsanställda har helt fria läkemedel.

Det är klart att man från statsmak-

Undantagande av vissa arbetstagare från den obligatoriska sjukförsäkringen.

ternas sida kan säga att det är en förhandlingsfråga. Utredningsförslaget är kanske så att säga ett underbud. Man kanske är beredd att jämka på det; det är någonting som jag inte kan bedöma nu.

Även när det gäller sjuklöneförslaget har det emellertid i kommittébetänkandet lagts fram synpunkter, som tyder på att man av rädsla för en eventuell överförsäkring går till överdrift åt andra hållet. Man försöker sålunda komma fram på en linje, som skulle kunna tänkas innebära en slags matematisk kompensation genom att man ger mera till de långtidssjuka och att försämringen drabbar de korttidssjuka. Jag tror för min del inte, att en sådan lösning av kompensationsfrågan kan accepteras. På statstjänstemannansidan är man nog absolut negativt inställd till en sådan lösning.

Egentligen har vi ju här, herr talman, att diskutera möjligheterna för de privatanställda att komma utanför lagen. Man kanske därför inte skulle gå in på frågan om de statsanställda. Men man har en känsla av att det är en osynlig sammankoppling mellan de privatanställdas och de statligt anställdas förhandlingar i fråga om bibehållandet av tidigare förmåner på det sättet, att den privata sidan så länge som möjligt avvaktar den statliga sidans förhandlingsgång för att se vad som där händer.

Jag måste säga, herr talman, att utvecklingen är litet olustig. Vi trodde ju, att denna reform skulle komma att hälsas med stor tillfredsställelse. Från folkpartiets sida har det också gjorts upprepade uttalanden att det skulle bli en reform, som man skulle kunna hälsa med allmän tillfredsställelse. Emellertid har det visat sig, att man inom stora löntagargrupper rent av kommit att inta en nästan fientlig attityd mot hela reformen bara på grund av att lagen kommit att utformas på ett osmidigt sätt och därför åstadkommit detta.

Jag har vid ett tillfälle frågat en som är inkopplad i förhandlingar på det statliga området, hur man där ser på den nuvarande utformningen av 28 §. Jag kanske vågar citera vederbörande utan att ange hans namn genom att meddela, att man nog på den sidan anser, att undantagsbestämmelsen för de stats- och kommunalanställda, trots vad som sagts här om att det är en undantagsbestämmelse avsedd att användas endast i en situation, då man behöver en tids uppskov, dock måste betraktas som ett stöd för löntagarna att falla tillbaka på, om man inte kan komma fram till ett acceptabelt förhandlingsresultat.

Det är en sak, som inte har nämnts här men som jag tycker det finns anledning att erinra om, nämligen vad som står i reservationen när det gäller möjligheterna till undantag. Det står där: »Konungen bör, efter hörande av tillsynsmyndighet, i varje särskilt fall taga ställning till eventuellt inkommande framställningar från arbetsmarknadens organisationer.» Det är alltså inte fråga om en generell undantagsbestämmelse, utan särskild prövning av Konungen skall ske efter hörande av den myndighet som har hand om sjukförsäkringen. Det begränsar ju hela frågans räckvidd. Man behöver inte alls befara samma administrativa svårigheter som man naturligtvis skulle kunna tänka sig uppstå, om det vore fråga om en generell undantagsbestämmelse.

Herr talman! Det skulle finnas mycket att tillägga i denna fråga, exempelvis när det gäller det problem, som uppstår genom att ersättningen från sjukförsäkringen är skattefri, men jag skall nu sluta med att yrka bifall till reservationen.

Herr HANSSON i Skegrie (bf):

Herr talman! Man har nog anledning att fråga sig vad man syftar till, då man här tar upp denna sak och gör den till föremål för en riksdagsdebatt,

Undantagande av vissa arbetstagare från den obligatoriska sjukförsäkringen.

när det dock finns en utredning lig-
gande färdig och det dessutom pågår
förhandlingar mellan statstjänstemän-
nen och staten-arbetsgivaren, på grund-
val av denna utredning. Jag tycker att
man borde kunnat ge sig till tåls så
länge tills det resultatet hade blivit
klart.

Det sades här av herr Kyling, att ut-
redningen hade stängt den dörr, som
man hade tänkt att komma fram ge-
nom. Ja, det är möjligt, men utredning-
en har öppnat en annan dörr, som en-
ligt utredningens mening även den är
fullt framkomlig. Det resultat utred-
ningen har kommit till då det gäller
sjukpenningen, ger, kan man säga,
praktiskt taget full kompensation för
den fulla sjuklön, som statstjänstemän-
nen nu har. Det är klart, att det på
vissa punkter blir plus eller minus,
men i stort sett lämnar den en fullgod
ersättning för vad som nu finns.

Det nämndes av fröken Höjer, att det
blir svårt att finna någon samordning.
Ja, det är möjligt, men det är ju detta
man nu håller på att försöka komma
fram till. Det är möjligt att det blir
svårt, men omöjligt är det inte. Det
går inte, fröken Höjer, att i denna fråga
göra en jämförelse med semesterlagen.
Den fråga vi nu diskuterar är betyd-
ligt mera komplicerad än vad semester-
lagen är. Där var det, med andra ord,
lättare att samordna statstjänstemän-
nens förmåner och det som skulle utgå
till andra.

Man har all anledning fråga sig var-
för en viss grupp i samhället skall inta
en förmånligare ställning än andra
grupper då det gäller en införd social-
reform. Det är, tycker jag, ett ganska
uniktt undantag, som man här vill göra.
Jag tror att de grupper i vårt samhälle,
de i enskild tjänst anställda, som det
tydligtvis inte är avsikten att nu med-
taga, kommer att ställa sig litet frågan-
de, varför de skall ställas utanför. Så-
vitt jag förstår är det endast de privata
grupper, som redan har sitt avtal klart,

som skulle få lov att hänföras till den-
na undantagsbestämmelse. Jag kan inte
tänka mig att de motionärer och reser-
vanter, som talat tidigare, menar att de
som nu har en extra förmån skall ani-
mera andra grupper att genomföra det-
samma. I så fall skulle det bli en gans-
ka stor del människor som skulle stå
utanför denna sociala reform. Framför
allt gäller det de kollektivanställda, som
ju inte kan undantas från den införda
försäkringen.

Sedan skall vi komma ihåg att det
förekommer ju inom statsförvaltningen
att tjänstemän flyttas från att ha varit
kollektivanställda till att bli tjänste-
mannaanställda och vice versa. Det
skulle betyda att en sådan tjänsteman
tidvis är försäkrad enligt sjukpenning-
försäkringen och tidvis är försäkrad
enligt de bestämmelser som gäller för
statstjänstemän. Det bör ju inte vara
något ideal att tänka sig fram till.

Jag vill här stryka under att i den
utredning som sysslar med denna fråga
har alla partier varit representerade,
även de partier från vilka här i dag
har rests invändningar. Det är, om jag
så får säga, hedrande för dessa repre-
santanter i utredningen att de där såg
bort från de intressen, som man kan-
ske kunde ha inom vissa grupper, och
i stället gick in för den mera vidsynta
linjen, att har vi genomfört en social
reform så bör alla inrymmas i den så-
vitt det är möjligt.

En sak vill jag framför allt poäng-
tera. Det gäller fröken Höjers uttalan-
de om de korta sjukledigheterna. Jag
har den personliga uppfattningen att
det viktigaste i denna samordning är
just att en karenstid också kan införas
för dem som nu inte har det. Jag tror
att utskottet är inne på rätt väg, och
jag ber, herr talman, att få yrka bifall
till utskottets förslag.

Herr KYLING (h) kort genmäle:

Herr talman! När herr Hansson i
Skegrie framförde kritik mot att vi ta-

Undantagande av vissa arbetstagare från den obligatoriska sjukförsäkringen.

git upp detta i en riksdagsfråga, därför att en utredning redan är klar, måste jag säga att jag inte kan vara med på hans resonemang. Det är två skilda saker, herr Hansson!

Vad vi motionerat om är att även de privatanställda tjänstemän, som har bättre förmåner än vad sjukförsäkringen kommer att ge, skulle i likhet med vad riksdagen har beslutat angående stats- och kommunaltjänstemän få ställas utanför. Det är vad vi i dag diskuterar.

Sedan tog herr Hansson i Skegrie upp frågan, om man ville vara med om att alla tjänstemän nu skulle ställas utanför. Herr Hansson har tydligen inte läst den motion som jag avlämnat. I denna motion står det, att de grupper av tjänstemän, som redan vid förhandlingsbordet får betala genom att avstå från sin kontanta lön en icke oväsentlig del till sjukförsäkringen, nu får vara med om att betala för den allmänna sjukförsäkringen utan att få de fördelar de tidigare haft. Är det så underligt, herr Hansson i Skegrie, att dessa tjänstemän frågar sig: Varför skall vi vara med och få försämringar, då vi trots dessa försämringar får betala större avgifter än tidigare?

Jag tror nog att herr Hansson i Skegrie vid närmare eftertanke förstår att detta inte kan vara riktigt.

Jag vill dessutom säga — inte till herr Hansson utan i allmänhet — att det föreligger icke någon som helst missunnsamhet från tjänstemännens sida. Om vi har ekonomiska möjligheter att genomföra en sådan reform som sjukförsäkringen är det bara värdefullt att människorna också får den trygghet som en sådan reform skänker, men man måste fråga sig, om denna trygghet för andra måste skapas genom att man gör försämringar för dem som redan har betalat till den försäkring som de nu har genom avtal.

Fröken HÖJER (fp) kort genmäle:

Herr talman! Det finns ju redan, herr Hansson i Skegrie, privilegierade grupper, nämligen de kommunalanställda och de statsanställda. Motionärerna och reservanterna önskar att de som är precis likställda med dessa grupper också skall bli — skall vi kalla det för privilegierade på samma sätt. Det är en rimlig önskan att det verkligen blir på det sättet. Det bör vara möjligt också för de privatanställda att kunna undantagas, det är det som ligger bakom reservanternas yrkande.

Jag nämnde som exempel semesterlagen, fast jag är lika medveten som herr Hansson i Skegrie om att lagen om sjukförsäkring är mycket mera komplicerad, och jag yrkade inte heller på att en liknande anordning skulle genomföras i fråga om sjukförsäkringen. Jag bara påpekade att just denna sak var väl tillvaratagen i semesterlagen. Då borde man i detta fall kunna ge möjlighet till undantag, så att man får fram det som alla talar om, nämligen att ingen under sjukdom skall lida försämring i de förmåner som han tidigare har haft.

Herr HANSSON i Skegrie (bf) kort genmäle:

Herr talman! Utredningens målsättning har varit, att tjänstemännen inte skulle lida några förluster genom den nya ordning som föreslagits. Sjuklöneförmånerna har visserligen ändrats, men i stället har kontantersättningar tillkommit som kompensation, till dess en ny löneroglering kan vidtagas. Det viktigaste här är enligt min mening att vi inte har två olika sjukförsäkringar utan att det hela samordnas.

Herr Kyling ville göra gällande, att det i dag endast gällde huruvida de privatanställda också skulle kunna få undantagas. Det är ju så, herr Kyling, att man i reservationen har lagt ett lagförslag, i vilket även de stats- och kommunalanställda har medtagits. Så-

Undantagande av vissa arbetstagare från den obligatoriska sjukförsäkringen.

vitt jag vet finns det också i gällande överenskommelse mellan staten och tjänstemännen en klausul, i vilken det säges att därest allmän sjukförsäkring kommer att införas, skall förhandlingar om en samordning i dessa ting upp- tagas. Det är just vad som pågår nu, och det är det vi har syftat till.

Herr LUNDBERG (s):

Herr talman! Jag begärde ordet, när jag hörde hur fröken Höjer och herrar Kyling och Nihlfors resonerade. Med den inställning högern har i dessa frågor förstår jag mycket väl, att herr Kyling vill försöka skjuta sönder den obligatoriska sjukförsäkringen. Det är bara naturligt och rimligt.

Sedan talade herr Nihlfors om den allmänna tillfredsställelse som rådde med sjukförsäkringen men förklarade samtidigt, att man på sina håll intog en fientlig attityd mot reformen. Det förundrade mig inte heller. Både herr Nihlfors och fröken Höjer gör nämligen allt för att skapa en sådan fientlig inställning. De har så att säga helt allmänt godtagit reformen men försöker sedan gång på gång slå sönder den obligatoriska sjukförsäkringen.

Efter att ha lyssnat på fröken Höjer förstår jag också mer än väl, att man på vissa håll har svårt att komma ifrån gammalt klasstänkande, d. v. s. att det skall finnas ett visst skikt här i landet, som åtnjuter alla förmåner. Ja, fröken Höjer, de stats- och kommunalanställda i vårt land har lyckats ordna sjukförmånerna för sig. Jag skulle emellertid gärna se att även de i privat tjänst anställda, såväl tjänstemän som arbetare, erhöill samma förmåner vid sjukdom och andra fall av inkomstbortfall. Tyvärr är det emellertid så, att största delen av svenska folket icke har några förmåner garanterade vid sjukdom, vilket damerna och herrarna från höger- och folkpartihåll tycks tro. Och när vi nu har beslutat om en obligatorisk sjukförsäkring, skall man väl inte rasera

själva grunden för hela reformens genomförande. Om det är så, att damerna och herrarna anser principen vara riktig, så kan ni väl säga att staten skall påtaga sig alla kostnader i samband med sjukförsäkringen. Då får ni ju det som ni vill! Efter att ha lyssnat på debatterna beträffande skatterna synes det emellertid vara uteslutet att ni vill gå den vägen.

Jag anser att vi bör kunna skapa litet mera jämställdhet på detta område samt att man även från höger- och folkpartihåll skulle kunna visa litet solidaritet, när det gäller att underkasta sig vissa förändringar. Men det skall vara en solidaritet inte bara till orden. Den skall inte ta sig sådana uttryck, att man efteråt försöker bryta sönder grunden för sjukförsäkringens genomförande.

Många har lyckats skapa trygghet åt sig själva, men tyvärr har de sedan blivit motståndare till tanken att även skapa trygghet för andra grupper i samhället. Det är olyckligt att de grupper som skapat trygghet för sig inte sedan anser att arbetare och andra grupper skall ha samma förmåner. Jag ser att fröken Höjer nu ruskar på huvudet, men det finns ändå oerhört mycken egoism bland människorna, och man har ännu inte överallt insett att samhället är till för alla. Jag hoppas att vi i fortsättningen skall slippa denna inställning från högerns och folkpartiets talesmän, som går ut på att försöka skjuta sönder folkliga och allmän- giltiga sociala reformer.

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets förslag.

Herr KYLING (h) kort genmäle:

Herr talman! Herr Lundberg tycks ha missuppfattat vad vi egentligen diskuterar här i dag. Vi debatterar inte sjukförsäkringsreformens vara eller icke vara, herr Lundberg. Vad vi här diskuterar är endast frågan huruvida de grupper, som redan har skaffat sig

Undantagande av vissa arbetstagare från den obligatoriska sjukförsäkringen.

bättre avtalsenliga förmåner än vad den allmänna sjukförsäkringen ger, skall ställas utanför eller inte. Jag tror inte att herr Lundberg vid närmare eftertanke kan säga, att jag i dag har propagerat för något sönderskjutande av sjukförsäkringsreformen. Jag har endast talat för en rättvis sak, och det är en mycket underlig moral, herr Lundberg, att anse att propaganda för en rättvis sak är detsamma som att skjuta sönder ett förslag. I så fall måste förslaget som sådant vara dåligt, men jag har inte ingått på den frågan i dag.

Jag vill här ännu en gång understryka, att när jag här i kammaren röstat för uppskov med sjukförsäkringsreformens genomförande, så har det inte varit därför att jag missunnar någon de förmåner, som lagen ger, utan jag har endast framhållit att vi icke har de ekonomiska, personella och lokala resurser, som behövs för reformens genomförande.

Jag har redan sagt att vi i dag inte diskuterar lagens vara eller icke vara. Lagen är ett faktum, och vi har nu att foga oss i densamma. Men då det nu finns vissa skönhetsfläckar i lagen, som innebär att man i likställighetens namn skall försämra för sådana grupper, som redan åtnjuter bättre förmåner än dem lagen ger, så har vi från högerhåll hemställt om att de, som har dessa bättre förmåner, icke skall få dem försämrade. Detta är ett rättvisekrav, herr Lundberg! Det har ingenting med sönderskjutande av lagen att göra.

Herr LUNDBERG (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag är medveten att frågan om sjukvårdsreformens vara eller icke vara låter som vacker musik i herr Kylings öra. Men, herr Kyling, om den ena gruppen efter den andra, som så att säga skall vara med om att klara denna sjukförsäkring, drar sig ur spelet, vart tar det hela då vägen? Det är detta herr Kyling vill göra i det här sammanhanget.

Sedan detta herr Kylings tal om att det för honom gäller en rättvisesak. Ja, rättvis och rättvis! Det är väl ändå så, herr Kyling, att när det i samhället finns folkgrupper, som har det ekonomiskt sett olika ordnat för sig, är det väl också rättvist att de som har det bättre ställt i det avseendet skall vara med om att genomföra reformer, som tar sikte på att hjälpa andra.

Och så detta tal om de ekonomiska resurserna. Javisst, men, herr Kyling, om man nu menar att i ena fallet skall de ekonomiska resurserna räcka till för att klara tjänstemännen, varför skall man då inte fördela dessa resurser så, att de även räcker till för alla folkgrupper i samhället? Det är ju detta som är syftet med denna sociala reform. Jag kan inte komma ifrån att när det gäller allmänna sociala frågor har man från herr Kylings och hans partis sida mycket litet sinne för att man skall lösa dem. Men det finns ju inte bara tjänstemän utan även andra medborgargrupper i detta land.

Herr KYLING (h) kort genmäle:

Herr talman! Det sista eller får jag säga det senaste anförandet som herr Lundberg höll tyder på att herr Lundberg är inne på klara nivellerings-tendenser. Herr Lundberg talade nämligen om för kammarens ledamöter, att tjänstemännen skall vara med och betala mera än andra grupper i samhället. Jag kan tala om för herr Lundberg, att inom min organisation finns det tjänstemän, som sitter med löner på 400—500 kronor i månaden. Vi kämpar för att få bättre förhållanden för dessa tjänstemän. De har av den lilla lönen fått avstå en ganska stor summa pengar för att betala en ordentlig sjukförsäkring. Nu skall de alltså avstå från den sjukförsäkring, som de betalat pengar till av sin knappa lön. Även de, herr Lundberg, är dock människor och medborgare i det samhälle herr Lundberg talar om.

Undantagande av vissa arbetstagare från den obligatoriska sjukförsäkringen.

Herr LUNDBERG (s):

Herr talman! Till herr Kyling skulle jag vilja säga, att om man nu har så dåliga löner som 400 å 500 kronor i månaden i det fack herr Kyling företräder, så skall man inte skjuta på sjukförsäkringen, utan då skall man skjuta på herr Kyling och hans sätt att sköta underhandlingarna, ty detta är en löne- och förhandlingsfråga. Eftersom herr Kyling skött sig så väldigt dåligt i det sammanhanget tycker jag, att han givit sig själv underbetyg i det fallet. Det är väl ändå inte på det sättet, att denna reform skall klaras genom sådana, om jag så får säga underliga förhandlingsmetoder och underliga lönesättning som herr Kyling tycks företräda.

Herr NIHLFORS (fp):

Herr talman! Herr Lundberg säger, att man skall skjuta på herr Kyling. Jag tycker att herr Lundberg skjuter vilt omkring sig här med alla möjliga argument, som det skulle kunna finnas en hel del att säga om. Bl. a. sade herr Lundberg att folkpartiet, som dock varit med om reformen, likväl tydligen sprider någon slags propaganda, som skulle skapa en fientlig stämning emot densamma. Inom det parti jag tillhör kan jag säga, att vi hela tiden kämpat för denna reform. Vi har historisk bakgrund och historiska åtgärder att se tillbaka på i denna reforms anda långt innan herr Lundbergs parti var något att räkna med. Vad vi sagt i denna fråga är att vi skall gå reformvägen men att vi också skall se till att ingen kommer i den situationen att han förlorar på reformen. Det är alltså att gå litet längre i rättvisekravet än herr Lundberg gör, som snarare tycks vilja säga: à la bonne heure, är det någon som har det bättre än andra må han sjunka ner till samma nivå, som alla skall ha enligt reformen.

Sedan sade herr Lundberg att det finns andra grupper än tjänstemän i vårt land. Ja, det finns arbetare, låt mig säga särskilt på handels område, som

enligt vad jag är underrättad har specialavtal, som innebär samma sjuklöneförmåner som tjänstemännens på platsen. De kommer ju också i så fall att bli lidande, och man kan undra vad herr Lundberg kommer att säga då, eftersom han tycks vilja åstadkomma en klassdebatt här i kammaren. Å min sida vågar jag deklarerera på folkpartiets vägnar, att vi klart uttalat att vi ser i denna reform en effekt av klassutjämning som är tillfredsställande. Men det innebär ju inte, att man skall förmäna de grupper anställda, som tidigare i avvaktan på genomförandet av denna reform — det var en avvaktande period under hela 1900-talet, eftersom reformen varit på väg så länge — har skaffat sig avtalsmässiga fördelar på sjuklöneområdet, fördelar som man fått betala genom att avstå från kontanta löneförhöjningar. Man har hellre velat åstadkomma trygghet vid sjukdom än gå fram kontantlönevägen. Nu skall man tydligen enligt herr Lundberg straffas för denna förutseende attityd.

Jag ser att statsministern sitter i sin bänk. Herr Kyling har ju tidigare refererat statsministerns uttalande i första kammaren under remissdebatten, som innebar att det givetvis inte skulle ske några försämringar för de statsanställda. Nu har vi faktiskt råkat komma in på de förhandlingar som pågår för de statsanställda. Herr Hansson i Skegrie har förklarat att detta egentligen var olämpligt. Ja, debatten i denna fråga kunde ha kommit tidigare, och då hade vi sluppit att i dag halvvägs glida in på en diskussion om förhandlingarna, ty motionerna — från folkpartiet en partimotion och från högern en motion av herr Kyling m. fl. — väcktes i januari. Men jag förmodar att utskottet ville ha förhandlingarna i gång innan man kom med utlåtandet för att på det sättet få bättre förutsättningar för ett avståndstagande från motionerna. Herr statsministern kanske även här i andra kammaren skulle vilja göra ett uttalan-

Undantagande av vissa arbetstagare från den obligatoriska sjukförsäkringen.

de, som kunde tacksamt noteras av de statsanställda. Jag skall naturligtvis inte diktera uttalandet, men jag skulle vara glad om det kom och om det var av det slaget att det lagnade den oro som trots allt finns.

Herr Hansson i Skegrie sade, att det förslag som lagts fram av sjuklönesakkunniga är ett principiellt uttalande, som säger att det inte skall ske några försämringar. Men det är väl ingen hemlighet att de sakkunniga också lagt fram tabeller som utvisar, att t. ex. ett kontorsbiträde i statstjänst skulle få lov att vara sjuk halva året innan hon kom i det läget, att hon inte förlorade på anpassningen till den obligatoriska sjukförsäkringen. Att hon sedan skulle få mera vid långtidssjukdom än vad hon nu har tror jag inte uppskattas så särskilt mycket av de anställda, eftersom man ju på statistiska grunder vet att det är korttidssjukdomarna som dominerar. Där finns nu de fria sjukdagarna till hjälp.

Vidare frågade herr Hansson i Skegrie — jag skall nämna det till slut — varför en viss grupp skall inta en förmånligare ställning än andra. Jag framhöll förut, att det blivit så genom att man inriktat sig på att skapa trygghet för framtiden och vid sjukdom, därför att man inte kommit någon vart med statsmakterna när det gällt kontantlöneförbättringar. Staten har hellre gått med på en dold förmån i form av garantier för bibehållen lön vid sjukdom. Så var det väl huvudsakligen på 30-talet.

Men, herr Hansson i Skegrie, jag kunde inte låta bli när jag hörde honom fråga, varför en viss grupp skall inta en förmånligare ställning, att tänka på den grupp herr Hansson själv representerar, alltså jordbrukarna, som otvivelaktigt såsom företagare intar en avsevärt förmånligare ställning än andra företagsgrupper. Den saken blir det anledning att diskutera senare i denna kammare, men jag gör i alla fall den här reflexionen. Herr Hanssons uttalan-

de tycks ju närmast innebära ett avsteg från vad sjuklönesakkunniga uttalat rent principiellt, att det inte skall ske några försämringar och att alltså de statsanställda skall ha den förmånligare ställning i detta avseende, som de för närvarande intar.

Hans excellens herr statsministern
ERLANDER:

Herr talman! Jag hade vissa svårigheter att uppfatta hela innebörden av de ordalag herr Nihlfors använde, men jag fick den uppfattningen, att han ville att jag här skulle yttra mig om det uttalande, som jag tidigare gjort i första kammaren om statstjänstemännens sjukvårdsförmåner, i den mån de nu kommer att beröras av sjukförsäkringsreformen. Var det detta han önskade? Jag har inte haft någon som helst anledning att ändra den uppfattning, som präglade det uttalande herr Nihlfors syftade på.

Herr **RUBBESTAD** (bf):

Herr talman! Jag har med mycket stort intresse följt denna debatt, men jag måste säga att jag är förvånad över det sätt, på vilket tjänstemännen försöker hävda att de skall dra sig undan de avgifter, som för övrigt skall bäras av hela det svenska samhället när det gäller sjukförsäkringen. Ni tillhör en privilegierad klass, men jag vill nämna för er att de förmåner ni har i fråga om sjukvården är inte garanterade för all framtid, utan det finns en bestämmelse i lönereglementet om att riksdagen kan göra ändringar. Det har vid varje tillfälle, när avlöningsfrågorna har behandlats, påpekats från det utskott som handlagt saken, att den dag en allmän sjukförsäkring genomföres bör även statens tjänstemän inordnas under densamma. Jag vill också peka på det uttalande som föredragande departementschefen gjorde år 1946, då vi antog sjukförsäkringen, och där han klart och tydligt sade ifrån, att det inte kan finnas några giltiga skäl för att statstjänstemännen skall

Undantagande av vissa arbetstagare från den obligatoriska sjukförsäkringen.

dras undan den allmänna sjukförsäkringen, utan de skall vara med om densamma.

Då man nu här vill hävda, att stats-tjänstemännen fortfarande skall ha denna särställning och att det skall ske underhandlingar, så vill jag verkligen vända mig till regeringsbanken och på det kraftigaste framhålla, att det får inte ske någon eftergift från regeringens sida utan det bör råda likhet för hela det svenska folket i detta avseende. Det bidrag som statens tjänstemän skall lämna, om de införes under sjukförsäkringen, uppgår till cirka 30 miljoner kronor, vilket belopp i annat fall får slås ut på de övriga medborgarna. Det vill vi inte vara med om.

Jag vädjar därför till socialministern att han säger stopp när det gäller frågan om förhandlingar till tjänstemännens fördel i denna fråga.

Herr NIHLFORS (fp) kort genmäle:

När herr Rubbestad vädjar till regeringsbanken på det sätt han gjorde, hoppas jag att regeringen står än mer fast vid det statsministerns uttalande, som gjordes i första kammaren under remissdebatten.

Herr KYLING (h):

Herr talman! Jag begärde ordet för replik efter herr Lundbergs anförande, men då jag hade utnyttjat min replikrätt så att herr talmannen inte kunde bevilja mig ytterligare någon sådan, ber jag att nu mycket kort få replikera herr Lundberg.

Jag kom i mitt förra anförande att nämna, att det finns anställda inom min organisation, som har 400—500 kronor i månaden. Detta betyder naturligtvis inte, herr Lundberg, att alla har den lönen, utan det är aspiranter som börjar med en sådan lön. Redan från början får de emellertid vara med om att belata en avgift för att få rätt till sjuklön.

Sedan kom herr Lundberg naturligtvis in på det mer personliga planet och ansåg det beklagligt, att försäkrings-tjänstemannaförbundet hade en så dålig ombudsman som höll sina anställda med så låga löner. När nu herr Lundberg anser att jag som ombudsman är så dålig, att jag inte kan skaffa de anställda en ordentlig lön, då vill jag vädja till herr Lundberg att hjälpa dessa grupper. I dag kan herr Lundberg genom att rösta för reservationen ge dem en behövlig hjälp. Om vi får fortsätta debatten kanske vi kommer att rösta för reservationen bägge två, såvida herr Lundberg liksom jag är besjälad av rättvisekrav.

Så vill jag framföra ett tack till hans excellens herr statsministern för att han upprepade det löfte han gav i första kammaren under remissdebatten. Jag blev litet skrämmd när en annan statsman, förutvarande statsrådet Rubbestad, deklarerade en annan uppfattning. I det sammanhanget skulle jag emellertid vilja säga, att det hade varit ganska förvånansvärt, om herr Rubbestads röst inte hade höjts i en tjänstemannadebatt. Jag tycker det är mycket intressant att höra herr Rubbestad och jag tycker det är välgörande, att det finns någon som kan tala om hurdant läget är. Nu frågar jag mig bara, vilken av parterna — herr statsministern som företrädare för regeringen eller herr Rubbestad som opponent — som kommer att bli vägledande när det gäller den slutgiltiga utformningen av statstjänstemännens sjuklöneförmåner. Jag tror uppriktigt sagt betydligt mer på statsministern än på herr Rubbestad härvidlag. Jag tror dock att när förhandlingarna är avslutade och den slutgiltiga lösningen föreligger, så har nog herr Rubbestad fått en liten, liten fjäder i hatten. Jag vågar nämligen knappast tro att statsministerns löfte, att statstjänstemännen skall få sitta i orubbat bo, blir verklighet. Därom, herr Rubbestad, därom, herr statsminister, får vi diskutera när avtalsförslaget kommer tillbaka till riksdagen.

Undantagande av vissa arbetstagare från den obligatoriska sjukförsäkringen.

Herr RUBBESTAD (bf) kort genmäle:

Med anledning av herr Kylings yttrande hälsar jag med glädje den dag jag kan konstatera att herr Kylings förhågor i detta hänseende går i uppfyllelse.

På herr Kylings fråga vem som har mest att säga till om, statsministern eller jag, vill jag bara svara att vi har en röst var här i kammaren när denna fråga slutligen skall avgöras.

Fru EWERLÖF (h):

Jag erinrar mig, herr talman, att när lagen om obligatorisk sjukförsäkring diskuterades i fjol här i kammaren, så gick herr Lundberg mycket hårt åt mig för att jag yrkade på en utbyggnad av försäkringen genom en tilläggsförsäkring till de hemmaarbetande gifta kvinnorna. Då satte herr Lundberg rättvisekravet i högsätet på ett alldeles patetiskt sätt. I dag vill herr Lundberg fullständigt negligera det rättvisekrav, som framföres i motionärernas och i reservanternas yrkanden.

Herr LUNDBERG (s):

Herr talman! Jag vill erinra fru Ewerlöf om att när jag förra året var emot denna frivilliga tilläggsförsäkring från tre till sex kronor poängterade jag, att om fru Ewerlöf ville vara med om att höja alla försäkrades sjukpenning till sex kronor, så accepterade jag detta. Men trots att fru Ewerlöf var emot den allmänna sjukförsäkringen då och sade, att vi icke hade ekonomiska resurser därtill, gick fru Ewerlöf ändå in för att ytterligare fördyra och tillkrängla försäkringen i fråga. Det berodde väl på att fru Ewerlöf fann detta ur hennes synpunkt rättvisast, därför att skillnaden mellan de tre och de sex kronorna endast skulle utnyttjas av en liten grupp hemmavarande fruar, som hade det bättre ekonomiskt ställt än andra. Men eftersom andra grupper hade det besvärligt var jag inte villig att

gå med på de sex kronorna — statsbidrag skulle ju lämnas även till den frivilliga tilläggsförsäkringen — och eftersom det här gällde en obligatorisk försäkring, gick jag emot det hela.

Diskussionen här tycks bli en sorts löneförhandling. Jag trodde, herr Kyling, att löneförhandlingar skulle föras inför ett annat forum än riksdagen.

Vad aspirantlön beträffar skulle herr Kyling ha sagt omedelbart, att det gällde en sådan. Jag kan påvisa att det finns vissa arbetargrupper, som har det mycket sämre ställt när de börjar än vad aspiranterna har men som ändå inte har de ekonomiska fördelar som dessa tjänstemän har, ty inom de privata företagen håller man mycket noga på att tjänstemännen skall ha en särställning i förhållande till den stora gruppen av arbetare, de som utgör majoriteten och som skall lägga grunden för vår förmåga att ge pension och andra förmåner både åt de stats- och kommunalanställda och åt de enskilda tjänstemännen. De grupper som alltså så att säga skall lägga grunden till det hela, de saknar dessa tjänstemännens förmåner. Jag tror därför, herr talman, att när man nu försöker att få till stånd en allmän obligatorisk sjukförsäkring är det lämpligt att man lär sig skilja mellan de lönemässiga frågorna och dessa sociala förmåner. Jag tror också att det ur olika synpunkter är angeläget, att inte gruppen av dem som står i särskild förmånsställning ökas ytterligare, ty det har visat sig här i riksdagen och annorstädes, att när man har fått sitt eget klart glömmer man de andra.

Herr Nihlfors talar om att han och hans meningsfränder hela tiden har kämpat för denna reform.

Ja, det låter väldigt vackert, men, herr Nihlfors, man har kämpat på det sättet, att så att säga herr Nihlfors anda och känsla inte har varit med, utan man har mera kämpat bara för att man utåt skall kunna visa upp ett ansikte,

Undantagande av vissa arbetstagare från den obligatoriska sjukförsäkringen.

som har kunnat te sig fördelaktigt i olika avseenden.

Även vad de handelsanställda beträffar vågar jag säga, att sjukförsäkringsreformen innebär väsentliga fördelar i olika sammanhang, och jag tror inte att man skall se frågan om dem så, som man här har velat göra.

Om vi nu bryter ut stora grupper från sjukförsäkringen och det sedan inträffar att de som skall garantera deras sjukförmåner av en eller annan anledning inte kan fullgöra sina åligganden, skall de anställda då stå skydds- och rättslösa, eller menar herrarna att de åtaganden, som dessa enskilda arbetsgivare inte kan fullgöra i en viss situation, skall övervältras på staten eller samhället? I vissa fall är stater alltid en buse för en hel del, men när det gäller att träda hjälpende till och känna ansvar har man vant sig vid att det är staten som man skall gå till.

Jag tycker vi bör få slut på allt detta länkande, att vissa arbetargrupper inom samhället inte skall ha rätt till dessa sociala förmåner och att man också där skall dra upp klasslinjer och klassgränser i alltför stor utsträckning. Man eftersträvar rättvisa i samhället. Vi har långt kvar innan vi kunnat åstadkomma en utjämning på det sätt jag skulle önska, men jag tror att sjukförsäkringen är en reform, som vi skall slå vakt om, och det är angeläget att vi håller fast vid principen att den obligatoriskt skall gälla för alla.

Fru EWERLÖF (h):

Herr talman! Det är riktigt, herr Lundberg, att jag solidariserade mig med mitt parti i fråga om förslaget att med sjukförsäkringen skulle anstå till dess finanserna medgav dess genomförande. Men då försäkringen ändå skulle träda i kraft kan jag inte finna annat än att jag hade rätt att ställa ett yrkande, att de hemmaarbetande kvinnorna skulle beredas möjlighet att tilläggssjukförsäkra sig.

Till sist skulle jag vilja säga att jag tror, att våra debatter i denna kammar skulle vinna på att herr Lundbergs otvivelaktiga sociala patos sublimerades därefter, att inte i fråga om varje reformatorisk åtgärd de borgerliga riksdagsledamöter, som företräder en motion eller reservation i samband med reformen, som strider mot herr Lundbergs uppfattning, misstänkliggöres för de lägsta motiv.

Herr KYLING (h):

Herr talman! Jag skall fatta mig oerhört kort. Jag vill endast säga att jag beklagar, att jag inte innan denna debatt började talade om för herr Lundberg, att de tjänstemän jag talade för själva betalar vartenda öre för sin sjukförsäkring och sin pension. Detta gäller även aspiranterna med de små löner dessa har. Det är alltså ingenting som någon annan har med att göra. Jag medger, att det var dumt av mig att inte lära herr Lundberg detta från början, men det är tre år sedan jag slutade min pedagogiska verksamhet.

Överläggningen förklarades härmed avslutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på bifall till den vid utlåtandet fogade reservationen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Kyling begärde emellertid votering, i anledning varav given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller andra lagutskottets hemställan i utskottets utlåtande nr 34, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den vid utlåtandet fogade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härefter

Undantagande av vissa arbetstagare från den obligatoriska sjukförsäkringen.

intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, skedde omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han ansåge flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för ja-propositionen. Fröken Höjer begärde emellertid röst-räkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgåvos 133 ja och 77 nej, varjämte 2 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

§ 16.

Föredrogos vart för sig:

andra lagutskottets utlåtande nr 35, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändring i militärsättningsförordningen den 2 juni 1950 (nr 261), dels ock i ämnet väckta motioner;

tredje lagutskottets utlåtande nr 26, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse av 18 § lagen den 30 maj 1916 (nr 156) om vissa inskränkningar i rätten att förvärva fast egendom eller gruva eller aktier i vissa bolag; och

jordbruksutskottets utlåtande nr 30, med anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av vissa kronoegendomar m. m., såvitt avser kronoegendomen Kolstad 1¹, 2¹ och 3¹ i Mjölby stad.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

§ 17.

Till bordläggning anmäldes:

konstitutionsutskottets memorial nr 15, angående granskning av de i statsrådet förda protokoll;

statsutskottets utlåtanden:

nr 121, i anledning av Kungl. Maj:ts

i statsverkspropositionen gjorda framställningar om anslag för budgetåret 1954/55 till statens priskontrollnämnd jämte i ämnet väckta motioner;

nr 122, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående statligt borgensåtagande för viss skuldförbindelse av Svenska skifferoljeaktiebolaget;

nr 123, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar angående anslag för budgetåret 1954/55 till främjande av bostadsförsörjningen m. m. jämte i ämnet väckta motioner;

nr 124, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning angående anslag för budgetåret 1954/55 till driftkostnadsersättning för psykiatriska klinikerna i Lund och Uppsala; och

nr 125, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1953/54, i vad propositionen avser avskrivning av nya kapitalinvesteringar;

bevillningsutskottets betänkande nr 45, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående ändrad lydelse av 5 och 6 §§ förordningen den 2 juni 1922 (nr 260) om automobilskatt, m. m., såvitt propositionen hänvisats till bevillningsutskottet, jämte i ämnet väckta motioner;

bankoutskottets utlåtanden:

nr 23, angående regleringen för budgetåret 1954/55 av utgifterna under huvudtiteln Riksdagen och dess verk m. m. jämte i ämnet väckt motion; och

nr 24, i anledning av väckt motion angående en publikation över riksdagens ledamöter; samt

jordbruksutskottets utlåtande nr 31, med anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda hemställan om anslag till Väg- och flottledsbyggnader å skogar i enskild ägo jämte i ämnet väckta motioner.

§ 18.

Anmäldes och godkändes följande förslag till riksdagens skrivelser till Konungen, nämligen

från statsutskottet:

nr 241, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1954/55 till avlöningar vid de allmänna läroverken m. m.;

nr 242, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1954/55 till avlöningar vid blind- och dövskolorna;

nr 243, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1953/54, i vad propositionen avser justifiedepartementets verksamhetsområde;

nr 244, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1953/54, i vad propositionen avser socialdepartementets verksamhetsområde;

nr 245, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1953/54, i vad propositionen avser inrikesdepartementets verksamhetsområde;

nr 246, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till det svenska sjukhuset i Korea;

nr 247, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående bidrag till driften av anstalter för kirurgisk tuberkulos m. m.;

nr 248, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utbildning av viss sinnessjukvårdspersonal;

nr 249, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag om anslag för budgetåret 1954/55 till avskrivning av oregerade kapitalmedelsförluster;

nr 250, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1953/54, i vad propositionen avser kommunikationsdepartementets verksamhetsområde;

nr 251, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1953/54, i vad propositionen avser staten för statens allmänna fastighetsfond;

nr 252, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa tjänster vid kommunikationsverken;

nr 253, i anledning av riksdagens år 1953 församlade revisorers berättelse angående verkställd granskning av statsverket m. m.;

nr 254, i anledning av Kungl. Maj:ts framställningar angående anslag för budgetåret 1954/55 till ersättning åt författare för utlåning av deras verk genom bibliotek m. m.;

nr 255, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa frågor rörande överlärarorganisationen;

nr 256, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa anslag för budgetåret 1954/55 till statens bakteriologiska laboratorium m. m.;

nr 257, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till vattendomstolarna m. m.;

nr 258, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående fullmakt att i arbetslöshetsbekämpande syfte igångsätta arbeten, för vilka anslag uppförts å allmän beredskapsstat för budgetåret 1950/51, m. m.;

nr 259, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1953/54 till vissa i arbetslöshetsbekämpande syfte anordnade arbeten m. m.; och

nr 260, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag till stat för riksgäldsfonden för budgetåret 1954/55;

från bevillningsutskottet:

nr 261, i anledning av väckt motion angående vissa ändringar i kommunalskattelagen med anledning av de vidtagna ändringarna i stadgan om ersättning för riksdagsmannauppsdragets fullgörande;

nr 262, i anledning av Kungl. Maj:ts

proposition med förslag angående debitering och uppbörd av sjukförsäkringsavgifter, m. m., såvitt propositionen hänvisats till bevillningsutskottet; och

nr 263, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändring i förordningen den 19 november 1914 (nr 383) angående stämpelavgiften, m. m.; samt

från första lagutskottet:

nr 229, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändring i lagen den 6 juni 1925 (nr 170) om polisväsendet i riket;

nr 230, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändring i lagen den 21 december 1945 (nr 872) om verkställighet av frihetsstraff m. m.; och

nr 231, i anledning av Kungl. Maj:ts

proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 4 kap. 5 och 6 §§ rättegångsbalken m. m.

§ 19.

Justerades protokollsutdrag.

§ 20.

Herr talmannen meddelade att fru Svedberg, som på grund av olyckshändelse från och med den 12 april varit hindrad att delta i riksdagsgöromålen, under gårdagen åter intagit sin plats i kammaren.

Kammarens ledamöter åtskildes här-
efter kl. 17.46.

In fidem
Gunnar Britth.